

Jäätmeseaduse, pakendiseaduse ja tubakaseaduse muutmise seaduse eelnõu seletuskiri

1. Sissejuhatus

1.1. Sisukokkuvõte

Eelnõukohase seadusega muudetakse jäätmeseadust (edaspidi ka *JäätS*; RT I, 05.05.2021, 4), pakendiseadust (edaspidi ka *PakS*; RT I, 05.05.2021, 2) ja tubakaseadust (edaspidi ka *TubS*; RT I, 04.01.2021, 17), millega võetakse üle ja täidetakse Euroopa Parlamendi ja nõukogu direktiivist (EL) 2019/904, teatavate plasttoodete keskkonnamõju vähendamise kohta (ELT L 155, 12.6.2019, lk 1—19; edaspidi ka direktiiv) tulenevad kohustused.

Direktiivist tulenevad muudatused sisalduvad põhiosas JäätS-i ja PakS-i muutmise sätetes ning need puudutavad ühekordselt kasutatavate plasttoodete turule laskmise piiranguid, märgistamist, tarbimise vähendamist, laiendatud tootjavastutuse kohustusi, tarbija teadlikkuse suurendamist, toote disaininõudeid ja liigiti kogumist. Eelnimetatud meetmeid rakendades soovitakse hoida ära ja vähendada teatavate plasttoodete mõju keskkonnale, eriti veekeskkonnale, ja inimeste tervisele ning edendada üleminekut ringmajandusele, milles kasutatakse uuenduslikke ja säästvaid ärimudeleid, tooteid ja materjale, aidates seega samuti kaasa siseturu tõhusale toimimisele. TubS-i muutmise sätted tulenevad samuti direktiivi artiklist 7, millega määratakse plasti sisaldava filtriga tubakatoodetele ja tubakatoodetega kasutamiseks mõeldud filtritele kohustuslikud märgistusnõuded.

Eelnõukohase seadusega sätestatakse, milliseid meetmeid tuleb rakendada, et saavutada plastist ühekordselt kasutatavate toidupakendite ja joogitopside ambitsioonikas ja pidev vähenemine aastaks 2026. Tuleb saavutada selliste plastist valmistatud (sh biopõhisest või biolagunevast plastist) või plasti sisaldavate joogitopside ja toidupakendite tarbimise vähenemine, millest pakutakse valmistoit. Ühekordselt kasutatavate plastist toidupakendite ja joogitopside tarbimise andmeid hakatakse koguma pakendiregistrisse. Esimene arvestuse pidamise periood algab 01.01.2022 ning arvestust peavad pidama müügikohad sarnaselt kehtivale plastkandekottide tarbimise andmete esitamise nõudele.

Eelnõukohase seadusega sätestatakse, millistele ühekordselt kasutatavatele plasttoodetele ja oksüdantide toimel lagunevast plastist valmistatud toodetele rakendub turule laskmise piirang. Eesti turule on alates 3. juulist 2021 keelatud esmakordselt turule lasta järgmisi tooteid: oksüdantide toimel lagunevast plastist tooted üldisemalt ja ühekordselt kasutatavad plasti sisaldavad vatitikuarred, söögiriistad, taldrikud, kõrred, õhupallide varred, vahtpolüstüreenist valmistatud toidupakendid, millest pakutakse valmistoit, vahtpolüstüreenist joogipakendid ja vahtpolüstüreenist joogitopsid.

Eelnõukohase seadusega täpsustatakse kuni 3 liitrit mahutavatele joogipakenditele esitatavaid toote nõudeid. Kuni 3 liitrit mahutavad joogipakendid, millel on plastist valmistatud korgid ja kaaned, võib turule lasta üksnes siis, kui korgid ja kaaned jäävad toote ettenähtud kasutuselapis pakendite külge. Nõue hakkab kehtima alates 3. juulist 2024. Nõue ei rakendu klaasist või metallist joogipakenditele, mille korgid või kaaned on valmistatud plastist, ning Euroopa Parlamendi ja nõukogu määruse (EL) nr 609/2013 (3) artikli 2 punktis g määratletud meditsiinilisel näidustusel kasutamiseks ette nähtud toidu vedelal kujul kasutamiseks mõeldud ja sel viisil kasutatavad joogipakenditele. Samuti ei laiene nõue plastist joogipakenditele, mis mahutavad rohkem kui 3 liitrit vedelikku. Sealhulgas ei käsitata plastist tihenditega metallkorke või -kaasi plastist valmistatutena.

Eelnõukohase seadusega täpsustatakse kuni 3 liitrit mahutavatele plastist joogipudelite disaininõudeid. Alates 2025. aastast peab joogipudelite, mille valmistamisel on peamiseks komponendiks polüetüleentereftalaat (nn PET-pudelid), koostises olema vähemalt 25% ringlusse võetud plasti, arvatuna kõikide Eesti territooriumil turule lastud PET-pudelite keskmisena, ning alates 2030. aastast peab joogipudelite koostises olema vähemalt 30% ringlusse võetud plasti, arvatuna kõikide Eesti territooriumil turule lastud joogipudelite keskmisena. Nõue ei laiene klaasist või metallist joogipudelitele, mille korgid või kaaned on valmistatud plastist, ning määruse (EL) nr 609/2013 artikli 2 punktis g määratletud meditsiinilisel näidustusel kasutamiseks ette nähtud toidu vedelal kujul kasutamiseks mõeldud ja sel viisil kasutatavatele joogipudelitele. Samuti ei laiene nõue plastist joogipudelitele, mis mahutavad rohkem kui 3 liitrit vedelikku. Sealhulgas ei käsitata plastist tihenditega metallkorke või -kaasi plastist valmistatutena.

Eelnõukohase seadusega täpsustatakse märgistusnõudeid, mida peavad kandma järgmiste plasti sisaldavate toodete tarbijapakendid või tooted ise: 1) hügieenisidemed, tampoonid ja tampoonide aplikaatorid (märgistus peab olema kantud toote pakendile); 2) niisutatud pühkepaber, st eelniisutatud pühkepaber, mis on mõeldud isikliku hügieeni tarbeks või kodumajapidamises kasutamiseks (märgistus peab olema kantud toote pakendile); 3) filtriga tubakatooted ja tubakatoodetega kasutamiseks turustatavad filtrid (märgistus peab olema kantud toote pakendile); 4) joogitopsid (märgistus peab olema kantud tootele). Märgistusnõuded on otsekohalduvad Euroopa Komisjoni rakendusmäärusest 2020/2151, millega kehtestatakse eeskirjad Euroopa Parlamendi ja nõukogu direktiivi (EL) 2019/904 (teatavate plasttoodete keskkonnamõju vähendamise kohta) lisa D osas loetletud ühekordselt kasutatavate plasttoodete ühtlustatud märgistusnõuete kohta (ELT L 428, 18.12.2020, lk 57–67). Alates 3. juulist 2021 ei ole lubatud esmakordselt Eesti turule lasta eelnimetatud märgistamata tooteid. Toodetele kantav märgistus annab tarbijale märku, millised on toote jaoks sobivad jäätmekäitlusvõimalused või jäätmekõrvaldamisviisid, mida tuleb asjaomase toote korral jäätmehierarhia kohaselt vältida, ning juhib tarbija tähelepanu plasti olemasolule tootes ja sellest tulenevast tootega seotud prügistamisest või toote muust sobimatust jäätmekõrvaldamisviisist tulenevast negatiivsest keskkonnamõjust.

Eelnõukohase seadusega tuleb laiendatud tootjavastutuse süsteemid luua plasti sisaldavate isiklikuks tarbeks mõeldud niisutatud pühkepaberite, õhupallide ning filtriga tubakatoodete ja tubakatoodete kasutamiseks mõeldud filtrite jaoks ning plasti sisaldavatele kalapüügivahenditele. Lisaks peab juba olemasolev tootjavastutussüsteem pakenditele katma direktiivi alusel juurde tulevad kulud järgmiste plasttoodete korral: toidupakendid, painduvast materjalist valmistatud pakid ja pakkematerjalid, kuni 3 liitrit mahutavad joogipakendid, joogitopsid ning õhukesed ja eriti õhukesed kilekotid. Nagu olemasoleva tootjavastutussüsteemi puhul tuleb ka uute toodete korral katta direktiivis sätestatud alltoodud kulud.

Plasti sisaldavate toidupakendite, painduvast materjalist valmistatud pakkide ja pakkematerjalide, kuni 3 liitrit mahutavate joogipakendite, joogitopside ning õhukeste ja eritiõhukeste kilekottide tootjad peavad kandma lisaks järgmised kulud:

- 1) teadlikkuse suurendamise meetmetega seotud kulud;
- 2) avalikesse kogumissüsteemidesse äravisatud asjaomastest toodetest tekkinud jäätmete kogumise, sh taristu ja selle käitamise ning nende jäätmete edasise veo ja käitlemise kulud;
- 3) asjaomastest toodetest tekkinud prügi koristamise ning selle edasise veo ja käitlemise kulud.

Isiklikuks tarbeks mõeldud plasti sisaldavate niisutatud pühkepaberite ja õhupallide tootjad peavad kandma järgmised kulud:

- 1) teadlikkuse suurendamise meetmetega seotud kulud;
- 2) asjaomastest toodetest tekkinud prügi koristamise ning selle edasise veo ja käitlemise kulud;
- 3) andmete kogumise ja aruandluse kulud.

Plasti sisaldava filtriga tubakatoodete ja tubakatoodetega kasutamiseks turustatavate filtrite tootjad peavad kandma järgmised kulud:

- 1) teadlikkuse suurendamise meetmetega seotud kulud;
- 2) asjaomastest toodetest tekkinud prügi koristamise ning selle edasise veo ja käitlemise kulud;
- 3) andmete kogumise ja aruandluse kulud;
- 4) avalikesse kogumissüsteemidesse äravisatud toodete kogumise, sh taristu ja selle käitamise ning nende jäätmete edasise veo ja käitlemise kulud.

Plasti sisaldavate kalapüügivahendite tootjad peavad kandma järgmised kulud:

- 1) kulud, mis on seotud plasti sisaldavate kasutuselt kõrvaldatud kalapüügivahendite liigiti kogumise ning nende edasise veo ja käitlemisega;
- 2) kulud, mis tulenevad plasti sisaldavate kalapüügivahendite suhtes direktiivi artiklis 10 osutatud teadlikkuse suurendamise meetmetest.

Uued tootjavastutussüsteemid tuleb luua hiljemalt 31. detsembrist 2024, kuid enne 4. juulit 2018 kehtestatud laiendatud tootjavastutuse süsteemide ja plasti sisaldavate filtriga tubakatoodete ning tubakatoodete kasutamiseks mõeldud filtrite korral alates 5. jaanuarist 2023.

Eelnõukohase seadusega täpsustatakse joogipudelite liigiti kogumise nõudeid. Hiljemalt aastaks 2025 tuleb ühekordselt kasutatavate kuni 3 liitrit mahutavate plastist joogipudelite puhul saavutada kaalupõhiselt 77% ulatuses liigiti kogumine samal aastal turule lastud sama liiki joogipudelite kogusest. 2029. aastaks tuleb saavutada kaalupõhiselt 90% ulatuses ühekordselt kasutatavate plastist joogipudelite liigiti kogumine.

Eelnõukohase seadusega täpsustatakse teadlikkuse suurendamise meetmeid. Teadlikkuse suurendamise meetmete eesmärk on teavitada ning motiveerida tarbijaid vastutustundlikult käituma, et saavutada direktiiviga hõlmatud toodetest tekkiva prügi koguse vähenemine.

Eelnõukohane seadus lisab ka vastutussätteid nii JäätSi kui ka PakSi ja tõstab rikkumiste karistumäärasid JäätSis. Muudetavad trahvimäärad puudutavad eelkõige juriidilisi isikuid.

1.2. Eelnõu ettevalmistaja

Jäätmeseaduse, pakendiseaduse ja tubakaseaduse muutmise seaduse eelnõu (edaspidi *eelnõu*) on ette valmistanud Keskkonnaministeeriumi (edaspidi *KeM*) keskkonnakorralduse osakonna nõunikud Dagny Kungus (626 0735, dagny.kungus@envir.ee), Piret Otsason (626 2859, piret.otsason@envir.ee) ning sama osakonna peaspetsialistid Görel Grauding (626 2897, gorel.grauding@envir.ee) ja Kertu Sapeikov (626 2862, kertu.sapeikov@envir.ee).

Eelnõu õigusekspertiisi tegid KeM õigusosakonna juristid Käthlin Raudla (626 0798, kathlin.raudla@envir.ee) ja Kristina Parnaul-Ollik (626 2870, kristina.parnaul-ollik@envir.ee) ning keeleteimetaja oli sama osakonna peaspetsialist Aili Sandre (626 2953, aili.sandre@envir.ee).

1.3. Märkused

Eelnõu on seotud Euroopa Parlamendi ja nõukogu direktiivi (EL) 2019/904, teatavate plasttoodete keskkonnamõju vähendamise kohta, rakendamisega.

Eelnõu on seotud 2019. aasta 30. mail kinnitatud Vabariigi Valitsuse tegevusprogrammiga 2019–2023. Nimetatud tegevusprogrammi valitsusliidu aluspõhimõtete keskkonna punkt 15.10. „Suurendame jäätmetekitaja motivatsiooni jäätmete sortimiseks, mis on soodsam segaolmejäätmete kogumisest. Vähendame ühekordse plasti kasutust“ sisaldab ülesannet „Ühekordsete plasttoodete direktiivi üle võtmiseks väljatöötamiskavatsus“.

Eelnõu on seotud 2021. aasta 23. veebruaril kinnitatud Vabariigi Valitsuse tegevusprogrammiga 2021–2023.

Eelnõukohase seadusega muudetakse JäätS-i redaktsiooni RT I, 05.05.2021, 3, PakS-i redaktsiooni 05.05.2021, 2 ja TubS-i redaktsiooni RT I, 04.01.2021, 17.

Eelnõu vastuvõtmiseks on vajalik Riigikogu poolthääle enamus.

2. Seaduse eesmärk

Eelnõu vahetu eesmärk on võtta riigisisesele õigusesse üle Euroopa Parlamendi ja nõukogu direktiiv (EL) 2019/904.

Direktiivi ülevõtmise ja eelnõukohase seaduse peamine eesmärk on kehtestada meetmed, millega välditakse ja vähendatakse teatavate plasttoodete mõju keskkonnale, eriti veekeskkonnale, ja inimeste tervisele ning edendada üleminekut ringmajandusele.

Enne seaduseelnõu ja seletuskirja koostamist koostati seaduseelnõu väljatöötamise kavatsus (edaspidi *VTK*). *VTK* koostamise aluseks oli Tartu Ülikooli ja OÜ Earth Care tehtud uuring „Teatavate plasttoodete tarbimise vähendamiseks võetavate meetmete ja teatavatele plasttoodetele laiendatud tootjavastutuse rakendamisega kaasnevate mõjude analüüs“ (edaspidi *uuring*¹). Uuringu eesmärgiks oli välja selgitada, millised on võimalikud lahendused ühekordselt kasutatavate plastist joogitopside ja toidupakendite tarbimise vähendamiseks ning milline on alternatiivide mõju. Lisaks oli uuringu eesmärgiks selgitada välja, kuidas on kõige otstarbekam korraldada kulude katmine direktiivi artiklis 8 nimetatud tegevustes, sh analüüsi, millised on efektiivseimad meetmed inimeste teadlikkuse parandamiseks.

VTK koostati selliste direktiivi sätete suhtes, mille korral on liikmesriikidele jäetud kaalutusõigus. *VTK* on koostatud direktiivi järgmiste sätete suhtes:

1. Art 4 lg 1 – näeb liikmesriigile ette kohustuse võtta vajalikke meetmeid, et saavutada direktiivi lisa A osas loetletud ühekordselt kasutatavate plasttoodete tarbimise ambitsioonikas ja pidev vähenemine.
2. Art 8 lg 2 – näeb liikmeriigile ette kohustuse seada direktiivi E osa I jaos loetletud ühekordselt kasutatavate plasttoodete tootjatele kohustuse kanda lisaks direktiividest 2008/98/EÜ² ja 94/62/EÜ³ tulenevatele kuludele ka järgmised kulud: 1) kulud, mis on seotud teadlikkuse suurendamisega; 2) kulud, mis on seotud avalikesse kogumissüsteemidesse äravisatud asjaomastest toodetest tekkinud jäätmete kogumisega, sh taristu ja selle käitamisega ning nende jäätmete edasise veo ja

¹https://www.envir.ee/sites/default/files/KKO/Uuringud/teatavate_plasttoodete_vahendamise_too_lopparuanne_1_oplik.pdf.

² Euroopa Parlamendi ja nõukogu direktiiv 2008/98/EÜ, 19. november 2008, mis käsitleb jäätmeid ja millega tunnistatakse kehtetuks teatud direktiivid.

³ Euroopa Parlamendi ja nõukogu direktiiv 94/62/EÜ, 20. detsember 1994, pakendite ja pakendijäätmete kohta.

- käitlemisega; 3) kulud, mis on seotud asjaomastest toodetest tekkinud prügi koristamisega ning selle edasise veo ja käitlemisega.
3. Art 8 lg 3 – näeb liikmeriigile ette kohustuse seada direktiivi E osa II ja III jaos loetletud ühekordselt kasutatavate plasttoodete tootjatele kohustuse kanda järgmised kulud: 1) artiklis 10 osutatud teadlikkuse suurendamise meetmetega seotud kulud; 2) kulud, mis on seotud asjaomastest toodetest tekkinud prügi koristamisega ning selle edasise veo ja käitlemisega; 3) kulud, mis on seotud andmete kogumise ja aruandlusega direktiivi 2008/98/EÜ artikli 8a lõike 1 punkti c järgi.
 4. Art 8 lg 8 – näeb liikmesriigile ette luua laiendatud tootjavastutussüsteem plasti sisaldavate ja liikmesriigi turule lastavate plasti sisaldavate kalapüügivahendite jaoks. Sealhulgas peavad mereakvatooriumi omavad liikmesriigid kehtestama kasutuselt kõrvaldatud plasti sisaldavatele kalapüügivahenditele minimaalse iga-aastase kogumismäära ringlusse võtmiseks.
 5. Art 8 lg 9 – selle kohaselt tagab liikmesriik, et tootjad katavad kulud, mis on seotud plasti sisaldavate kalapüügivahendite suhtes artiklis 10 osutatud teadlikkuse suurendamise meetmete rakendamisega.
 6. Art 10 – selle kohaselt võtavad liikmesriigid kasutusele meetmeid, et teavitada tarbijaid ja teisi kasutajaid ning motiveerida neid vastutustundlikult käituma, et saavutada direktiiviga hõlmatud toodetest tekkiva prügi vähendamine.

VTK-le esitasid ettepanekud järgmised ministeeriumid ja nende allasutused: Rahandusministeerium, Maksu- ja Tolliamet, Majandus- ja Kommunikatsiooniministeerium, Maaeluministeerium, Sotsiaalministeerium. Erialaliitudest ja muudest huvirühmadest esitasid arvamuse järgmised organisatsioonid: Eesti Kaubandus-Tööstuskoda, MTÜ Eesti Taaskasutusorganisatsioon, Eesti Vee-ettevõtete Liit, Topsiring OÜ, OÜ Bepco, Eesti Põllumajandus-Kaubanduskoda, Eesti Linnade ja Valdade Liit, Eesti Toiduainetööstus, Teeme Ära Sihtasutus, Eesti Kaupmeeste Liit, Philip Morris Eesti OÜ, Eesti Keemiatööstuse Liit, Eesti Pandipakend ja Õiguskantsleri Kantselei.

VTK-le laekunud tagasiside kohaselt soovivad huvirühmad enne konkreetsete meetmete rakendamist saada selgust direktiivi alla kuuluvatest toodetest. Direktiivi artikli 12 kohaselt pidi Euroopa Komisjon hiljemalt 3. juuliks 2020 avaldama suunised selle kohta, mida tuleb direktiivi kohaldamisel lugeda ühekordselt kasutatavaks plasttooteks. Kõnealune suunisdokument avaldati Euroopa Komisjoni poolt alles 31. mail 2021. Sealhulgas pidi Euroopa Komisjon direktiivi artikli 4 lõike 2 järgi võtma vastu rakendusakti, milles sätestatakse tarbimise vähendamise nõuetega ühekordselt kasutatavate plasttoodete tarbimise ambitsioonika ja pideva vähenemise arvutamise ja kontrollimise meetoodika. Nimetatud rakendusakti ei ole 2021. aasta juuni seisuga vastu võetud.

VTK-le laekunud tagasisides paluti Euroopa Komisjoni suuniste puudumise ja rakendusaktide hiline misega seoses edasi lükata direktiivist tulenevate nõuete ülevõtmine. Kuna direktiiv annab liikmesriikidele ette konkreetsed kuupäevad nõuete ülevõtmiseks, ei ole eelnõukohase seadusega võimalik erisusi nõuete ülevõtmise tähtaegades teha. Samas peab eelnõukohase seaduse koostaja asjakohaseks huvigruppide muret direktiivi reguleerimisalasse kuuluvate toodete ebaselguse pärast. Seega käsitletavate toodetega seotud kulude arvutusmeetoodika selgitatakse välja asjaomaste osalistega. Artiklis 8 nimetatud laiendatud tootjavastutussüsteemid tuleb uute süsteemide puhul luua hiljemalt 31. detsembriks 2024 ning enne 4. juulit 2018 kehtestatud laiendatud tootjavastutussüsteemide ja direktiiviga hõlmatud filtriga tubakatoodete ja tubakatoodetega kasutamiseks turustavate filtrite puhul alates 5. jaanuarist 2023. Sealhulgas nõustub Keskkonnaministeerium VTK-le esitatud tagasisides väljatooduga, et tootjavastutusega seotud kulude arvutusmeetoodika kehtestamine peab olema

läbipaistev ja kõiki osalisi arvestav. Keskkonnaministeerium kutsub kokku huvitatud isikutest koosneva töörühma tootjavastutusega seotud kulude arvutusmetoodika väljatöötamiseks.

VTK-le laekunud tagasiside põhjal ei eelistata uute maksude sätestamist. Samuti on Vabariigi Valitsus andnud ettevõtetele lubaduse maksurahuks, mistõttu uusi makse eelnõukohase seadusega ei kavandata. Samuti ei pooldatud tagasisides turule laskmise piirangu laiendamist muudele toodetele, kui seda on ette nähtud direktiiviga. Eelnõukohase seadusega ei ole lisaks direktiiviga kehtestatud turule laskmise piirangutele lisakeelde seatud.

VTK-le laekunud tagasisides nähakse vajadust direktiivi rakendusalasle kuuluvate toodete turule laskmise koguste andmekorje jaoks registri loomiseks. Seadusandja hinnangul ei ole eraldiseisva registri loomine otstarbekas. Vajalikud andmed on võimalik kokku koguda juba olemasolevate registrite kaudu (PAKIS, PROTO ja KOTKAS). Seega ei ole eelnõukohase seadusega kavandatud luua uusi registreid. Direktiiviga ette nähtud andmekorjet jätkatakse olemasolevate registrite abil ning vajalikud muudatused tehakse olemasolevatesse registritesse.

VTK tagasisides juhiti tähelepanu asjaolule, et toiduga kokkupuutuvate materjalide korral on olulisel kohal toiduhügieen. Seega tuleks ühekordselt kasutatavate plastist toidupakendite tarbimise vähendamise meetmetes sellega arvestada. Toidu tootjate jaoks on oluline, et eelpakendatud toit oleks pakendatud selliselt, et selle maitseomadused, väljanägemine ja toiduohus säiliks. Tagasisides toodi välja, et praegusel juhul ei ole toidutootmises piisavalt alternatiive plastist pakenditele ning need, mis leiduvad, on liiga kallid või vajab nende kasutuselevõtt liigseid investeeringuid. Sealhulgas toodi välja, et kuna Euroopa Komisjoni suunised direktiivi reguleerimisalasle kuuluvate ühekordselt kasutatavate plastist toidupakendite kohta on jätkuvalt puudulikud, siis ei ole selge, milliste toidupakendite vähendamisega peab arvestama. Samuti toodi välja, et VTK meetmepakettides välja toodud võimalus, millega lubatakse tarbijal oma karbiga toitu osta, peab jääma võimaluseks, mitte tarbija õiguseks.

Eelnõukohase seaduse koostaja arvestab asjaoluga, et Euroopa Komisjon ei ole seaduseelnõu koostamise ajaks avaldanud lõplikke suunised selle kohta, mida tuleb direktiivi kohaldamisel lugeda ühekordselt kasutatavaks plasttooteks. Seetõttu ei seata toidutööstusele eelnõukohase seadusega kohustuslikke tarbimise vähendamise eesmärgi. Samas on oodatud vabatahtlikud algatused, sh vaba tahte lepingu sõlmimine. Samuti ei kavandata eelnõukohase seadusega muuta tarbija õiguseks osta müügikohast toitu või jooki oma pakendiga. Müügikohad võivad ka edaspidi vabatahtlikult anda tarbijale võimalus oma pakendiga toitu või jooki osta, kuid see ei ole neile kohustuslik. Tarbijal tuleb oma pakendiga müügikohta minnes veenduda, et pakend vastab müügikohas välja toodud nõuetele. Tarbijad peaks oma pakendiga toitu või jooki ostes lähtuma müügikoha ja Põllumajandus- ja Toiduameti suunistest⁴.

VTK tagasisides ei leidnud üldist toetust ka meede, millega soovitakse kehtestada nõue, et turule lastud plastist tooted peavad sisaldama ringlusse võetud plasti (VTK meetmepakettides: „*turule lastavate plasttoodete materjalile nõuete seadmine, nt et peab sisaldama min X % ringlusse võetavaid plaste – eeldus on, et on olemas sellise materjali suhtes tervisekaitsenõuded*). Selle meetme korral väljendati muret toiduohutuse pärast ning seda ilmestab ka asjaolu, et Maaeluministeeriumi seisukoha põhjal ei ole Eestis toodetud ringlusse võetav plastigraanul ohutuse tagamise kaalutlustel toiduga kokkupuuteks lubatud. Seega ei ole hetkel võimalik Eestis toodetud plastigraanulit toiduga kokkupuutuvate pakendite tootmiseks kasutada. Lisaks toodi välja, et lisanõude seadmine toidupakenditele võib kaasa tuua toote

⁴ Põllumajandus- ja Toiduamet. Oluline info oma pakendiga kauplusest toidu ostjale. <https://pta.agri.ee/tarbijale-ja-eraisikule/toit/toidupakendid>.

lõpphinna tõusu, kuna ringlusse võetud materjali sisaldusega alternatiivide leidmine on toiduohutusnõuete tõttu raskendatud. Samas leidis selle meetme rakendamine toetust joogipudelite korral. Nõue tuleneb ka otse direktiivist, mille kohaselt on joogipudelitele määratud direktiivist tulenevad nõuded ringlusse võetud materjali sisalduse kohta. Joogipudelitele kehtestatud ringlussevõtu eesmärgi toetab ka direktiivi nõue, millega liikmesriigid on kohustatud panustama joogipudelite liigiti kogumise edendamisse. Joogipudelite liigiti kogumine on eeldus, et saada piisavas koguses ja ringlussevõtuks sobilike omadustega materjali.

Eelnõukohase seadusega ei kehtestata plastist toidupakenditele ringlusse võetud materjali sisalduse kohta uusi nõudeid. Joogipudelite puhul tulenevad ringlusse võetud plasti sisalduse nõuded otse direktiivist.

VTK-s toodi välja meede, mille kohaselt on võimalik tarbimise vähendamist saavutada lõpptarbijale pakendi hinna kuvamisega. Tagasiside kohaselt võib see meede kahjustada kohaliku toidutootja konkurentsivõimet võrreldes imporditava kaubaga. Pigem eelistati üleminekut toidupakendite tagastussüsteemi arendamisele. Eelnõukohasesse seadusesse lisatakse säte, mille kohaselt peab ühekordselt kasutatavale toidupakendile, millesse pakendatav toit on mõeldud kohe tarbimiseks ja mis ei vaja töötlemist, ja joogitopsile, mis on mõeldud müügipakendisse pakendamata joogi kaasa müümiseks kehtestama müügihinna, mis ei ole väiksem kui 0,50 eurot. Sealhulgas tuleb tagada, et ühekordselt kasutatava toidupakendi ja joogitopsi hind on tarbijale nähtavas kohas ja selgesti arusaadav. Samuti peab andma lõppkasutajale ja tarbijale infot korduskasutatavate toidupakendite ja joogitopside olemasolust, sealhulgas millistel tingimustel müügikoht aktsepteerib valmistoidu ja müügipakendisse pakendamata joogi müümist lõppkasutaja või tarbija korduskasutavasse toidupakendisse või joogitopsi.

Sarnaselt eelnevale meetmele toodi VTK-s välja võimalus pakkuda tarbijale hinnasoodustust, kui tarbija tuleb toodet ostma oma pakendiga. VTK tagasiside kohaselt on meede teretulnud, kuid peaks olema müügikohale vabatahtlik. Eelnõukohase seadusega ei kehtestata müügikohtadele kohustust hinnasoodustuse tegemiseks.

VTK koostamise aluseks olnud uuringus toodi välja võimalus kehtestada väiksema koguse toodete turule laskjatele tootjavastutuse kulude katmise kohustusest vabastus. See meede ei leidnud VTK tagasisides toetust. Eelnõukohase seadusega ei sätestata uusi erandeid, mis vabastaks väiksema koguse toodete turule laskjaid kulude katmise kohustusest.

VTK tagasisides peeti oluliseks teadlikkuse parandamise tegevusi. Samas toodi välja, et teadlikkuse suurendamisega peaks tegelema riik ning et tootjad on märgistusnõuete või muude nõuete täitmisega piisavalt teavitustööd teinud. Keskkonnaministeeriumi jaoks on tarbijate, aga ka ettevõtete, kohalike omavalitsuste ja muude asutuste teadlikkuse parandamine suure tähtsusega. Keskkonnaministeerium panustab igal aastal jäätmetekke vähendamise nädala kampaaniatele, romusõidukite, patareide ja akude, jäätmete põletamise ohtlikkuse jms teemadel avalikkuse teavitamisele. Keskkonnaministeerium tegeleb ka edaspidi teadlikkuse suurendamisega. Samas ei saa mööda vaadata direktiivist tulenevatest nõuetest, mille kohaselt peavad tootjad katma kulud, mis on seotud nende turule lastud toodetest tekkinud jäätmetest teadlikkuse parandamisega. Tubakatoodete filtritega kaasneva keskkonnasaastatuse puhul peeti tähtsaks, et lisaks keskkonnateadlikkusele tuleb kampaaniates juhtida tähelepanu ka üldlõplisele tubakatoodete tarbimise vähendamisele, millega saavutatakse ka nendest tekkivate jäätmete vähenemine. VTK tagasisides toodi lisaks välja, et plasti sisaldava filtriga tubakatoodete ja tubakatoodetega kasutamiseks turustatud filtrite teadlikkuse parandamiseks tuleb teha koostööd Sotsiaalministeeriumi ja Tervise Arengu Instituudiga.

Plasti sisaldava filtriga tubakatoodete ja tubakatoodetega kasutamiseks turustatud filtrite kohta toodi VTK tagasisides välja, et lisaks filtritele sisaldavad ka muud alternatiivsed tubakatooted plasti ning peaksid seega olema hõlmatud direktiiviga. Eelnõukohase seadusega ei sätestata sellistele alternatiivsetele plasti sisaldavatele tubakatoodetele lisanõudeid, kuna need tooted ei kuulu kümne Euroopa randadest enim leitud ühekordselt kasutatava plasteseme hulka ning direktiiv neid ei reguleeri. Seega ei minda direktiivi reguleerimisalast rangemaks ning lisanõuded rakenduvad üksnes plasti sisaldava filtriga tubakatoodetele ja tubakatoodetega kasutamiseks mõeldud filtritele.

VTK-s välja pakutud meedet „*plaste asendavate lahenduste väljatöötamise riiklik toetamine (ettevõtete ja TA asutuste koostöö)*“ tagasisides toetati. Ka selle meetme puhul rõhutati, et alternatiivsete materjalide kasutamisel tuleb tagada toiduohutus. Samas toodi välja, et eesmärk ei ole ühekordselt kasutatavaid plasttooteid asendada muust materjalist ühekordsete toodetega, ja anti soovitus toetusmeetmed suunata korduskasutatavate lahenduste väljatöötamisele. Keskkonnaministeerium nõustub, et toetused peaks olema suunatud korduskasutussüsteemide arendamiseks, kuna see täidab ka direktiivi eesmärki ehk ringmajanduse edendamist.

VTK-le laekus ettepanek, mille kohaselt soovitati kaaluda võimalust suurendada klaas-, plast- ja metallpakenditele tagatisraha kehtestamist, kuna see soodustaks olulisel määral pakendite liigiti tagastamist ja kvaliteetse toorme saamist, mida ringlusesse suunata. Tegemist on hea ettepanekuga, kuid muudatus tähendaks direktiivi all olevate toodete reguleerimisest kaugemale minemist ning seega eelnõukohase seadusega seda ettepanekut ei käsitleta.

VTK-le laekus ka ettepanek, millega soovitati pakendiseadust täiendada sätetega, mis kohustavad pakendiettevõtjaid korraldama iga müügikoha territooriumil pakendite ja pakendijäätmete tasuta tagastamise. Eelnõukohase seaduse koostaja peab ettepanekut põhjendatuks, kuna pakendijäätmete liigiti kogumise kohustus müügikoha territooriumil tagab, et tarbijal on võimalus pakendid müügikohta tagastada ning seeläbi satub selliseid pakendeid vähem ka avalikesse prügikastidesse ja keskkonda. See omakorda vähendab ka direktiiviga ette nähtud tootjate kulusid, kuna avalikes prügikastides ja keskkonda sattuvate jäätmete hulk väheneb. Seega lisatakse eelnõukohasesse seadusesse säte, mille kohaselt pakendiettevõtja peab tagama müügikoha territooriumil pakendijäätmete liigiti kogumise võimaluse.

VTK-le laekunud tagasiside kohaselt tuleb ühekordselt kasutatavate plastist joogikõrte keelustamise puhul arvestada puuetega inimestega, kellel painduva otsaga plastist joogikõrred on ainsaks võimaluseks vedelike manustamisel. Eelnõu koostaja arvestab tähelepanekuga ning teeb koostööd Sotsiaalministeeriumi ja Terviseametiga tagamaks, et meditsiinilisel otstarbel kasutatavad ühekordselt kasutatavad plastist joogikõrred oleksid Eesti turul kättesaadavad. Sealhulgas tehakse koostööd Eesti Proviisorapteekide Liiduga, mille liikmete müügikohtadesse kõnealused kõrred peaksid müügile jõudma.

3. Eelnõu sisu ja võrdlev analüüs

Eelnõu koosneb neljast paragrahvist, millest esimesega muudetakse ja täiendatakse JäätS-i kehtivaid sätteid, teise paragrahviga muudetakse ja täiendatakse PakS-i kehtivaid sätteid, kolmanda paragrahviga muudetakse ja täiendatakse TubS-i kehtivaid sätteid ning neljandas paragrahvis reguleeritakse seaduse jõustumise aega.

Paragrahv 1 sätestab jäätmeseaduses tehtavad muudatused.

JäätS-i § 7³ lõiked 1–4.

Muudatusega täiendatakse seadust §-ga 7³ ja võetakse kasutusele uus termin „plastijäätmed“. Lõikes 1 selgitatakse plastijäätmete olemust. Plastijäätmed on jäätmed, mis koosnevad plastist (sh biopõhisest plastist), oksüdantide toimet lagunevast plastist või biolagunevast plastist. Lõike 1 sõnastamisel tuginetakse direktiiv põhjenduspunktile 11, mille kohaselt modifitseeritud looduslikest polümeeridest või biopõhistest, fossiilsetest või sünteetilisest lähteainetest toodetud plasti looduslikult ei esine ja seetõttu tuleks seda reguleerida direktiivis. Seega võivad plastijäätmed olla valmistatud mitmesugustest plastidest.

Lõikes 2 võetakse kasutusele uus termin „plast“, millega tuuakse üle ja taasesitatakse direktiivi artikli 3 lg 1 järgi määratletud plasti termin. Plast on materjal, mis koosneb määruse (EÜ) nr 1907/2006 artikli 3 punktis 5 määratletud polümeerist ning millele võib olla lisatud lisaaineid või muid aineid ja mis võib olla lõpptootte peamine struktuurikomponent, välja arvatud looduslikud polümeerid, mida ei ole keemiliselt modifitseeritud.

Lõikes 3 võetakse kasutusele uus termin „oksüdantide toimet lagunev plast“, millega tuuakse üle ja taasesitatakse direktiivi artikli 3 lg 3 määratletud oksüdantide toimet laguneva plasti termin. Oksüdantide toimet lagunev plast on plastmaterjal, mis sisaldab lisaaineid, mis oksüdeerumise käigus lagundavad plastmaterjali mikroosakesteks või põhjustavad selle keemilise lagunemise.

Lõikes 4 võetakse kasutusele uus termin „biolagunev plast“, millega tuuakse üle ja taasesitatakse direktiivi artikli 3 lg 16 määratletud biolaguneva plasti termin. Biolagunev plast on plast, millest jääb füüsilise ja bioloogilise lagunemise tulemusena järele vaid süsinikdioksiid, biomass ja vesi ning mis on kompostimise ja anaeroobse lagunemise tulemusena taaskasutatavad pakendeid käsitlevate Euroopa standardite järgi.

JäätS-i § 21 lõike 2 punkt 8.

Lõiget 2 täiendatakse punktiga 8, millega võetakse üle direktiivi artikli 4 lõige 1, mis sedastab kohustuse võtta kasutusele meetmeid, et oluliselt vähendada ühekordselt kasutatavate plastist toidukarpide ja joogitopside turule laskmine. Uue punkti kohaselt tuleb sama paragrahvi lõikes 1 nimetatud eesmärkide saavutamiseks iga tegevuse juures võimaluste piires vähendada ühekordselt kasutatavate plasttoodete turule laskmist või hoiduda sellest.

JäätS-i § 22² lõiked 1–3.

Paragrahvi 22² täiendatakse lõigetega 1–3. Lõikega 1 võetakse üle direktiivi artikli 3 lõige 2. Lõikes 1 selgitatakse, mis on ühekordselt kasutatav plasttoode. See on täielikult või osaliselt plastist valmistatud toode, mis ei ole kavandatud, valmistatud või turule lastud eesmärgiga see tootjale uuesti täitmiseks tagastada või seda ei ole kavandatud eesmärgiga korduskasutada nii, et toode ringleks oma olusringi jooksul mitu korda. Ühekordselt kasutatavad plasttooted on tavaliselt ette nähtud kasutamiseks ainult ühel korral või lühikest aega enne seda, kui need kõrvaldatakse.⁵ Ühekordselt kasutatavate plasttoodete hulka kuuluvad mitmesugused kiire käibega tarbekaubad, mis visatakse pärast ühekordset otstarbekohast kasutamist ära, mida võetakse harva ringlusse ja mis tekitavad prügi.⁶

Lõikes 2 selgitatakse, mis on korduskasutatav plasttoode. Korduskasutatav plasttoode on mõeldud ja kavandatud läbima oma olusringi jooksul vähemalt mitu käiku või ringi sõltuvalt toote kasutusotstarbest, -võimalustest ja -kõlblikkusest. Plasttooted on korduskasutatavad, kui

⁵ Euroopa Parlamendi ja Nõukogu direktiiv (EL) 2019/904, 5. juuni 2019, teatavate plasttoodete keskkonnamõju vähendamise kohta (ET L 155, 12.06.2019; põhjenduste punkt 12).

⁶ Euroopa Parlamendi ja Nõukogu direktiiv (EL) 2019/904, 5. juuni 2019, teatavate plasttoodete keskkonnamõju vähendamise kohta (ET L 155, 12.06.2019; põhjenduste punkt 5).

need vastavad Euroopa Komisjoni määrusele nr 10/2011. Paragrahvi 22³ punktides 2–5 nimetatud plasttooted on korduskasutatavad, kui need on mõeldud ja kavandatud läbima oma olelusringi jooksul vähemalt mitu käiku või ringi ja vastavad Euroopa Komisjoni määrusele nr 10/2011.

Lõikes 3 täpsustatakse korduskasutatavaid plasttooteid, millele ei rakendu turule laskmise piiranguid. Paragrahvi 22³ punktides 2–5 nimetatud plasttooted on korduskasutatavad, kui need on mõeldud ja kavandatud läbima oma olelusringi jooksul vähemalt mitu käiku või ringi ja vastavad Euroopa Komisjoni määrusele nr 10/2011. Lisatav lõige 3 toetab direktiivi artikli 5 ülevõtmist. See artikkel sätestab turule laskmise piirangud teatud ühekordselt kasutatavatele plasttoodetele. Korduskasutatavatele plasttoodetele turule laskmise piirangud ei laiene.

JäätS-i § 22³.

Seadust täiendatakse §-ga 22³. Paragrahviga võetakse üle direktiivi artikkel 5, milles sätestatakse piirangud teatavate ühekordselt kasutatavate plasttoodete turule laskmisele, millele on turul saadaval alternatiivid. Plasti suure funktsionaalsuse ja suhteliselt madala hinna tõttu leidub seda materjali meie igapäevaelus üha enam. Samal ajal kui plastil on majanduses kasulik roll ja olulisi rakendusvõimalusi paljudes sektorites, tähendab selle järjest suurenev kasutamine lühikese kasutusajaga toodetes, mis ei ole mõeldud korduskasutamiseks või kulutõhusaks ringlussevõtuks, et sellega seotud tootmis- ja tarbimismudelid on muutunud üha vähem tõhusaks ja üha lineaarsemaks. Euroopa plastistrateegias on jõutud järeldusele, et plastjäätmete tekke pideva kasvu ja plastjäätmete sattumisega loodusesse, eelkõige merekeskkonda, tuleb tegeleda, et muuta plasti olelusring ringluspõhiseks. Euroopa plastistrateegia on samm sellise ringmajanduse loomise suunas, milles plasti ja plasttoodete kavandamises ja tootmises võetakse täielikult arvesse korduskasutamise, parandamise ja ringlussevõtu vajadusi ning töötatakse välja ja edendatakse säästvamaid materjale. Et tõhusalt vähendada teatavate plasttoodete märkimisväärset negatiivset mõju keskkonnale, tervisele ja majandusele, on vaja vastu võtta konkreetse meetmed, millega plasttoodete jäätmete teket vähendada või üldse vältida.⁷ Et piirata kõnealuste ühekordselt kasutatavate plasttoodete negatiivset keskkonnamõju, on liikmesriigid kohustatud keelama nende toodete turule laskmise. Sellega edendatakse kergesti kättesaadavate ja säästvamate alternatiivide kasutamist ning innovaatilisi lahendusi säästvamate ärimudelite kasutuselevõtuks, alternatiivsete materjalide korduskasutamiseks ja materjalide asendamiseks.⁸

Alates 3. juulist 2021 on keelatud esmakordselt Eesti turule lasta järgmisi ühekordselt kasutatavaid plasttooteid:

- 1) vatitikugarred, välja arvatud need, mis kuuluvad Euroopa Parlamendi ja nõukogu määruse 2017/745 kohaldamisalasse;
- 2) söögiriistad, st noad, kahvlid, lusikad, söögipulgad;
- 3) taldrikud;
- 4) kõrred, välja arvatud need, mis kuuluvad Euroopa Parlamendi ja nõukogu määruse 2017/745 kohaldamisalasse;
- 5) joogisegamispulgad;
- 6) õhupallide varred ja selliste varte mehhanismid, mis kinnitatakse õhupallide külge nende toestamiseks, välja arvatud tööstuslikuks või muuks kutseliseks kasutuseks mõeldud õhupallide, mida tarbijatele ei turustata, varred ja selliste varte mehhanismid, Eesti turule laskmise piirang.

⁷ Euroopa Parlamendi ja Nõukogu direktiiv (EL) 2019/904, 5. juuni 2019, teatavate plasttoodete keskkonnamõju vähendamise kohta (ET L 155, 12.06.2019; põhjenduste punkt 1).

⁸ Euroopa Parlamendi ja Nõukogu direktiiv (EL) 2019/904, 5. juuni 2019, teatavate plasttoodete keskkonnamõju vähendamise kohta (ET L 155, 12.06.2019; põhjenduste punkt 15).

Direktiiviga keelustatakse eelnimetatud tooted, kuna tegemist on EL-i randadest kõige enam leitud toodetega.⁹ Enam leitud tooted on ka sellised, mida tarbija tihti ei seosta plastiga, eriti kui tegu on plasti sisaldavate toodete, mitte täielikult plastist valmistatud toodetega. 80–85% mereprügist, mida mõõdetakse rannast leitud prügiesemete arvuna, moodustab liidus plast, millest 50% on ühekordselt kasutatavad plastesemed. Ühekordselt kasutatavate plasttoodete hulka kuuluvad mitmesugused kiire käibega tarbekaubad, mis visatakse pärast ühekordset otstarbekohast kasutamist ära, mida võetakse harva ringlusse ja mis tekitavad prügi. Seetõttu on ühekordselt kasutatavad plasttooted väga suur probleem, sest need tekitavad mereprügi, kujutavad endast tõsist riski mereökosüsteemidele, bioloogilisele mitmekesisusele ja inimeste tervisele ning kahjustavad turismi, kalandust ja laevandust.¹⁰

Turule laskmine on toote esmakordne Eesti turul kättesaadavaks tegemine. Seega puudutab turule laskmise piirang eelkõige tootjaid ja maaletoojaid.

JäätS-i § 22⁴.

Seadust täiendatakse §-ga 22⁴. Paragrahvi lisamisega võetakse üle direktiivi artikkel 5, millega sätestatakse oksüdantide toimet lagunevast plastist valmistatud toodetele turule laskmise piirang. Alates 3. juulist 2021 on keelatud esmakordselt Eesti turule lasta oksüdantide toimet lagunevast plastist valmistatud tooteid. Turule laskmise piirangud peaksid hõlmama oksüdantide toimet lagunevast plastist tooteid, kuna see plastiliik ei biolagune nõuetekohaselt ja põhjustab seega mikroplastireostust keskkonnas, ei ole kompostitav, kahjustab tavaplasti ringlussevõttu ega too tõendatud keskkonnakasu.¹¹ Oksüdantide toimet lagunevast plastist tooted võivad olla näiteks plastkandekotid, joogipudelid (vähem levinud) ja põllumajanduslik kile.

JäätS-i § 22⁵.

Seadust täiendatakse §-ga 22⁵. Paragrahvi lisamisega võetakse üle direktiivi artikkel 7, millega sätestatakse nõuded teatud ühekordselt kasutatavate plasttoodete märgistamisele, et hoida ära nende sobimatu kõrvaldamine, nt WC-st veega alla laskmine, teavitada tarbijat võimalikest prügi sobimatu kõrvaldamise tagajärgedest mereprügi silmas pidades, ja kõige sobivamatest jäätmekäitlusvõimalustest.

Lõikes 1 sätestatakse märgistamise nõuded järgmistele ühekordselt kasutatavatele plasttoodetele: hügieenisidemed, tampoonid ja tampoonide aplikaatorid, samuti niisutatud pühkepaberi märgistamise nõuded. Märgistusnõuded on kehtestatud Euroopa Komisjoni rakendusmäärusega (EL) 2020/2151, millega kehtestatakse eeskirjad Euroopa Parlamendi ja nõukogu direktiivi (EL) 2019/904 (teatavate plasttoodete keskkonnamõju vähendamise kohta) lisa D osas loetletud ühekordselt kasutatavate plasttoodete ühtlustatud märgistusnõuete kohta. Pärast 3. juulit 2021 ei ole lubatud esmakordselt turule lasta ülalnimetatud tooteid, millel puudub rakendusmääruse 2020/2151 kohane märgistus. Eelnevalt nimetatud ühekordselt kasutatavad plasttooted satuvad keskkonda sobimatu kõrvaldamise tulemusena kanalisatsiooni või muude sobimatute kanalite kaudu. Kanalisatsiooni kaudu kõrvaldamine võib lisaks põhjustada olulist majanduslikku kahju kanalisatsioonivõrgule, ummistades pumpasid ja torusid. Kõnealustes toodetes kasutatavate materjalide omaduste ja sobivate jäätmete

⁹ Euroopa Parlamendi ja Nõukogu direktiiv (EL) 2019/904, 5. juuni 2019, teatavate plasttoodete keskkonnamõju vähendamise kohta (ET L 155, 12.06.2019; põhjenduste punkt 7).

¹⁰ Euroopa Parlamendi ja Nõukogu direktiiv (EL) 2019/904, 5. juuni 2019, teatavate plasttoodete keskkonnamõju vähendamise kohta (ET L 155, 12.06.2019; põhjenduste punkt 5).

¹¹ Euroopa Parlamendi ja Nõukogu direktiiv (EL) 2019/904, 5. juuni 2019, teatavate plasttoodete keskkonnamõju vähendamise kohta (ET L 155, 12.06.2019; põhjenduste punkt 15).

kõrvaldamisviiside kohta on sageli väga vähe teavet. Seepärast tuleks selliste ühekordselt kasutatavate plasttoodete suhtes, mida sageli kõrvaldatakse kanalisatsiooni kaudu või muul sobimatul viisil, kohaldada märgistusnõudeid. Märgistuselt peaks tarbija saada teavet selle kohta, millised on jäätme muutmise toote puhul sobivad jäätmekäitluse võimalused või milliseid jäätmete kõrvaldamisviise tuleb jäätmehierarhia kohaselt toote puhul vältida, samuti selle kohta, kas toode sisaldab plasti ning milline on sellega seotud prügistamise või muu sobimatu jäätmete kõrvaldamisviisi negatiivne keskkonnamõju.¹²

Lõike 2 punktides 1 ja 2 defineeritakse ühekordselt kasutatava hügieenisideme ning tampooni ja selle aplikaatori terminid. Terminite selgitamine on oluline, et täpsustada, milliste toodete pakenditele tuleb direktiivi artiklis 7 nõutud märgistus kanda. Terminite sisustamisel on lähtutud Euroopa Komisjoni poolt 31.05.2021 välja antud lõplikust suunismaterjalist.¹³

JäätS-i § 22⁶.

Seadust täiendatakse §-ga 22⁶, millega võetakse üle direktiivi artikkel 10. Prügistamise ja muude plasti sisaldavat mereprügi tekitavate sobimatute jäätmekõrvaldamisviiside vältimiseks tuleb ühekordselt kasutatavate plasttoodete tarbijaid asjakohaselt teavitada korduskasutatavate alternatiivide kättesaadavusest ja korduskasutamise süsteemidest, kõige sobivamatest jäätmekäitlemisvõimalustest ja/või sellest, milliseid jäätmekõrvaldamisviise tuleb vältida, parimatest keskkonnahoidliku jäätmekäitluse tavadest ja ebasobiva kõrvaldamise keskkonnamõjust ning sellest, kui suur on teatavate ühekordselt kasutatavate plasttoodete plastisisaldus ning nende sobimatu kõrvaldamise mõju kanalisatsioonivõrgule. Seepärast tuleb kehtestada nõuded teadlikkuse suurendamise, millega tagatakse sellise teabe esitamine ühekordselt kasutatavate plasttoodete tarbijatele. Teave ei tohiks olla mingil juhul selline, mis innustaks tarbijat kasutama ühekordselt kasutatavaid plasttooteid.¹⁴

Lõikes 1 sätestatakse ühekordselt kasutatava plasti sisaldava hügieenisideme ning tampooni ja aplikaatoriga tampooni müügikohale tarbijate teadlikkuse parandamisega seotud nõuded. Ühekordselt kasutatava plasti sisaldava hügieenisideme ning tampooni ja aplikaatoriga tampooni müügikoht peab tarbijat teavitama korduskasutatavate alternatiivide kättesaadavusest ning jäätmete mittenõuetekohase kõrvaldamise negatiivsest mõjust keskkonnale ning kanalisatsioonivõrgule.

Lõikes 2 sätestatakse ühekordselt kasutatava plasti sisaldava hügieenisideme ning tampooni ja aplikaatoriga tampooni maaletoojale tarbijate teadlikkuse suurendamisega seotud nõuded. Ühekordselt kasutatava plasti sisaldava hügieenisideme ning tampooni ja aplikaatoriga tampooni maaletooja peab tarbijat teavitama jäätmete mittenõuetekohase kõrvaldamise negatiivsest mõjust keskkonnale ning kanalisatsioonivõrgule.

Lõikes 3 sätestatakse ühekordselt kasutatava plasti sisaldava hügieenisideme ning tampooni ja aplikaatoriga tampooni maaletooja toote reklaamile lisanõuded. Ühekordselt kasutatava plasti sisaldava hügieenisideme ning tampooni ja aplikaatoriga tampooni maaletooja toote reklaam peab sisaldama teavet, et tegemist on tootega, mis sisaldab plasti ning mille mittenõuetekohasel kõrvaldamisel on negatiivne mõju keskkonnale ja kanalisatsioonivõrgule.

¹² Euroopa Parlamendi ja Nõukogu direktiiv (EL) 2019/904, 5. juuni 2019, teatavate plasttoodete keskkonnamõju vähendamise kohta (ET L 155, 12.06.2019; põhjenduste punkt 20).

¹³ Euroopa Komisjoni 31.05.2021 suunise punkt 4.9 ([guidelines single-use plastics products.pdf \(europa.eu\)](#))

¹⁴ Euroopa Parlamendi ja Nõukogu direktiiv (EL) 2019/904, 5. juuni 2019, teatavate plasttoodete keskkonnamõju vähendamise kohta (ET L 155, 12.06.2019; põhjenduste punkt 28).

JäätS-i § 23 lõiked 1¹⁰–1¹⁴.

Paragrahvi 23 täiendatakse lõigetega 1¹⁰–1¹³, millega võetakse üle direktiivi artikli 3 lõige 11. Lõikega 1¹⁰ täiendatakse tootjate ringi ning sätestatakse plasti sisaldavate kalapüügivahendite tootja tähendus. Plasti sisaldavate kalapüügivahendite tootja käesoleva seaduse tähenduses on füüsiline või juriidiline isik, kes omab tegevuskohta Eestis ja sõltumata müügiviisist, müük sidevahendi abil kaasa arvatud, laseb majandus- või kutsetegevuse korras Eesti turule plasti sisaldavaid kalapüügivahendeid; või füüsiline või juriidiline isik, kes Euroopa Parlamendi ja nõukogu direktiiv 2011/83/EL, tarbija õiguste kohta, millega muudetakse nõukogu direktiivi 93/13/EMÜ ning Euroopa Parlamendi ja nõukogu direktiivi 1999/44/EÜ ja millega tunnistatakse kehtetuks nõukogu direktiiv 85/577/EMÜ ning Euroopa Parlamendi ja nõukogu direktiiv 97/7/EÜ (ELT L 304, 22.11.2011, lk 64) artikli 2 punktis 7 määratletud kauglepingutega abil laseb majandus- või kutsetegevuse korras Eesti turule plasti sisaldavaid kalapüügivahendeid; või füüsiline või juriidiline isik, kes müüb sidevahendi abil otse Eesti kodumajapidamistele või muudele kasutajatele plasti sisaldavaid kalapüügivahendeid, kuid tema tegevuskoht on teises Euroopa Liidu liikmesriigis või väljaspool Euroopa Liitu. Plasti sisaldavaid kalapüügivahendeid käsitööna valmistajaid ei käsitleta tootjatena ning nendele ei laiene laiendatud tootjavastutusega seonduvate tootja kohustused. Käsitöö kalapüügivahend on valmistatud käsitsi. Käsitööna valminud kalapüügivahendiks loetakse kalapüügivahendit, mille võrguline kinnitatakse raskusnõör ja ujukinõör käsitsi. Toode kannab märgistust „Käsirakendus“ või arvel oleva toote kirjelduses on märges „Käsirakendus“.

Lõikega 1¹¹ täiendatakse tootjate ringi ning sätestatakse niisutatud pühkepaberi tootja tähendus. Niisutatud pühkepaberi tootja käesoleva seaduse tähenduses on füüsiline või juriidiline isik, kes omab tegevuskohta Eestis ja sõltumata müügiviisist, müük sidevahendi abil kaasa arvatud, laseb majandus- või kutsetegevuse korras Eesti turule ühekordselt kasutatavat niisutatud pühkepaberit; või füüsiline või juriidiline isik, kes Euroopa Parlamendi ja nõukogu direktiiv 2011/83/EL artikli 2 punktis 7 määratletud kauglepingute abil laseb majandus- või kutsetegevuse korras Eesti turule ühekordselt kasutatavat niisutatud pühkepaberit; või füüsiline või juriidiline isik, kes müüb sidevahendi abil otse Eesti kodumajapidamistele või muudele kasutajatele ühekordselt kasutatavat niisutatud pühkepaberit, kuid tema tegevuskoht on teises EL-i liikmesriigis või väljaspool liitu.

Lõikega 1¹² täiendatakse tootjate ringi ning sätestatakse õhupalli tootja tähendus. Õhupalli tootja käesoleva seaduse tähenduses on füüsiline või juriidiline isik, kes omab tegevuskohta Eestis ja sõltumata müügiviisist, müük sidevahendi abil kaasa arvatud, laseb majandus- või kutsetegevuse korras Eesti turule ühekordselt kasutatavaid õhupalle; või füüsiline või juriidiline isik, kes Euroopa Parlamendi ja nõukogu direktiivi 2011/83/EL artikli 2 punktis 7 määratletud kauglepingute abil laseb majandus- või kutsetegevuse korras Eesti turule ühekordselt kasutatavaid õhupalle; või füüsiline või juriidiline isik, kes müüb sidevahendi abil otse Eesti kodumajapidamistele või muudele kasutajatele ühekordselt kasutatavaid õhupalle, kuid tema tegevuskoht on teises Euroopa Liidu liikmesriigis või väljaspool Euroopa Liitu. Õhupallide tootja käesoleva seaduse kohaselt ei ole isik, kes suunab turule tööstuslikuks või muuks kutseliseks kasutuseks ja otstarbeks mõeldud õhupalle, mida tarbijatele ei jagata. Direktiiviga hõlmatud õhupallide spetsiifilisemad tunnused tuuakse välja Euroopa Komisjoni loodavas suunisdokumendis.

Lõikega 1¹³ täiendatakse tootjate ringi ning sätestatakse filtriga tubakatoodete ja tubakatoodetega kasutamiseks turustatud filtri tootja tähendus. Filtriga tubakatoodete ja tubakatoodetega kasutamiseks turustatud filtri tootja käesoleva seaduse tähenduses on füüsiline või juriidiline isik, kes omab tegevuskohta Eestis ja sõltumata müügiviisist, müük sidevahendi abil kaasa arvatud, laseb majandus- või kutsetegevuse korras Eesti turule ühekordselt kasutatavaid filtriga tubakatooteid või tubakatoodetega kasutamiseks turustatud filtreid; või

füüsiline või juriidiline isik, kes Euroopa Parlamendi ja nõukogu direktiivi 2011/83/EL artikli 2 punktis 7 määratletud kauglepingute abil laseb majandus- või kutsetegevuse korras Eesti turule ühekordselt kasutatavaid filtriga tubakatooteid või tubakatoodetega kasutamiseks turustatud filtreid; või füüsiline või juriidiline isik, kes müüb sidevahendi abil otse Eesti kodumajapidamistele või muudele kasutajatele ühekordselt kasutatavaid filtriga tubakatooteid või tubakatoodetega kasutamiseks turustatud filtreid, kuid tema tegevuskoht on teises EL-i liikmesriigis või väljaspool liitu.

Lõikega 1¹⁴ täpsustatakse lõiget 1¹¹, mille kohaselt ei käsitleta plasti sisaldava kalapüügivahendi tootjana isikut, kelle tooted on käitsi valmistatud. Kalapüügivahendeid puudutavad meetmed tuginevad põhimõttele „saastaja maksab“, eeskätt selleks, et plasti sisaldavate kalapüügivahendite tootjad võtaksid vastutuse oma toodete jäätmete eest, täpsemalt parandaksid jäätmete liigiti kogumist ja käitlemist, eelkõige ringlussevõttu ja ka korduskasutust. Need meetmed annavad kaluritele positiivse stiimuli püügivahendite kaldale toomiseks ja tagavad ühtlasi, et kalandusettevõtjaid, eriti väikeettevõtjaid ebaproportsionaalselt ei koormataks.¹⁵ Seetõttu ei peaks kalureid endid ja plasti sisaldavaid kalapüügivahendeid käsitööna valmistajaid käsitama tootjatena ning neid ei peaks pidama vastutavaks laiendatud tootjavastutusega seotud tootja kohustuste täitmise eest.¹⁶

JäätS-i § 25 lõike 2 punktid 7–10.

Lõiget 2 täiendatakse punktidega 7–10. Punktiga 7 võetakse üle direktiivi artikli 8 lõige 8 ja lisatakse probleemtoodete hulka plasti sisaldavad kalapüügivahendid ja nende osad, mis tähendab, et edaspidi laienevad märgitud toodete tootjatele laiendatud tootjavastutuse põhimõtted. Direktiivi 2019/904 artikkel 8 näeb ette, et liikmesriigid loovad liikmesriigi turule lastavate plasti sisaldavatele kalapüügivahenditele laiendatud tootjavastutuse süsteemid direktiivi 2008/98/EÜ artiklite 8 ja 8a kohaselt. Tootja laiendatud vastutus on meede tagamaks jäätmete korduskasutamise, jäätmete vältimise, ringlussevõtu ja muu taaskasutamise. Igal füüsilisel või juriidilisel isikul, kes oma majandus- või kutsetegevuses töötab välja, toodab, töötleb, müüb või impordib probleemtooteid, on tootja laiendatud vastutus ehk tootja on kohustatud tagama tema turule lastud probleemtoodest tekkivate jäätmete kogumise ja nende taaskasutamise või nende kõrvaldamise. 80–85 % mereprügist, mida mõõdetakse rannast leitud prügiesemete arvuna, moodustab liidus plast, millest 27 % kalandusega seotud esemed. Märkimisväärset osa turulelastud kalapüügivahenditest ei koguta pärast kasutamist nende edasiseks käitlemiseks kokku. Seetõttu on ühekordselt kasutatavad plasttooted ja plasti sisaldavad kalapüügivahendid väga suur probleem, sest need tekitavad mereprügi ning kujutavad endast tõsist ohtu mereökosüsteemidele, bioloogilisele mitmekesisusele ja võimalik, et ka inimeste tervisele, ning kahjustavad turismi, kalandust ja laevandust.¹⁷ Kõige tõhusam kalapüügivahendite probleemi lahendamine on laiendatud tootjavastutuse süsteemi sisseviimine plasti sisaldavate kalapüügivahendite tootjatele. Laiendatud tootjavastutuse süsteem avaldab üldiselt kõige tõhusamat mõju mahajäetud, kaotatud või kõrvaleheidetud kala- ja vesiviljeluse püügivahendite osakaalu vähendamisele mereprügis. Sellise süsteemiga toetatakse ja lihtsustatakse muude õigusvahendite täielikku rakendamist ning aidatakse veelgi enam kaasa kalapüügivahenditest lähtuva prügi koguse vähendamisele. Laiendatud tootjavastutuse süsteem hõlbustab kalapüügivahendite liigiti kogumist ja tagastamist ning kasutuselt kõrvaldatud kalapüügivahendite käitlemist, eeskätt ringlussevõttu. Laiendatud tootjavastutuse süsteemiga võtavad plasti sisaldavate kalapüügivahendite tootjad vastutuse oma

¹⁵ Euroopa Parlamendi ja Nõukogu direktiiv (EL) 2019/904, 5. juuni 2019, teatavate plasttoodete keskkonnamõju vähendamise kohta (ET L 155, 12.06.2019; põhjenduste punkt 23).

¹⁶ Euroopa Parlamendi ja Nõukogu direktiiv (EL) 2019/904, 5. juuni 2019, teatavate plasttoodete keskkonnamõju vähendamise kohta (ET L 155, 12.06.2019; põhjenduste punkt 25).

¹⁷ Euroopa Parlamendi ja Nõukogu direktiiv (EL) 2019/904, 5. juuni 2019, teatavate plasttoodete keskkonnamõju vähendamise kohta (ET L 155, 12.06.2019; põhjenduste punkt 5).

toodete jäätmete eest, parandades jäätmete liigiti kogumist ja käitlemist, eelkõige ringlussevõttu ja ka korduskasutust. Need meetmed annavad kaluritele positiivse stiimuli püügivahendite kaldale toomiseks.¹⁸

Punktiga 8 võetakse üle direktiivi artikli 8 lõige 1 ja lisatakse probleemtoodete hulka niisutatud pühkepaber. Direktiivi 2019/904 artikkel 8 näeb ette, et liikmesriigid loovad liikmesriigi turule lastavate teatavate ühekordselt kasutatavate plasttoodetele tootjavastutuse süsteemid direktiivi 2008/98/EÜ artiklite 8 ja 8a kohaselt. Tootja laiendatud vastutus on meede tagamaks jäätmete korduskasutamise, jäätmete vältimise, ringlussevõtu ja muu taaskasutamise. Igal füüsilisel või juriidilisel isikul, kes oma majandus- või kutsetegevuses töötab välja, toodab, töötleb, müüb või impordib probleemtooteid on tootja laiendatud vastutus ehk tootja on kohustatud tagama tema turule lastud probleemtootest tekkivate jäätmete kogumise ja nende taaskasutamise või nende kõrvaldamise. Probleemtoodetele kehtib jäätmeseaduse kohaselt laiendatud tootja vastutuse põhimõte.

Punktiga 9 võetakse üle direktiivi artikli 8 lõige 1 ja lisatakse probleemtoodete hulka õhupallid. Direktiivi 2019/904 artikkel 8 näeb ette, et liikmesriigid loovad liikmesriigi turule lastavate teatavate ühekordselt kasutatavate plasttoodetele laiendatud tootjavastutuse süsteemid direktiivi 2008/98/EÜ artiklite 8 ja 8a kohaselt. Tootja laiendatud vastutus on meede tagamaks jäätmete korduskasutamise, jäätmete vältimise, ringlussevõtu ja muu taaskasutamise. Igal füüsilisel või juriidilisel isikul, kes oma majandus- või kutsetegevuses töötab välja, toodab, töötleb, müüb või impordib probleemtooteid, on tootja laiendatud vastutus ehk tootja on kohustatud tagama tema turule lastud probleemtootest tekkivate jäätmete kogumise ja nende taaskasutamise või nende kõrvaldamise. Probleemtoodetele kehtib jäätmeseaduse kohaselt laiendatud tootja vastutuse põhimõte.

Punktiga 10 võetakse üle direktiivi artikli 8 lõige 1 ja lisatakse probleemtoodete hulka filtriga tubakatooted ja koos tubakatoodetega kasutamiseks turustatavad filtrid. Direktiivi 2019/904 artikkel 8 näeb ette, et liikmesriigid loovad liikmesriigi turule lastavate teatavate ühekordselt kasutatavate plasttoodetele laiendatud tootjavastutuse süsteemid direktiivi 2008/98/EÜ artiklite 8 ja 8a kohaselt. Tootja laiendatud vastutus on meede tagamaks jäätmete korduskasutamise, jäätmete vältimise, ringlussevõtu ja muu taaskasutamise. Igal füüsilisel või juriidilisel isikul, kes oma majandus- või kutsetegevuses töötab välja, toodab, töötleb, müüb või impordib probleemtooteid, on tootja laiendatud vastutus ehk tootja on kohustatud tagama tema turule lastud probleemtootest tekkivate jäätmete kogumise ja nende taaskasutamise või nende kõrvaldamise. Probleemtoodetele kehtib jäätmeseaduse kohaselt laiendatud tootja vastutuse põhimõte.

JäätS-i § 25 lõike 3 punktid 7–10.

Lõiget 3 täiendatakse punktidega 7–10. Punktiga 7 tuuakse üle ja taasesitatakse direktiivi artikli 3 lõige 4 järgi määratletud kalapüügivahendi termin. Termin selgitamine on oluline, et täpsustada, milline toode kuulub kalapüügivahendi termini alla. Oluline on märkida, et direktiiv hõlmab kalapüügivahenditest üksnes plasti sisaldavaid kalapüügivahendeid, kuna plasti sisaldav kalapüügivahend on suure keskkonnamõjuga toode. Plasti sisaldav kalapüügivahend üks randadest kõige enam leitud jäätmeid ning kujutab endast tõsist riski mereökosüsteemidele, bioloogilisele mitmekesisusele ja inimeste tervisele ning kahjustavad turismi, kalandust ja laevandust. Direktiivist lähtuvalt reguleeritakse eelnõukohase seadusega kalapüügivahendeid, mis sisaldavad plasti.

Punktiga 8 võetakse üle direktiivi lisa E osa II lõige 1 ja defineeritakse niisutatud pühkepaberi termin. Termin selgitamine on oluline, et täpsustada, milline toode kuulub niisutatud

¹⁸ <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/ET/TXT/?uri=celex%3A52018PC0340>.

pühkepaberite termini alla. Direktiiv hõlmab vaid isikliku hügieeni tarbeks ja kodumajapidamises kasutamiseks ette nähtud niisutatud pühkepaberit. Isikliku hügieeni tarbeks ja kodumajapidamises kasutamiseks ette nähtud niisutatud pühkepaber on üks randadest kõige enam leitud jäätmeid ning kujutab endast tõsist riski mereökosüsteemidele, bioloogilisele mitmekesisusele ja inimeste tervisele ning kahjustavad turismi, kalandust. Sealhulgas on niisutatud pühkepaberid kanalisatsioonivõrgus sagedaseks ummistuste tekitajaks.

Punktiga 9 võetakse üle direktiivi lisa E osa II lõige 2 ja defineeritakse õhupalli termin. Termini selgitamine on oluline, et täpsustada, milline toode kuulub õhupalli termini alla. Direktiiv hõlmab õhupalle, mida jagatakse tarbijale või kasutatakse isiklikuks tarbeks pidude kaunistamiseks või laste mänguasjana. Õhupalli, mida jagatakse tarbijale või kasutatakse isiklikuks tarbeks pidude kaunistamiseks või laste mänguasjana on üks randadest kõige enam leitud jäätmeid ning kujutab endast tõsist riski mereökosüsteemidele, bioloogilisele mitmekesisusele ja inimeste tervisele ning kahjustavad turismi, kalandust. Õhupalli termini alla ei kuulu tööstuslik või muuks kutseliseks kasutuseks ja otstarbeks mõeldud õhupall, mida tarbijale ei jagata.

Punktiga 10 võetakse üle direktiivi artikli 3 lõige 18 koosmõjus direktiivi lisa E osaga III ja defineeritakse filtriga tubakatoote ja tubakatoote kasutamiseks turustatava filtri termin. Termini selgitamine on oluline, et täpsustada, milline toode kuulub filtriga tubakatoote ja tubakatoode kasutamiseks turustatava filtri termini alla. Plasti sisaldavad tubakatoote filter on liidu randadest kõige enam leitud ühekordsete plastesemete hulgas teisel kohal. Tubakatoote filtri puhul on tegemist tootega, mida tarbija tihti peale ei seosta plastiga. Filtriga tubakatoote ja tubakatoote kasutamiseks turustatava filtri mõiste alla ei kuulu elektroonilised sigaretid ja veipimise tooted ja nende filtrid, kuna need tooted ei ole mõeldud ühekordseks kasutamiseks.

JäätS-i § 25².

Seadust täiendatakse §-ga 25². Lõikega 1 võetakse üle direktiivi artikli 8 lõiked 1-3. Seoses selliste ühekordselt kasutatavate plasttoodetega, millel ei ole kergesti kättesaadavaid sobivaid ja säästvamaid alternatiive, peaksid liikmesriigid „saastaja maksab“ põhimõtte kohaselt samuti kehtestama laiendatud tootjavastutuse süsteemid, et katta jäätmekäitluseks ja prügi koristamiseks vajalikud kulud ning sellise prügi vältimiseks ja vähendamiseks võetavate teadlikkuse suurendamise meetmetega seotud kulud. Kõnealused kulud ei tohiks ületada kulusid, mis on vajalikud nimetatud teenuste kulutõhusaks osutamiseks, ja need tuleks määrata asjaomaste osalejate vahel kindlaks läbipaistval viisil.¹⁹

Lõike 1 punktiga 1 kohustatakse niisutatud pühkepaberi tootjat, õhupalli tootjat ja filtriga tubakatoote ja koos tubakatoodetega kasutamiseks turustatud filtri tootjat kandma §-s 26⁸ nimetatud teadlikkuse suurendamisega seotud kulud seoses asjaomaste toodetega. Punktiga 2 kohustatakse punktis 1 nimetatud tootjaid kandma avalikesse kogumissüsteemidesse ära visatud asjaomastest toodetest tekkinud jäätmete kogumise, sh taristu ja selle käitamise ning nende jäätmete edasise veo ja käitlemise kulud. Punktiga 3 kohustatakse neid tootjaid kandma asjaomastest toodetest tekkinud prügi koristamise ning selle edasise veo ja käitlemise kulud.

Paragrahvi 25² lõike 2 kohaselt peab filtriga tubakatoode ja koos tubakatoodetega kasutamiseks turustatud filtri tootja kandma ka kulud, mis on seotud filtriga tubakatoode ja tubakatoode kasutamiseks turustatud filtri tarbimisel tekkivate jäätmete kogumise taristu rajamisega kohtades, kus prügistamise tõenäosus on suur.

¹⁹ Euroopa Parlamendi ja Nõukogu direktiiv (EL) 2019/904, 5. juuni 2019, teatavate plasttoodete keskkonnamõju vähendamise kohta (ET L 155, 12.06.2019; põhjenduste punkt 21).

Lõike 3 kohaselt ei tohi lõigetes 1 ja 2 nimetatud kulud ületada kulusid, mis on vajalikud neis lõigetes nimetatud teenuste kulutõhusaks osutamiseks. Need kulud määratakse kindlaks läbipaistval viisil asjaomaste osalejate vahel. Prügikoristamise kulude puhul piirdatakse avaliku sektori asutuste või nende nimel tehtava tegevusega. Vajaduse korral töötatakse välja arvutusmetoodika, mis võimaldab prügikoristamise kulusid proportsionaalsel viisil kindlaks määrata.

JäätS-i § 25² lõige 4

Lõikega 4 võetakse üle direktiivi artikli 8 lõige 4. Lõikega antakse valdkonna eest vastutavale keskkonnaministrile kohustus kehtestada määrusega metoodika lõigetes 1 ja 2 sätestatud kulude ühetaoliseks arvutamiseks. Volitusnorm on vajalik, et üle võtta direktiivi artikkel 8 lõige 4, millega tuleb kehtestada vastav arvutusmetoodika. Tegemist on valdkonnaspetsiifilise küsimusega, mis ei puuduta teiste ministriumite valitsemisala, mistõttu on kohane anda volitus ministri määruse kehtestamiseks. Tegemist on korraldusliku ja tehnilise iseloomuga normi kehtestamisega, mistõttu ei ole kohane selle seadusega reguleerimine. Määrus hakkab sisaldama tingimusi, millest lähtuvad arvutuste tegemisel asjaomased tootjad.

Seaduse eelnõuga koos ei ole võimalik esitada rakendusakti kavandit ja piirduda tuleb üksnes selle andmiseks vajaliku volitusnormi põhjendustega, kuna Euroopa Komisjoni juhis, mis kehtestatakse hiljem, annab sisu liikmesriigi seaduse rakendusaktile. Lisaks, kuna teatava ühekordselt kasutatava plasttoote tootja peab katma prügikoristamise kulud ning prügikoristamise kulude arvutamise metoodikas tuleb võtta arvesse proportsionaalsuse kaalutlusi, siis on vajalik teostada eraldi uuring. Uuring peab selgitama välja avalikes prügikastides olevate ühekordselt kasutatava plasttoote jäätmete koostise ja koguse. Vastav direktiivi punkt tuleb liikmesriigil üle võtta alates 5. jaanuarist 2023.

JäätS-i § 26²¹.

Seadust täiendatakse §-ga 26²¹ lõigetega 1 ja 2, millega võetakse üle direktiivi artikli 8 lõige 9. Paragrahvis 26²¹ lõikes 1 sätestatakse plasti sisaldavate kasutuselt kõrvaldatud kalapüügivahendite kogumisel ja tootjale tagastamisel tekkinud kulude katmise nõue. Plasti sisaldavate kalapüügivahendite tootjad kannavad kulud, mis on seotud selliste plasti sisaldavate kasutuselt kõrvaldatud kalapüügivahendite liigiti kogumise ning nende edasise veo ja käitlemisega, mis on direktiivi (EL) 2019/883 kohaselt üle antud sobivasse sadama vastuvõtuseadmesse või kogumissüsteemi. Plasti sisaldavaid kalapüügivahendeid käsitleda valmistajaid ei käsitleta tootjatena ning nendel ei ole kohustust kogumisel ja tootjale tagastamisel tekkinud kulusid katta.

Lõikes 2 täpsustatakse kasutuselt kõrvaldatud kalapüügivahendi tähendust. Oluline on märkida, tootja ei ole kohustatud katma hüljatud kalapüügivahendite kogumise ja käitlemise kulusid, kui need on kogutud koristusoperatsioonide käigus. Koristusoperatsioone toetatakse rahaliselt kohalikest, riiklikest ja ELi vahenditest. Ühise kalanduspoliitika raames on selliselt hüljatud kalapüügivahendite väljatoomine juba hõlmatud kalanduskontrolli määrusega. Koristusoperatsioonide käigus kogutud hüljatud kalapüügivahend ei kuulu tootjavastuse süsteemi alla ning need ei lähe turule lastud kasutuselt kõrvaldatud kalapüügivahendite kogumise arvestusse.

JäätS-i § 122 lg 2.

Paragrahviga 122 võetakse üle direktiivi artikkel 14 ja muudetakse lõikes 2 maksimaalset võimalikku juriidilise isiku karistumäära ning tõstetakse see seniselt 32 000 eurolt 200 000 euron. Edaspidi karistatakse juriidilist isikut keelatud toote turule laskmise eest rahatrahviga kuni 200 000 eurot.

Plasti sisaldavaid ühekordselt kasutatavaid tooteid leidub randades kõige enam, plastist mereprügis on 50 % ühekordselt kasutatavad plasttooted. Plasti sisaldav ühekordselt kasutataval tootel on märkimisväärselt negatiivne mõju keskkonnale, tervisele ja majandusele. Üldiselt polüetüleenist ja polüpropüleenist valmistatud ühekordselt kasutatavad plasttooted vajavad keskkonnas lagunemiseks keskmiselt 300 aastat, mõnel juhul võib fotolagunemine kesta kuni 1 000 aastat. Tuleb märkida, et plast lagunedes muutub mikroplastiks ning põhjustab keskkonnas mikroplastireostust. Mikroplasti avaldab kahjulikku mõju keskkonnale ja toiduahelasse sisenedes ka inimeste tervisele. Plasti sisaldav ühekordselt kasutataval tootel on suur loodusesse sattumise oht ning nende toodete eeldatav kasutusaeg on väga lühike. Lisaks ei sobi plasti sisaldav ühekordselt kasutatav toode mitmekordseks kasutamiseks ning seda ei saa pärast jäätme muutmist korduskasutamiseks ette valmistada ja ringlusse võtta. Turul on juba olemas alternatiivsed kestlikud tooted, mis ei kahjusta keskkonda ja inimesi ning on tarbijatele taskukohased. Plasti sisaldava ühekordselt kasutatava toote piiramine on prügi, sh mereprügi tekke vältimiseks hädavajalik²⁰. Lõike 2 muutmise ajakohastatakse juriidilisele isikule ette nähtud keelatud toote turule laskmisega seotud karistumäära. Alates 1. jaanuarist 2015 on KarSi § 47 kohaselt võimalik kohaldada väärteo korral maksimaalse rahatrahvina füüsilisele isikule 300 trahviühikut ning juriidilisele isikule 400 000 eurot. Arvestades üldist elukalliduse tõusu, on selge, et juriidilisele isikule ette nähtud maksimumtrahvimäär kuni 32 000 eurot ei täida enam oma karistusõiguslikku eesmärki. Otstarbekas on tõsta ka juriidilisele isikule ette nähtud rahatrahvi ülemmäära. Direktiivi artikkel 14 kohustab liikmesriike kehtestama tõhusaid, proportsionaalseid ja hoiatavaid karistusi direktiivi sätete rikkumiste eest, sealjuures ei peeta alati silmas kuriteokaristusi.

Seda vastutussätet rakendatakse juhtudel, kui isik rikub JäätSi §-des 22³ ja 22⁴ sätestatud keelatud toodete turule laskmise nõudeid.

JäätS-i § 124.

Paragrahvi 124 võetakse üle direktiivi artikkel 14. Paragrahvis 124 muudetakse ja lisatakse rikkumise koosseisu kulude kandmise kohustuse rikkumine. Kulude kandmise kohustuse lisamisega sätestatakse vastutus teatavate plasti sisaldavate ühekordselt kasutatavate toodetega seotud kulude katmata jätmise eest. Liikmesriigid peavad kehtestama karistusnormid, mida kohaldatakse direktiivi alusel vastu võetud sätete rikkumise korral, ning võtma kõik vajalikud meetmed, et tagada kõnealuste normide rakendamine. Kehtestatud karistused peavad olema tõhusad, proportsionaalsed ja hoiatavad. Plasti sisaldavaid ühekordselt kasutatavaid tooteid leidub randades kõige enam. Nõuetekohane jäätmekäitlus on prügi, sh mereprügi tekke vältimiseks hädavajalik. Plasti sisaldav ühekordselt kasutataval tootel on märkimisväärselt negatiivne mõju keskkonnale, tervisele ja majandusele. Võitlus prügi vastu on pädevate asutuste, tootjate ja tarbijate ühine jõupingutus. 2020. aastal olid riigiasutuste prügikoristamise ja vedamisega seotud kulud järgmised: Keskkonnaametil 61 289 eurot, Riigimetsa Majandamise Keskusel 98 000 eurot, Maa-ametil 123 378,54 eurot ja Transpordiametil 160 000 eurot. Kui tootja katab oma tootest tekkiva jäätme kogumise ja veo kulud, siis on avaliku sektori asutusel võimalus paremini organiseerida randadest prügikoristamist, näiteks lisada prügikaste ja tõsta tühjendamissagedust. Prügi koristamine on märkimisväärne kulu avaliku sektori asutusele, mistõttu on prügikaste randades vähem ning prügikastid täituvad kiiresti. See põhjustab jäätmete mitte nõuetekohast kõrvaldamist, visates need jäätmed loodusesse. Prügi koristamiskulude katmine võimaldab efektiivsemalt koguda selliseid jäätmeid ning vähendada tekkinud jäätmete mitte nõuetekohast kõrvaldamist ning sellega seoses maandada riski keskkonnale ja inimese tervisele. Tootjal on oluline roll prügikoristamise efektiivsuse saavutamisel. Prügi koristamiskulude arvutamise metoodikas võetakse arvesse proportsionaalsuse kaalutlusi.

²⁰ [EUR-Lex - 52018AE3041 - EN - EUR-Lex \(europa.eu\)](#)

Lisandunud rikkumise koosseisu rakendatakse juhtudel, kui isik rikub JäätSi §-des 25² ja 26²¹ sätestatud kulude kandmisega seotud nõudeid.

JäätSi §-d 136¹⁶–136¹⁷

Seadust täiendatakse §-dega 136¹⁶–136¹⁷. Tegemist on rakendussätetega, mis teevad erisuse plasti sisaldava kalapüügivahendi tootjale, niisutatud pühkepaberi tootjale, õhupalli tootjale ja filtriga tubakatoote ja tubakatootega kasutamiseks turustatud filtri tootjale laiendatud tootja vastutuse rakendumisel, teatavate plasti sisaldavate ühekordselt kasutatavate toodetega seotud kulude katmise kohustuse rakendamisel ja probleemtooteregistris registreerimise ning probleemtooteregistrisse andmete esitamise rakendamisel.

JäätSi § 136¹⁶ lõige 1 sisaldab laiendatud tootjavastutuse kohustust plasti sisaldava kalapüügivahendi tootjale, niisutatud pühkepaberi tootjale, õhupalli tootjale ja filtriga tubakatoote ja tubakatootega kasutamiseks turustatud filtri tootjale. Laiendatud tootjavastutuse kohustus plasti sisaldava kalapüügivahendi tootjale, niisutatud pühkepaberi tootjale ja õhupalli tootjale rakendub 31.12.2024. Tähtaeg 31.12.2024 tuleneb direktiivi artikli 17 lõikest 1.

JäätSi § 136¹⁶ lõige 2 sisaldab laiendatud tootjavastutuse kohustust filtriga tubakatoote ja tubakatootega kasutamiseks turustatud filtri tootjale. Laiendatud tootjavastutuse kohustus filtriga tubakatoote ja tubakatootega kasutamiseks turustatud filtri tootjale rakendub 05.01.2023. Tähtaeg 05.01.2023 tuleneb direktiivi artikli 17 lõikest 1.

JäätSi § 136¹⁶ lõige 3 sisaldab ühekordselt kasutatavate toodetega seotud kulude katmise kohustust niisutatud pühkepaberi tootjale ja õhupalli tootjale. Ühekordselt kasutatavate toodetega seotud kulude katmise kohustus niisutatud pühkepaberi tootjale ja õhupalli tootjale rakendub 31.12.2024. Ühekordselt kasutatavate toodetega seotud kulude katmise kohustus filtriga tubakatoote ja tubakatootega kasutamiseks turustatud filtri tootjale rakendub 05.01.2023. Tähtaeg 31.12.2024 tuleneb direktiivi artikli 17 lõikest 1.

JäätSi § 136¹⁶ lõige 4 sisaldab ühekordselt kasutatavate toodetega seotud kulude katmise kohustust kohustus filtriga tubakatoote ja tubakatootega kasutamiseks turustatud filtri tootjale. Ühekordselt kasutatavate toodetega seotud kulude katmise kohustus filtriga tubakatoote ja tubakatootega kasutamiseks turustatud filtri tootjale rakendub 05.01.2023. Tähtaeg 05.01.2023 tuleneb direktiivi artikli 17 lõikest 1.

JäätSi § 136¹⁶ lõige 5 sisaldab plasti sisaldavate kasutuselt kõrvaldatud kalapüügivahendite kogumisel ja tootjale tagastamisel tekkinud kulude katmise kohustust plasti sisaldava kalapüügivahendi tootjale. Plasti sisaldavate kasutuselt kõrvaldatud kalapüügivahendite kogumisel ja tootjale tagastamisel tekkinud kulude katmise kohustus plasti sisaldava kalapüügivahendi tootjale rakendub 31.12.2024. Tähtaeg 31.12.2024 tuleneb direktiivi artikli 17 lõikest 1.

JäätSi § 136¹⁶ lõige 6 sisaldab probleemtoote kasutaja teavitamise ja teabekampaania korraldamise kohustust plasti sisaldava kalapüügivahendi tootjale, niisutatud pühkepaberi tootjale ja õhupalli tootjale ja filtriga tubakatoote ja tubakatootega kasutamiseks turustatud filtri tootjale. Probleemtoote kasutaja teavitamise ja teabekampaania korraldamise kohustus plasti sisaldava kalapüügivahendi tootjale, niisutatud pühkepaberi tootjale ja õhupalli tootjale rakendub 31.12.2024. Tähtaeg 31.12.2024 tuleneb direktiivi artikli 17 lõikest 1.

JäätSi § 136¹⁶ lõige 7 sisaldab probleemtoote kasutaja teavitamise ja teabekampaania korraldamise kohustust filtriga tubakatoote ja tubakatootega kasutamiseks turustatud filtri

tootjale. Probleemtoote kasutaja teavitamise ja teabekampaania korraldamise kohustus filtriga tubakatoote ja tubakatootega kasutamiseks turustatud filtri tootjale rakendub 05.01.2023. Tähtaeg 05.01.2023 tuleneb direktiivi artikli 17 lõikest 1.

JäätSi § 136¹⁷ lõige 1 sisaldab probleemtooteregistris registreerimise ja probleemtooteregistrisse andmete esitamise kohustust plasti sisaldava kalapüügivahendi tootjale, niisutatud pühkepaberi tootjale ja õhupalli tootjale. Probleemtooteregistris registreerimise ja probleemtooteregistrisse andmete esitamise kohustus plasti sisaldava kalapüügivahendi tootjale, niisutatud pühkepaberi tootjale ja õhupalli tootjale rakendub 31.12.2024. Tähtaeg 31.12.2024 tuleneb direktiivi artikli 17 lõikest 1.

JäätSi § 136¹⁷ lõige 2 sisaldab probleemtooteregistris registreerimise ja probleemtooteregistrisse andmete esitamise kohustust filtriga tubakatoote ja tubakatootega kasutamiseks turustatud filtri tootjale. Probleemtooteregistris registreerimise ja probleemtooteregistrisse andmete esitamise kohustus filtriga tubakatoote ja tubakatootega kasutamiseks turustatud filtri tootjale rakendub 05.01.2023. Tähtaeg 05.01.2023 tuleneb direktiivi artikli 17 lõikest 1.

Rakendussätetega tagatakse, et probleemtoote tootjatel oleks oma tegevuse ümberkorraldamiseks piisavalt aega.

Normitehniline märkus

Täiendatakse seaduse normitehnilist märkust, lisades ülevõetava Euroopa Parlamendi ja nõukogu direktiivi (EL) 2019/904 andmed.

Paragrahv 2 sätestab pakendiseaduses tehtavad muudatused.

PakSi § 3 lõiked 3² ja 3³.

Paragrahvi 3 täiendatakse lõigetega 3² ja 3³, millega lisatakse pakendiseadusesse biolaguneva ja oksüdantide toimet laguneva plasti terminid. Oksüdantide toimet lagunevast plastist tooted võivad olla näiteks plastkandekotid ja joogipudelid (vähem levinud). Lõigetega võetakse üle direktiivi artikli 3 lõiked 3 ja 13.

PakSi § 3 lõiked 6–7.

Paragrahvi 3 täiendatakse lõigetega 6 ja 7, milles sätestatakse ühekordselt kasutatava plasttoote mõiste ning kirjeldatakse ühekordselt kasutatavate plasttoodete liike. Eelnõukohaste lõigetega võetakse üle direktiivi artikli 3 lõige 2 ja direktiivi lisa C ja E osades toodud mõisted. Ühekordselt kasutatavad plasttooted jagunevad PakSi kohaselt joogipakenditeks, joogipudeliteks, joogitopsideks, toidupakenditeks, pakkematerjalideks ja pakkideks ning plastkandekottideks. Plastkandekottide mõiste ning jagunemine õhukesteks ja eriti õhukesteks on juba PakSis sätestatud.

Ühekordselt kasutatava plasttootena arvestatakse nii täielikult kui ka osaliselt plastist valmistatud toodet. See tähendab, et kui toode on näiteks valmistatud kartongist, kuid kaetud plastikihiga, siis selline toode liigitub plasttooteks. Modifitseeritud looduslikest polümeeridest või biopõhistest, fossiilsetest või sünteetilisest lähteainetest toodetud plasti looduslikult ei esine ja seetõttu arvestatakse plasttootena polümeeripõhiseid kummitooteid ning biopõhist ja

biolagunevat plasti (nt PLA, PHA ja muud sarnased materjalid), olenemata sellest, kas need on saadud biomassist või peaksid aja jooksul biolagunema.²¹

Ühekordselt kasutatav plasttoode on kavandatud ja valmistatud selliselt, et see ei ole mõeldud mitmekordseks kasutamiseks ja uuesti täitmiseks. Ühekordselt kasutatavad plasttooted on tavaliselt ette nähtud kasutamiseks ainult ühel korral või lühikest aega enne seda, kui need kõrvaldatakse²².

Joogipakendid on sellised joogianumad, mis mahutavad vedelikku kuni 3 liitrit. Joogipakendite hulka loetakse ka nende korgid ja kaaned. Joogipudelid liigituvad samuti joogipakenditeks, kuid neid eristab muud liiki joogipakendist kitsam kaela või suu osa. Joogitopsina käsitletakse nii sellist joogitopsi, mis on mõeldud vedelikuga täitmiseks müügikohas kui ka joogitopse, mida müüakse mitme kaupa pakendis ning on mõeldud isiku enda tarbeks kasutada. Joogitopside hulka arvestatakse ka nende korgid ja kaaned. Otsustamaks, kas pakend on toidupakend, on vaja arvestada mitme kriteeriumiga. Toidupakendiks loetakse anum, millest pakutakse valmistoit. Valmistoit omakorda peab olema mõeldud tarbimiseks kohapeal või kaasavõtmiseks, mida tavaliselt tarbitakse otse anumast ning mida on võimalik tarbida ilma edasise töötlemiseta. Kui sellisel toidupakendil on kaas, siis see arvestatakse samuti toidupakendi hulka. Edasise töötlemise all mõeldakse seda, et valmistoit ei ole vaja tarbimiseks küpsetada, keeta ega soojendada. Samuti loetakse toidupakendiks kiirtoidu või muu kohe tarbimiseks mõeldud toidu pakkumiseks kasutatavaid anumaid. Näiteks kuuluvad toidupakendite alla kiirtoidupakendid või külma või kuuma toidu sisaldavad toidu-, võileiva-, vrapi- või salatikarbid või pakendid, mis sisaldavad värsket või töödeldud toitu, mis ei vaja edasist valmistamist, näiteks puuviljad, köögiviljad või magustoidud. Toidupakenditeks ei loeta kuivtoidu- või külmalt müüdava edasist valmistamist eeldava toidu pakendeid, rohkem kui ühe inimese portsjonit sisaldavad pakendeid või ühe inimese portsjonit sisaldavad toidupakendeid, mida müüakse rohkem kui ühe kaupa.²³ Toidupakenditeks ei loeta joogipakendeid, taldrikuid ning toitu sisaldavaid pakke ja pakkematerjale. Võrreldes pakkide ja pakkematerjalidega on toidupakendid kjuuhoidvad, st neid ei ole võimalik painutada. Otsustamaks, kas konkreetne pakend on ühekordselt kasutatav plasttoode ning kuidas täpsemalt pakend liigitada, on soovitatav lähtuda Euroopa Komisjoni välja töötatud suunistest ühekordselt kasutatavate plasttoodete kohta.²⁴

PakS § 5.

Muudetakse PakSi § 5 pealkirja, lisades tekstiosa „ning ühekordselt kasutatavate plasttoodete turule laskmise piirang“. Pealkiri muudetakse paragrahvi sisust lähtuvalt.

PakSi § 5 lõike 2 punktid 4–6.

Lõiget 2 täiendatakse punktidega 4–6, milles sätestatakse lisameetmed pakendiettevõtetele müügikohtades rakendamiseks, mille eesmärk on vähendada ühekordselt kasutatavate toidupakendite ja joogitopside tarbimist. Punktidega 4–6 võetakse üle direktiivi artikkel 4. Need meetmed aitavad kaasa pakendi ja pakendijäätmete vältimisele. Kehtivate nõuete kohaselt ei või pakendiettevõtja müügikohas anda õhukesi ja eriti õhukesi plastkandekotte tarbijale tasuta, välja arvatud eriti õhukesed plastkandekotid, mida kasutatakse hügieeni tagamiseks või lahtise

²¹ Euroopa Parlamendi ja Nõukogu direktiiv (EL) 2019/904, 5. juuni 2019, teatavate plasttoodete keskkonnamõju vähendamise kohta (ET L 155, 12.06.2019; põhjenduste punkt 11).

²² Euroopa Parlamendi ja Nõukogu direktiiv (EL) 2019/904, 5. juuni 2019, teatavate plasttoodete keskkonnamõju vähendamise kohta (ET L 155, 12.06.2019; põhjenduste punkt 12).

²³ Euroopa Parlamendi ja Nõukogu direktiiv (EL) 2019/904, 5. juuni 2019, teatavate plasttoodete keskkonnamõju vähendamise kohta (ET L 155, 12.06.2019; põhjenduste punkt 12).

²⁴ https://ec.europa.eu/environment/pdf/plastics/guidelines_single-use_plastics_products.pdf.

toidukauba esmaseks pakendamiseks. Lisaks peab pakendiettevõtja müügikohas pakkuma plastkandekottide kõrval muid võimalusi kauba pakendamiseks ning vältima oksüdantide toimet lagunevate plastkandekottide müüki või tasuta andmist. Lisameetmed reguleerivad ühekordselt kasutatavate toidupakendite ja joogitopside müüki pakendiettevõtja müügikohas. Tarbimise vähendamist saab mõjutada ennekõike müügikohtade kaudu. Müügikohtadel on võimalik ühekordselt kasutatavate toidupakendite ja joogitopside hinnastamise ja alternatiiviks korduskasutuspakendite pakkumisega suunata tarbijaid korduskasutuspakendite eelistamisele ning sellega tagada ühekordselt kasutatavate pakendite vähendamine.

Antud meetmete väljatöötamisel on arvestatud VTK tulemusi. Ühe võimaliku variandina oli kirjeldatud VTK-s maksu kehtestamist ühekordselt kasutatavatele plastist joogitopsidele ja toidupakenditele. VTK-le laekunud tagasiside põhjal ei eelistatud uute maksude sätestamist, mistõttu otsustati meetmena kasutada minimaalse hinna kuvamist. VTK-s toodi ühe meetmena välja ka võimalus pakkuda tarbijale hinnasoodustust, kui tarbija tuleb toodet ostma oma pakendiga, kuid tagasisides leiti, et see peaks olema müügikohtadele vabatahtlikuks rakendamiseks.

Punkti 4 kohaselt peab pakendiettevõtja kehtestama toidupakendile, milles olev toit on mõeldud kohe tarbimiseks ja mis ei vaja töötlemist, ja joogitopsile, milles olev jook on mõeldud kohe tarbimiseks, müügihinna, mis ei ole väiksem kui 0,50 eurot (sisaldab käibemaksu). Seega toidupakendit, milles olev toit on mõeldud kohe tarbimiseks ja mis ei vaja edasist töötlemist (nt soojendamist, praadimist, keetmist või ka keeva vee peale valamist), ei või edaspidi anda tarbijale tasuta. Toidupakendite all mõeldakse kaanega või kaaneta karpe, millest pakutakse valmistoitu, mis on mõeldud kohe tarbimiseks müügikohas kohapeal või kaasavõtmiseks, mida tavaliselt tarbitakse anumast ning mis on valmis tarbimiseks ja mida ei ole vaja küpsetada, keeta või soojendada. Samuti rakendub see nõue juhul, kui pakendiettevõtja pakendab müügikohas kohapeal valmistoitu, mis on valmis tarbimiseks ja mille pakendamiseks ei ole klient enne soovi avaldanud. Nõue rakendub ka toiduainetööstuses pakendatud toidupakenditele (karpidele), milles olev toit ei vaja edasist töötlemist (nt salat, sushi jms toit, mida on võimalik kohe tarbida).

Sarnaselt ühekordselt kasutatavate toidupakenditele ei tohi tarbijale ja lõppkasutajale anda pakendamata joogi ostmiseks tasuta ühekordselt kasutatavat joogitopsi ning sellele tuleb müügikohas rakendada hind, mille suurus on vähemalt 0,50 eurot (sisaldab käibemaksu). Tarvis on, et tarbija saaks aru, et ühekordselt kasutatav joogitops maksab ning tal on võimalik tasu mitte maksta, kui eelistab joogi ostmiseks näiteks enda topsi. Juba praegu pakub enamik kuuma jooki müüvaid ettevõtteid võimalust jooki osta enda topsi ning rakendavad sellisel juhul joogile hinnasoodustust. Eespool mainitud 2020. a Tartu Ülikooli ja Earth Care OÜ uuringu kohaselt mõjutab lõpptarbija käitumist kaotus (nt lisakulu või rakendatav tasu) rohkem kui võit (nt lisaboonus või soodustus). Seetõttu on tarbijad tundlikumad nende valikutele kehtestatud tasudele kui soodustuste saamisele ning sellest tulenevalt on tasu rakendamine tarbimise vähendamisele suurema tõhususega meede kui hinnasoodustuse pakkumine²⁵. Nimetatud uuring tõi samuti välja, et eri riikides tehtud uuringud näitavad, et ühekordsetele kohvitopsidele rakendatud tasu koos toetavate meetmetega tõstavad korduskasutatavate alternatiivide kasutamise osakaalu. Lisaks toodi uuringus välja, et ühekordse joogitopsi kasutamise tulemuslik tasu varieerub uuritud eksperimentide näitel vahemikus 0,11–0,23 eurot (minimaalne) kuni 0,55–0,72 eurot (maksimaalne). Seega tasu 0,50 eurot on piisavalt motiveeriv, et tarbija eelistaks joogi ostmist enda topsi või korduskasutuspakendisse. Näiteks Starbucks on teinud Londonis katse, milles määras 5-pennise lisatasu ühekordselt

²⁵ „Teatavate plasttoodete tarbimise vähendamiseks võetavate meetmete ja teatavatele plasttoodetele laiendatud tootjavastutuse rakendamise kaasnemate mõjude analüüs“; Tartu Ülikool, Earth Care OÜ; 2020. Kättesaadav internetist: https://www.envir.ee/sites/default/files/KKO/Uuringud/teatavate_plasttoodete_vahendamise_too_lopparuanne_loplik.pdf.

kasutatavatele topsidele ning seejuures pakkus oma topsiga tulijale 25-pennist (0,30 eurot) soodustust. Katse tulemusel kasvas korduskasutatavate topside kasutamine 2,2%-lt 5,8%-ni. Katsetati kolm kuud.

Ühekordselt kasutatava toidupakendi ja joogitopsi hind rakendub samuti sellisel juhul, kui tarbija müügikohas kohapeal tarbib toitu või jooki ühekordselt kasutatavast toidupakendist või joogitopsist (nt toitlustuskoht pakub võimalust kohapeal toidu või joogi tarbimiseks, aga seda võimaldatakse ainult ühekordselt kasutatavas pakendis).

Punkti 5 kohaselt peab olema toidupakendi ja joogitopsi hind müügikohas tarbijale või lõppkasutajale nähtavas kohas ja selgesti arusaadav.

Punkti 6 kohaselt peab pakendiettevõtja müügikohas andma tarbijale või lõppkasutajale infot korduskasutatavate toidupakendite ja joogitopside olemasolust, sealhulgas millistel tingimustel müügikoht aktsepteerib valmistoidu või joogi müümist tarbija korduskasutatavasse toidupakendisse või joogitopsi. Tähtis on, et tarbija saaks müügikohast vajaliku info selle kohta, kas on võimalik valmistoidu või joogi ostmiseks kasutada korduskasutatavat pakendit ning kas müügikohas on võimalik osta ka valmistoitu või jooki tarbija enda kaasa võetud toidukarpi või joogitopsi ning milliste nõuetega sellisel juhul arvestama peab. Näiteks on Stockmann võtnud müügikohas kasutusele ultravioletvalgusega toidukarpe puhastava seadme, mille eesmärk on puhastada ohutult ning operatiivselt kliendi enda korduskasutatavat toidukarpi, et osta sellega kaasa toitu²⁶. Stockmann annab kliendile kodulehe kaudu info, kuidas seade töötab ning millised kriteeriumid on korduskasutatavatele anumatele, et neid saaks selle seadmega puhastada. Sarnaselt Stockmanni jagatud infole peaks müügikohas olema esitatud info nimetatud lõigetes nõutu kohta. Nende nõuete jõustumise tähtaeg on 3. juuli 2022.

PakSi § 5 lõiked 3-7.

Paragrahvi 5 täiendatakse lõiketega 3-7, millega võetakse üle direktiivi artiklid 4 ja 5. Lõikega 3 sätestatakse turule laskmise piirang oksüdantide toimel lagunevast plastist pakenditele ning vahtpolüstüreenist valmistatud ühekordselt kasutatavatele toidupakenditele, joogipakenditele ja joogitopsidele. Ühekordselt kasutatavate toidupakendite, joogipakendite ja joogitopside all mõeldakse PakS § 3 lõikes 7 kirjeldatud vastavaid tooteid. Nimetatud materjalist ühekordselt kasutatavate toidupakendite, joogipakendite ja joogitopside turule laskmise piirang on vajalik, et piirata antud ühekordselt kasutatavate plasttoodete negatiivset keskkonnamõju. Oksüdantide toimel lagunev plast ei lagune nõuetekohaselt ja põhjustab seega mikroplastireostust keskkonnas, ei ole kompostitav, kahjustab tavaplasti ringlussevõttu ega too tõendatud keskkonnakasu²⁷. Arvestades vahtpolüstüreenist valmistatud toodetest tekkinud jäätmete suurt esinemist merekeskkonnas ning alternatiivide kättesaadavust, on oluline piirata ka vahtpolüstüreenist valmistatud ühekordselt kasutatavate toidu- ja joogipakendite ning joogitopside turule laskmist²⁸.

Lõigetega 4-7 sätestatakse meetmed korduskasutuspakendite kasutusele võtmiseks ja ühekordselt kasutatavate toidupakendite ja joogitopside tarbimise vähendamiseks. Direktiivi kohaselt peaksid liikmesriikide meetmed olema võimalikud ambitsioonikad ja ajendama üha suureneva tarbimise suundumust olulisel määral ümber pöörama ning tooma kaasa tarbimise mõõdetava kvantitatiivse vähenemise. Kõnealustes meetmetes tuleks arvesse võtta toodete

²⁶ <https://www.stockmann.ee/violetta-ultraviolettmeetodil-toidukarpide-puhastamine/inspiratsioon/>.

²⁷ Euroopa Parlamendi ja Nõukogu direktiiv (EL) 2019/904, 5. juuni 2019, teatavate plasttoodete keskkonnamõju vähendamise kohta (ET L 155, 12.06.2019; põhjenduste punkt 15).

²⁸ Euroopa Parlamendi ja Nõukogu direktiiv (EL) 2019/904, 5. juuni 2019, teatavate plasttoodete keskkonnamõju vähendamise kohta (ET L 155, 12.06.2019; põhjenduste punkt 15).

mõju kogu nende olelusringi jooksul ning juhinduda jäätmehierarhiast²⁹. VTK tarbimise vähendamise meetmete tagasisides eelistati üleminekut toidupakendite tagastussüsteemi arendamisele. Samuti leiti, et VTK meetmepakettides välja toodud võimalus, millega lubatakse tarbijal oma karbiga toitu osta, peab jääma võimaluseks, mitte tarbija õiguseks. Tarbija oma pakendi kasutamise puhul toodi välja, et sellega kaasnevad mitmed riskid toiduohutusele. Toiduohutuse ja piisava hügieeni tagamises saab olla kindel siis, kui müüa pakub enda poolt nõuetekohaselt pestud, hoitud ja ladustatud toidupakendeid ja joogitopse. Eeltooduga on eelnõu koostamisel arvestatud. Korduskasutussüsteemidele üleminek on jäätmehierarhia kohaselt eelistatud variant kui ühekordselt kasutatavate toodete tarbimine ja nendest toodetest tekkinud jäätmete käitlemine. Eelnõu koostamisel on arvestatud ka sellega, et ettevõtetel on vaja piisavalt üleminekuaega, et korduskasutussüsteemid kasutusele võtta. Sealhulgas rõhutab direktiiv, et ühekordselt kasutatavate plasttoodete tarbimise vähendamine ei tohiks olla saavutatud mõnest muust materjalist ühekordselt kasutatavate toodetega. Eesmärk on korduskasutatavatele alternatiividele üleminek, jäätmetekke vähendamine ning seeläbi prügireostusest tingitud negatiivsete mõjude vähendamine.

Lõike 4 kohaselt peavad pakendiettevõtjad pakkuma müügikohas tarbijatele ja lõppkasutajatele võimalust osta toitu, mis on mõeldud kohe tarbimiseks ja mis ei vaja töötlemist, ning eelnevalt müügipakendisse pakendamata (nn „lahtiselt“ müüdavat) jooki kaasa osta müüja pakutavas korduskasutuspakendis. Nõue tuleb rakendada hiljemalt 1. jaanuarist 2024 (PakS § 40¹ lg 1).

Lõike 5 kohaselt peab pakendiettevõtja müügikohas müüma toitu, mis on mõeldud kohe tarbimiseks ja mis ei vaja töötlemist, ning eelnevalt müügipakendisse pakendamata (nn „lahtiselt“ müüdavat) jooki kaasa müüma korduskasutuspakendis. Antud nõue tuleb rakendada hiljemalt 1. jaanuarist 2026 (PakS § 40¹ lg 2).

Selliste toidupakendite all mõeldakse kaanega või kaaneta karpe, milles olev toit ei vaja edasist töötlemist. Juba praegu on mitmes riigis (nt Luksemburgis (ECOBIX), Šveitsis (reBOX, ReCircle), Saksamaal (ReCircle), Suurbritannias (Dabbadrop)) kasutusel pakendite korduskasutussüsteemid, mis on mõeldud valmistoidu ostmiseks nii kauplustes kui ka restoranides. Korduskasutuspakendite tagasivõtmiseks on loodud tagatisrahasüsteemid. Nõude täitmiseks võivad pakendiettevõtjad omavahel koostööd teha ning eelistatud on ühiste korduskasutuspakendite kasutuselevõtmine, et tarbijal oleks võimalikult lihtne neid tagastada.

Korduskasutussüsteemi mõte on selles, et korduskasutatavaid toidupakendeid kasutatakse süsteemis korduvalt ning pakendid ringlevad ettevõtte ja tarbijate vahel või mitmete ettevõtete ja tarbijate vahel. Tähtis on, et süsteemis ringlevad pakendid oleksid kergesti jälgitavad (st on ülevaade, kui palju süsteemis pakendeid ringleb, kui palju tagasi kogutakse ning kui palju on käibelt kõrvaldatud). EVS-EN 13429:2004 standardis „Pakend. Korduskasutus“ on kirjeldatud kolme korduskasutussüsteemi, mida pakendiettevõtted võivad soovi korral kasutusele võtta. Lubatud on ka teistsuguste lahenduste kasutamine, kuid oluline on süsteem dokumentaalselt kirjeldada ning sellekohast pakendiarvestust pidada. Eestis on 2021. aastal turule tulnud korduskasutuspakendi teenusega RingKarp³⁰ ja Bringpack³¹, tehnoloogilisi tagastussüsteeme pakub CupLoop³².

Hiljemalt 1. jaanuarist 2026 pakendiettevõtja kasutama müügikohas pakendamata (nn „lahtiselt“ müüdava) joogi müümiseks ühekordselt kasutatavate joogitopside asemel

²⁹ Euroopa Parlamendi ja Nõukogu direktiiv (EL) 2019/904, 5. juuni 2019, teatavate plasttoodete keskkonnamõju vähendamise kohta (ET L 155, 12.06.2019; põhjenduste punkt 14).

³⁰ <https://ringkarp.ee/>.

³¹ <https://bringpack.ee/>.

³² <https://cuploop.com/>.

korduskasutatavaid joogitopse. Juba praegu on näiteks Saksamaal kasutusele võetud korduskasutatavate topside süsteem (ReCup)³³, millel on üle 2700 partneri rohkem kui 450 linnas. Tarbija lunastab üheeurose pandi vastu korduskasutatava polüpropüleenist (PP) topsi, mida on kolmes suurus: 200 ml, 300 ml või 400 ml. Tarbija saab pandiraha tagasi, kui tagastab topsi selle puhastamiseks mõnda liitunud müügipunktist.

Lõigetes 6 ja 7 kohustatakse kohalikke omavalitsusi tagama oma haldusterritooriumil toimuvatel avalikel üritustel korduskasutatavate nn „lahtise“ toidu ja joogi serveerimiseks mõeldud anumate ja söögiriistade kasutamise. Antud nõue rakendub alates 2023. aasta 1. jaanuarist (PakS § 40¹ lg 3). Selleks peavad kohaliku omavalitsuse üksused sätestama asjakohased nõuded oma heakorraeskirjas või avaliku ürituse korraldamise ja pidamise korras. Praegu on näiteks Tallinnas sellised nõuded juba kehtestatud ning praktika näitab, et korduskasutuspakendite ja -nõude kasutamine avalikel üritustel avaldab positiivset mõju prügistamise vähendamisele. Samuti on Tartu linn planeerimas muudatusi, mille kohaselt soovitakse avalikke üritusi korraldada just korduskasutatavate alternatiividega. Pärast ürituste toimumist ei ole vaja lisaressursse kulutada prügi koristamisele. Säte tuleb lisada, et selline praktika oleks kasutusel üle Eesti. Juba praegu on turul ettevõtted, kes pakuvad korduskasutatavaid nõusid, mida on võimalik avalikel üritustel kasutada. Seejuures ka ettevõtted, kes on valmis mitmekümne tuhande külastajaga üritusi haldama korduskasutatavate toodetega.

PakSi § 12¹ lõiked 4¹–4³.

Paragrahvi 12¹ täiendatakse lõigetega 4¹–4³, millega kehtestatakse pakendiettevõtetele, kes lasevad turule ühekordselt kasutatavaid plastist toidupakendeid, painduvast materjalist pakke ja pakkematerjale, joogipakendeid, joogitopse, õhukesi plastkandekotte, kohustus kanda lisakulusid. Lõigetega 4¹–4³ võetakse üle direktiivi artikli 8 lõiked 2 ja 4.

Lõike 4¹ kohaselt on lisanduvad kulud seotud avalikesse kogumissüsteemidesse äravisatud asjaomastest pakenditest tekkinud jäätmete kogumise, sh taristu ja selle käitamise ning nende jäätmete edasise veo ja käitlemise ning asjaomastest toodetest tekkinud prügi koristamise ning selle edasise veo ja käitlemise kulud. Avalike kogumissüsteemidena mõeldakse avaliku sektori asutuste hallatavaid prügikaste, mis asuvad avalikus ruumis. Pakendiettevõtjate müügikohtades asuvaid ja nende hallatavaid prügikaste avalike kogumissüsteemide alla ei loeta. Näiteks peab pakendiettevõtja, kes müüb müügikohas tarbijale kuuma jooki plastist (sh plasti sisaldavasse) joogitopsi, kandma kulud, mis tekivad siis, kui tarbija viskab sellise joogitopsi pärast tarbimist näiteks avalikus ruumis olevasse prügikasti või loodusesse, mille tühjendamise või koristamise kulu on seni olnud kohalike omavalitsuste kanda.

Lõige 4² sätestab, et pakendiettevõtja kohustus on kanda üksnes enda poolt turule lastud pakendite koristamise kulud, kuid kulud peavad katma nendest pakenditest tekkinud jäätmete koristamise, vedamise ja käitlemisega seotud kulusid.

Lõike 4³ kohaselt kehtestab valdkonna eest vastutav minister määrusega kulude arvutamise metoodika. Volitusnorm on vajalik, et üle võtta direktiivi artikkel 8 lõige 4, millega tuleb kehtestada vastav arvutusmetoodika. Tegemist on valdkonnaspetsiifilise küsimusega, mis ei puuduta teiste ministeeriumite valitsemisala, mistõttu on kohane anda volitus ministri määruse kehtestamiseks. Tegemist on korraldusliku ja tehnilise iseloomuga normi kehtestamisega, mistõttu ei ole kohane selle seadusega reguleerimine. Määrus hakkab sisaldama tingimusi, millest lähtuvad arvutuste tegemisel asjaomased pakendiettevõtted ja taaskasutusorganisatsioonid. Oluline on märkida, et seaduse eelnõuga koos ei ole võimalik

³³ <https://recup.de/>.

esitada rakendusakti kavandit ja piirduda tuleb üksnes selle andmiseks vajaliku volitusnormi põhjendustega. Euroopa Komisjon on ei ole veel täpsemaid juhiseid kehtestatud. Vastav direktiivi punkti tuleb liikmesriigil kohaldada alates 5. jaanuarist 2023.

PakSi § 12¹ lõige 8.

Paragrahvi 12¹ täiendatakse lõikega 8, millega võetakse üle direktiivi artikkel 8 lõige 7. Lõikega 8 sätestatakse kohustus pakendiettevõtjale, kes laseb mõne teise EL-i liikmesriigi turule ühekordselt kasutatavaid plasttooteid, määrata selles liikmesriigis volitatud esindaja, kes vastutab pakendiettevõtjale pandud kohustuste täitmise eest nimetatud liikmesriigis.

PakSi § 17⁴ lõike 1 punkt 11.

Lõike 1 punkti 11 muudetakse, täpsustades kehtivat avalikkuse ja tarbijate teavitamise nõuet. Punktiga võetakse üle direktiivi artikkel 10. Praegu on taaskasutusorganisatsioonidel kohustus teavitada avalikkust ja tarbijaid pakendi ja pakendijäätmete tagastamise korrast ja nõuetest ning jäätmetekke ja prügistamise vältimisest. Kohustust täiendatakse sellega, et edaspidi on kohustus avalikkust ja tarbijaid teavitada eraldi ka ühekordselt kasutatavate plasttoodete prügistamise ning nende jäätmete muu sobimatu kõrvaldamise mõjust keskkonnale, eriti merekeskkonnale. Avalikkuse ja tarbijate teavitamine eraldi ühekordselt kasutatavate plasttoodete negatiivsest mõjust keskkonnale aitab vähendada nende mittenõuetekohast kõrvaldamist.

PakSi § 17⁴ lõige 5.

Lõiget 5 muudetakse – suurendatakse teavituseks tehtavaid kulutusi, mis peavad edaspidi moodustama vähemalt 2 protsenti taaskasutusorganisatsiooni kalendriaasta käivest. Lõikega võetakse üle direktiivi artikkel 10, millega lisandub pakendiettevõtetele kohustus avalikkust ja tarbijaid teavitada ka ühekordselt kasutatavate plasttoodete prügistamise ning nende jäätmete muu sobimatu kõrvaldamise mõjust keskkonnale, eriti merekeskkonnale. Kuivõrd teavitamise kohustus laieneb, siis on vaja suurendada ka teavituseks tehtavaid kulutusi. Hetkel on taaskasutusorganisatsioonidel kohustus panustada aastas avalikkuse ja tarbijate teavitamisse vähemalt 1 protsent käibest. 2020. aasta andmete kohaselt³⁴ moodustavad pakendijäätmed umbes 32% segaolmejäätmete koostisest ning see protsent ei ole muutunud võrreldes 2013. aastal tehtud sarnase uuringuga³⁵. Seetõttu on vaja samuti senisest rohkem panustada avalikkuse ja tarbijate teavitamisse, et tagada pakendijäätmete nõuetekohane tagastamine.

PakSi § 17⁴ lõige 6.

Paragrahvi 17⁴ täiendatakse lõikega 6, milles täpsustatakse, milliseid meediakanaleid tuleb avalikkuse ja tarbijate teavitamiseks kasutada. Lõikega võetakse üle direktiivi artikkel 10. Oluline on, et avalikkuse ja tarbijate teavitamine oleks laiahaardeline ning ulatuks võimalikult paljude inimesteni. Pakenditega puutuvad kokku kõik Eestis elanikud, mistõttu on väga tähtis, et info jõuaks kõigini ning selleks kasutatakse mitmeid meediakanaleid. Seega tuleb avalikkuse ja tarbijate teavitamiseks kasutada vähemalt üleriigiliselt levivaid meediakanaleid, maakonna ja kohalike omavalitsuste ajalehti ning välireklaami.

PakSi § 20 lõige 2.

Lõiget 2 täiendatakse ning lisatakse nõue, mille kohaselt pakendiettevõtja peab tagama müügikoha territooriumil pakendijäätmete liigiti kogumise võimaluse pakendatud kauba lõppkasutajale või tarbijale. Lõikega võetakse üle direktiivi artikkel 8 lõige 2. Kehtiva PakSi

³⁴ „Segaolmejäätmete, eraldi kogutud paberi- ja pakendijäätmete ning elektroonikaromu koostise ja koguse uuring“; SA Stockholmi Keskkonnainstituudi Tallinna Keskus; 2020. Kättesaadav internetist: https://www.envir.ee/sites/default/files/sortimisuuringu_lopparuanne.pdf.

³⁵ „Eestis tekkinud segaolmejäätmete, eraldi kogutud paberi- ja pakendijäätmete ning elektroonikaromu koostise uuring“; SA Stockholmi Keskkonnainstituudi Tallinna Keskus; 2013. Kättesaadav internetist: https://www.envir.ee/sites/default/files/sortimisuuringu_2013lopplik.pdf.

kohaselt on pakendiettevõtjatel, kes müüvad pakendatud kaupa lõppkasutajale või tarbijale kohustus tasuta tagasi võtta müüdud kauba müügipakend ja selle pakendijäätmed. Kuid pakendiettevõtjatel on võimalik see kohustus PakS § 20 lg 4 kohaselt anda üle lepinguga taaskasutusorganisatsioonile, mis tähendab seda, et müügikohtade territooriumil tihti ei toimugi pakendi ja pakendijäätmete tagasivõtmist, sest taaskasutusorganisatsiooni kogumiskoht ei pruugi müügikoha läheduses paikneda. Samuti ei toimu paljudes müügikohtades jäätmete liigiti kogumist, mistõttu paljud ühekordselt kasutatavad plasttooted, mida tarbitakse kiirelt ja müügikoha läheduses, satuvad segaolmejäätmete hulka. Lõike 2 muudatusega on pakendiettevõtjatel edaspidi kohustus tagada müügikoha territooriumil pakendijäätmete liigiti kogumise võimalus pakendatud kauba lõppkasutajal või tarbijal. Pakendiettevõtjatel on endiselt võimalik PakS § 20 lg 2 nõude täitmine anda kirjaliku lepinguga üle taaskasutusorganisatsioonile, kuid sellisel juhul peab taaskasutusorganisatsioon tagama müügikoha territooriumil pakendijäätmete kogumise. Juba hetkel toimub paljude pakendiettevõtjate müügikohtade territooriumitel pakendi ja pakendijäätmete tagasivõtmine ja jäätmete liigiti kogumine, sealhulgas paiknevad taaskasutusorganisatsioonide avalikud pakendijäätmete kogumiskohad müügikohtade territooriumitel. Kui pakendiettevõtja ei ole müügipakendi ja -pakendijäätmete tagasivõtmist korraldanud lepingu alusel taaskasutusorganisatsiooni kaudu, on ta kohustatud tagama iseseisvalt müügikoha territooriumil müügipakendi ja -pakendijäätmete tagasivõtmine ning pakendijäätmete liigiti kogumine.

PakSi § 20 lõige 2¹.

Lõike 2¹ muudatusega võetakse üle direktiivi artikkel 10 ning pakendiettevõtja, kes müüb lõppkasutajale või tarbijale ühekordselt kasutatavaid plasttooteid, peab jagama teavet ühekordselt kasutatavate plasttoodete prügistamise ning nende jäätmete muu sobimatu kõrvaldamise mõjust keskkonnale, eriti merekeskkonnale. Ühekordselt kasutatavad plasttooted jagunevad PakSi kohaselt joogipakenditeks, joogipudeliteks, joogitopsideks, toidupakenditeks, pakkematerjalideks ja pakkideks ning plastkandekottideks.

PakSi § 20 lõige 3.

Lõiget 3 muudetakse, täpsustades kehtivat nõuet, mille kohaselt postimüügiga tegelev pakendiettevõtja peab teavitama lõppkasutajat ja tarbijat tema õigusest tagastada pakend ja pakendijäätmed kauba üleandjale. Lõikega 3 võetakse üle direktiivi artikkel 8 lõige 2. Pakendiettevõtja, kes müüb pakendatud kaupa ning kasutab selle kättetoimetamiseks postiteenust või muud majandus- või kutsetegevuses tegutsevat kauba üleandjat, on kohustatud lõppkasutajat ja tarbijat informeerima lähimast tasuta pakendite ja pakendijäätmete tagastamise kohast. Eelnimetatud teenused võivad olla näiteks pakiautomaadid, postimüügiga tegelevad kullerid, aga ka näiteks poe- või toidukullerid. Seega on pakendiettevõtjal võimalus kohe pakend vastu võtta, aga ka võimalus määrata pakendite üleandmiseks sobiv koht, sellest lõppkasutajat ja tarbijat ette teatades. Oluline on, et tarbijal on võimalik pakendid tasuta tagastada.

Postimüügiga tegelevad ettevõtted on küll varem teavitanud tarbijaid ja lõppkasutajaid võimalusest pakend ja pakendijäätmed tagastada, kuid pakendi ja pakendijäätmete tagastamise eest võetakse tihti teenustasu, mis on niivõrd kõrge, et tarbijad otsustavad loobuda pakendi ja pakendijäätmete tagastamise võimalusest kauba kättesaamisel. Seetõttu satub postimüügist soetatud kauba pakend tihti segaolmejäätmete hulka, sest sel viisil pakendist vabanemine on tarbijale soodsam. Lõppkasutaja ja tarbija informeerimine lähimast tasuta pakendi ja pakendijäätmete tagastamise kohast aitab tagada pakendijäätmete nõuetekohase käitlemise ning ühtlasi aitab kaasa vähendada pakendiettevõtjatel PakS § 12¹ lg 4¹ lisanduvaid täiendavaid kulusid.

PakSi § 20 lõige 3¹.

Paragrahvi 20 täiendatakse lõikega 3¹, millega võetakse üle direktiivi artikkel 8 lõige 2. Pakendiettevõtjale antakse võimalus korraldada kliendi poolt tagastatavate pakendite kokku kogumist kauba üleandja kaudu. Sellisest võimalusest tuleb lõppkasutajale ja tarbijale ette teatada. Samuti peab lõppkasutajal ja tarbijal olema kauba tellimisel võimalus teavitada soovist pakendid tagastada kauba üleandmisel. Pakendite tagastamine peab olema lõppkasutajale ja tarbijale tasuta. Kui selline võimalus lõppkasutajale ja tarbijale pakendite üleandmiseks luuakse, on lõppkasutajal ja tarbijal võimalus kauba kohale toimetamisel kohe pakendid kullerile üle anda.

PakSi § 20 lõige 4¹.

Muudetakse lõiget 4¹, millega laiendatakse hetkel kehtinud leevendust tagatisrahaga pakendi tagasivõtmisele ka teistele pakenditele ja pakendijäätmetele. Muudatuse kohaselt ei pea pakendit ja pakendijäätmeid tagasi võtma pakendatud kaupa müüv isik, kui müügikoha suurus on alla 20 ruutmeetri ja see paikneb tiheasutusalal. Kuivõrd PakS § 20 lg 2 muudatuse kohaselt peab pakendiettevõtja tagama müüdud kauba müügipakendi ja selle pakendijäätmete tasuta tagasivõtmise lõpptarbijalt või tarbijalt ning tagama võimaluse pakendijäätmete liigiti kogumiseks müügikoha territooriumil, siis väikestel müügikohtadel ei ole võimalik seda nõuet täita, sest näiteks ajalehekioskitel puudub vastav võimalus kioski siseruumis ja välisteritooriumil.

PakSi § 20 lõige 7.

PakSi § 20 lõige 7 tunnistatakse kehtetuks, sest arvestades lisanõuete rakendamisega pakendiettevõtjatele direktiivi ülevõtmisel ning sellega, et Eestis on jätkuvalt segaolmejäätmete koostises üle 30 protsendi pakendijäätmeid, on väga tähtis, et kõik pakendiettevõtjad panustaksid võrdselt pakendiseaduse nõuete täitmisesse. Antud muudatusega võetakse üle direktiivi artikli 8 lõige 1

PakSi § 21 lõige 3².

Paragrahvi 21 täiendatakse lõikega 3², millega võetakse üle direktiivi artikkel 4. Lõikega 3² luuakse pakendiettevõtjale võimalus rakendada tagatisraha toidupakenditele ja joogitopsidele. Võimaluse lisamine aitab kaasa toidupakendite ja joogitopside korduskasutuspakendite laiemale kasutusele ning sellega vähendada ühekordselt kasutatavate pakendite teket. Samuti väheneb sellega toidupakendite ja joogitopside sattumine keskkonda või avalikesse prügikastidesse. Olemasolev tagatisrahasüsteem on näidanud, et tasutud tagatisraha on mõjuv stiimul lõpptarbijale pakendi tagastamiseks kauba müüjale.

PakSi § 23¹.

Seadust täiendatakse §-ga 23¹, milles sätestatakse ühekordselt kasutatavate plastist joogitopside märgistamise nõuded. Paragrahviga võetakse üle direktiivi artikkel 7. Märgistusnõuded on otsekohalduvad Euroopa Komisjoni rakendusmäärusest (EL) 2020/2151, 17. detsember 2020, millega kehtestatakse eeskirjad Euroopa Parlamendi ja nõukogu direktiivi (EL) 2019/904 (teatavate plasttoodete keskkonnamõju vähendamise kohta) lisa D osas loetletud ühekordselt kasutatavate plasttoodete ühtlustatud märgistusnõuete kohta. Pärast 3. juulit 2021 ei ole lubatud esmakordselt turule lasta ülal nimetatud tooteid, millel puudub rakendusmääruse 2020/2151 kohane märgistus. Nõuded rakenduvad täielikult nii plastist joogitopsidele kui ka sellistele joogitopsidele, mis sisaldavad osaliselt plasti (nt kaetud plasti kihiga) või sisaldavad näiteks biolagunevat või biopõhist plasti. Samuti on vaja märgistada plastist ühekordselt kasutatavad joogitopsid, mida müüakse mitme kaupa pakendis (nt 10 tk pakis).

PakSi § 24 lõike 4 punkt 4.

Lõiget 4 täiendatakse punktiga 4, millega võetakse üle direktiivi artikkel 13. Punkti 4 kohaselt on pakendiettevõtjatel vaja esitada pakendiregistrisse andmed ka turule lastud plastist joogipudelite koostises oleva ringlusse võetud plasti sisalduse kohta, arvatuna turule lastud plastist pudelite keskmisena.

PakSi § 24 lõiked 5 ja 6.

Lõikeid 5 ja 6 muudetakse. Muudatus on seotud PakSi § 24 lõike 4 täiendamisega punktiga 4, mistõttu on vaja samasugune muudatus teha ka lõigetes 5 ja 6.

PakSi § 24².

Paragrahvis 24² muudetakse plastkandekottide arvestuse pidamise korda. Varem oli tarbijatele müüdavate ja tasuta antavate õhukeste ja eriti õhukeste plastkandekottide kohta arvestuse pidamise ja andmete esitamise nõue pakendiettevõtjatel, kelle müügipind oli üle 100 m². Muudatuse kohaselt on edaspidi kohustus arvestust pidada ja andmeid esitada kõikidel pakendiettevõtjatel, kes müügikohas müüvad või annavad tarbijatele tasuta õhukesi ja eriti õhukesi plastkandekotte. Muudatus jõustub 1. jaanuaril 2022. Pakendiettevõtjad, kelle müügipind on väiksem kui 100 m² ning kes ei ole varem tarbimise üle arvestust pidanud, peavad seda tegema alates 01.01.2022.

PakSi § 24³.

Seadust täiendatakse §-ga 24³, millega võetakse üle direktiivi artiklid 4 ja 13. Sätestatakse nõuded ühekordselt kasutatavate plasttoodete tarbimise üle arvestuse pidamise kohta. Pakendiettevõtja on kohustatud pidama arvestust oma müügikohas tarbijatele müüdavate ühekordselt kasutatavate plastist joogitopside ja toidupakendite kohta. Andmed esitatakse pakendiregistrisse. Varem on pakendiettevõtjatel olnud kohustus pidada arvestust müügikohas müüdavate ja tasuta antavate õhukeste ja eriti õhukeste plastkandekottide tarbimise kohta. Arvestuse pidamise kohustus tuleb sätestada, et saada ülevaade, kui palju aastas riigis tarbitakse selliseid tooteid, ning jälgida, kas sätestatud toodete tarbimise vähendamise meetmed aitavad ka tegelikult kaasa tarbimise vähenemisele.

PakSi § 30².

Seadust täiendatakse §-ga 30², pakendi ja pakendijäätmete vältimise meetmete ning ühekordselt kasutatavate plasttoodete turule laskmise piirangu täitmata jätmise vastutussättega. Paragrahviga võetakse üle direktiivi artikkel 14. Direktiivi kohaselt peaksid liikmesriigid kehtestama karistusnormid, mida kohaldatakse direktiivi alusel vastu võetud sätete rikkumise korral ning kehtestatud karistused peaksid olema tõhusad, proportsionaalsed ja hoiatavad.³⁶ Selleks, et Eestis saavutada ühekordselt kasutatavate plasttoodetest tekkinud jäätmete vähenemine ning vältida jäätmete teket, on oluline, et kõik kohustatud isikud täidaksid PakS § 5 nõudeid. Oluline on saavutada oluline ühekordselt kasutatavate toidupakendite ja joogitopside tarbimise vähenemine. Kui pakendiettevõtted jätaavad täitmata turule laskmise piirangu nõude, mis on kehtestatud oksüdantide toimel lagunevast plastist pakenditele (selle materjali puhul nõuded nii ühekordsele kui ka korduskasutatavale tootele) ning vahtpolüstüreenist valmistatud ühekordselt kasutatavatele toidupakenditele, joogipakenditele ja joogitopsidele, siis jätkub nendest toodetest tingitud negatiivne keskkonnamõju. Oksüdantide toimel lagunev plast ei lagune nõuetekohaselt ja põhjustab seega mikroplastireostust keskkonnas, ei ole kompostitav, kahjustab tavaplasti ringlussevõttu ega too tõendatud keskkonnakasu³⁷. Merekeskkonnas on tuvastatud vahtpolüstüreenist valmistatud toodetest tekkinud jäätmete suur esinemine

³⁶ Euroopa Parlamendi ja Nõukogu direktiiv (EL) 2019/904, 5. juuni 2019, teatavate plasttoodete keskkonnamõju vähendamise kohta (ET L 155, 12.06.2019; põhjenduste punkt 31).

³⁷ Euroopa Parlamendi ja Nõukogu direktiiv (EL) 2019/904, 5. juuni 2019, teatavate plasttoodete keskkonnamõju vähendamise kohta (ET L 155, 12.06.2019; põhjenduste punkt 15).

merekeskkonnas, mistõttu antud toodete turule laskmise piirangu täitmata jätmise mõjub negatiivselt keskkonnale.

Lõikega 1 kehtestatakse füüsilisele isikule maksimaalne karistusmäär kuni 300 trahviühikut ning lõikega 2 juriidilisele isikule maksimaalne karistusmäär kuni 200 000 eurot. Antud karistusmäärad on sarnased kehtivatele pakendiseaduse karistusmääradele. Seda vastutussätet rakendatakse sellisel juhul, kui isik rikub PakSi §-s 5 sätestatud nõudeid, mis on mõeldud pakendi ja pakendijäätmete vältimiseks.

PakSi § 30³.

Seadust täiendatakse §-ga 30³, laiendatud tootjavastutusega seotud nõuete täitmata jätmise vastutussättega. Paragrahviga võetakse üle direktiivi artikkel 14. Direktiivi kohaselt peaksid liikmesriigid kehtestama karistusnormid, mida kohaldatakse direktiivi alusel vastu võetud sätete rikkumise korral ning kehtestatud karistused peaksid olema tõhusad, proportsionaalsed ja hoiatavad.³⁸ Lõikega 1 kehtestatakse füüsilisele isikule maksimaalne karistusmäär kuni 300 trahviühikut ning lõikega 2 juriidilisele isikule maksimaalne karistusmäär kuni 200 000 eurot. Antud karistusmäärad on sarnased kehtivatele pakendiseaduse karistusmääradele. Seda vastutussätet rakendatakse sellisel juhul, kui isik rikub PakSi §-s 12¹ sätestatud nõudeid, mis on seotud laiendatud tootjavastutuse nõuetega.

PakS § 12¹ nõuete kohaselt on oluline, et pakendiettevõtted tagaksid oma turule lastud pakendatud kauba pakendi ja pakenditest tekkinud jäätmete käitlemise ja kandma selle kulud. Pakendiettevõtted, kes lasevad turule ühekordselt kasutatavaid plastist toidupakendeid, painduvast materjalist pakke ja pakkematerjale, joogipakendeid, joogitopse, õhukesti plastkandekotte, kohustus kanda lisakulusid, mis on seotud avalikesse kogumissüsteemidesse äravisatud asjaomastest pakenditest tekkinud jäätmete kogumise, sh taristu ja selle käitamise ning nende jäätmete edasise veo ja käitlemise ning asjaomastest toodetest tekkinud prügi koristamise ning selle edasise veo ja käitlemise kulud. Plasti sisaldavaid ühekordselt kasutatavaid tooteid leidub randades kõige enam. Nõuetekohane jäätmekäitlus on prügi, sh mereprügi tekke vältimiseks hädavajalik. Plasti sisaldav ühekordselt kasutataval tootel on märkimisväärset negatiivne mõju keskkonnale, tervisele ja majandusele. Võitlus prügi vastu on pädevate asutuste, tootjate ja tarbijate ühine jõupingutus. 2020. aastal olid riigiasutuste prügikoristamise ja vedamisega seotud kulud järgmised: Keskkonnaametil 61 289 eurot, Riigimetsa Majandamise Keskusel 98 000 eurot, Maa-ametil 123 378,54 eurot ja Transpordiametil 160 000 eurot. Kui pakendiettevõtte katab oma pakendatud kauba pakendist tekkiva pakendijäätmete kogumise ja veo kulud, siis on avaliku sektori asutusel võimalus paremini organiseerida randadest prügikoristamist, näiteks lisada prügikaste ja tõsta tühjendamissagedust. Prügi koristamine on märkimisväärne kulu avaliku sektori asutusele, mistõttu on prügikaste randades vähe ning prügikastid täituvad kiiresti. See põhjustab jäätmete mitte nõuetekohast kõrvaldamist. Prügi koristamiskulude katmine võimaldab efektiivsemalt koguda selliseid jäätmeid ning vähendada tekkinud jäätmete mitte nõuetekohast kõrvaldamist ning sellega seoses maandada riski keskkonnale ja inimese tervisele. Seetõttu on väga oluline, et pakendiettevõtted täidaksid laiendatud tootjavastutusega seotud nõudeid ning nõuete mittetäitjaid oleks võimalik vastutusele võtta.

PakSi § 33 lõige 2.

Muudetakse lõikes 2 sätestatud Keskkonnaameti väärtegade menetlemise pädevust. Keskkonnaametil on edaspidi võimalik menetleda väärtegusid, mis on seotud pakendi ja

³⁸ Euroopa Parlamendi ja Nõukogu direktiiv (EL) 2019/904, 5. juuni 2019, teatavate plasttoodete keskkonnamõju vähendamise kohta (ET L 155, 12.06.2019; põhjenduste punkt 31).

pakendijäätmete vältimise meetmete ning ühekordselt kasutatavate plasttoodete turule laskmise piirangu ning laiendatud tootjavastutuse nõuete täitmata jätmisega.

PakSi § 33 lõige 6.

Muudetakse lõikes 6 sätestatud linna- ja vallavalitsuste väärtegade menetlemise pädevust. Linna- ja vallavalitsustel on edaspidi võimalik teha vääртеomenetlusi, mis on seotud pakendi ja pakendijäätmete vältimise meetmete täitmata jätmisega.

PakSi § 36 lõige 5.

Paragrahvi 36 täiendatakse lõikega 5, milles sätestatakse nõuded turule lastud ühekordselt kasutatavate plastist joogipudelite kokku kogumiseks. Lõikega 5 võetakse üle direktiivi artikkel 9 lõige 1. Hiljemalt 2025. aastaks peavad pakendiettevõtjad, kes lasevad turule ühekordselt kasutatavaid plastist joogipudeleid, aastas kokku koguma vähemalt 77 protsenti samal kalendriaastal turule lastud joogipudelite kogusest. 2029. aastaks on sihtmääraks 90 protsenti turule lastud kogustest.

PakSi § 36².

Seadust täiendatakse §-ga 36², millega sätestatakse nõuete rakendamine ühekordselt kasutatavatele plastist joogipakenditele ja -pudelitele.

Lõike 1 kohaselt on lubatud ühekordselt kasutatavaid joogipakendeid, millel on plastist valmistatud korgid ja kaaned, alates 3. juulist 2024 turule lasta üksnes siis, kui korgid ja kaaned jäävad toote ettenähtud kasutusetapis toote külge. Nõue tuleb kehtestada seetõttu, et joogipakendite plastist valmistatud korgid- ja kaaned on ühed kõige enam EL-i randadest leitud ühekordselt kasutatavad plasttooted. Nõude kehtestamine aitab kaasa mereprügi vähenemisele. Lõikega 1 võetakse üle direktiivi artikkel 6 lõige 1.

Lõike 2 kohaselt ei käsitata plastist valmistatud korkide ja kaantena plastist tihenditega metallkorke ja -kaasi. Lõikega 2 võetakse üle direktiivi artikkel 6 lõige 2.

Lõikega 3 kehtestatakse nõue, mille kohaselt alates 2025. aasta 1. jaanuarist peab polüetüleentereftalaadist (PET) valmistatud joogipudelite koostises olema vähemalt 25 protsenti ringlusse võetud plasti.

Lõikega 4 kehtestatakse nõue, mille kohaselt alates 2030. aasta 1. jaanuarist peab joogipudelite koostises olema vähemalt 30 protsenti ringlusse võetud plasti. Lõigetega 3 ja 4 võetakse üle direktiivi artikli 6 lõige 5.

Plasti ringkasutuse tagamiseks on vaja edendada ringlusse võetud materjalide kasutuselevõtmist turul ning seetõttu on asjakohane kehtestada nõuded, millega nähakse ette ringlusse võetud plasti kohustuslik minimaalne sisaldus joogipudelites. Protsendid arvutatakse nimetatud joogipudelite turule lastud keskmisena. 2025. aasta nõue kehtib üksnes polüetüleentereftalaadist toodetud joogipudelitele, kuid 2030. aasta nõue kõikidele ühekordselt kasutatavatele plastist joogipudelitele, olenemata plasti tüübist. Pakendiettevõtja peab vajadusel tagama järelevalveõigust omavale isikule andmete ja dokumentide kättesaadavuse, mis tõendavad antud nõuete täitmist.

Lõikega 5 võetakse üle direktiivi lisa C osa ja F osa punktid a ja b. Lõike 5 kohaselt ei rakendata PakSi § 36² lõigetes 1, 3 ja 4 sätestatud nõudeid klaasist või metallist joogipakenditele ja -pudelitele, mille korgid või kaaned on valmistatud plastist, ning Euroopa Parlamendi ja nõukogu määruse (EL) nr 609/2013 artikli 2 punktis g määratletud meditsiinilisel näidustustel

kasutamiseks ette nähtud toidu vedelal kujul kasutamiseks mõeldud ja sel viisil kasutatavatele joogipakenditele ja -pudelitele.

PakSi § 40¹.

Seadust täiendatakse §-ga 40¹. Tegemist on rakendussättega, mis loob korduskasutuspakendile ülemineku rakendamiseks vajaliku ülemineku aja. Rakendussättega tagatakse, et pakendiettevõtetal ja kohaliku omavalitsuse organitel oleks oma tegevuse ümberkorraldamiseks piisavalt aega.

Lõike 1 kohaselt rakenduvad PakSi § 5 lõike 4 nõuded, ehk pakendiettevõtja peab müügikohas pakkuma lõppkasutajale või tarbijale võimalust osta toitu, mis on mõeldud kohe tarbimiseks ja mis ei vaja töötlemist, ja müügipakendisse pakendamata jooki müüja pakutavas korduskasutuspakendis, alates 2024. aasta 1. jaanuarist.

Lõike 2 kohaselt rakenduvad PakSi § 5 lõike 5 nõuded, ehk pakendiettevõtja on kohustatud müügikohas lõppkasutajale või tarbijale kaasa müüma toitu, mis on mõeldud kohe tarbimiseks ja mis ei vaja töötlemist, ja müügipakendisse pakendamata jooki korduskasutuspakendis, alates 2026. aasta 1. jaanuarist.

Lõike 3 kohaselt rakenduvad PakSi § 5 lõike 6 nõuded, ehk kohaliku omavalitsuse organ on kohustatud tagama, et tema haldusterritooriumil toimuvatel avalikel üritustel kasutatakse toidu ja joogi serveerimiseks korduskasutatavaid anumaid ja söögiriistu, alates 2023. aasta 1. jaanuarist.

Normitehniline märkus

Täiendatakse seaduse normitehnilist märkust, lisades ülevõetava Euroopa Parlamendi ja nõukogu direktiivi (EL) 2019/904 andmed.

Paragrahv 3 sätestab tubakaseaduses tehtavad muudatused

TubSi § 12 lõike 1 punkt 6.

Lõiget 1 täiendatakse punktiga 6, milles sätestatakse tubakatoodete müügipakendi ja rühmapakendi märgistamise nõuded. Plasti sisaldavad tubakatoodete filtrid satuvad keskkonda sobimatu kõrvaldamise tulemusena läbi kanalisatsiooni, sademevee äravoolu või muude sobimatute kanalite kaudu. Seepärast tuleks selliste ühekordselt kasutatavate plasttoodete suhtes, mis sageli satuvad keskkonda kanalisatsiooni kaudu või muul sobimatul viisil, kohaldada märgistusnõudeid. Märgiselt peaks tarbija saada teavet selle kohta, millised on jäätme muutmise toote sobiva kõrvaldamise võimalused ja/või milliseid kõrvaldamisviise tuleb vältida ja/või millist mõju avaldab keskkonnale jäätme muutmise toote sobimatu kõrvaldamine.³⁹ Märgistusnõuded tuleb anda plasti sisaldavate filtriga tubakatoodete pakenditele. Märgistus annab tarbijale teavet selle kohta, milline on jäätmeteks muutmise filtrite ebasobiv kõrvaldamisviis, samuti selle kohta, et toode sisaldab plasti, ning milline on sellega seotud prügistamise või muu sobimatu jäätmete kõrvaldamisviisi negatiivne keskkonnamõju. Märgistusnõuded võetakse üle Euroopa Komisjoni rakendusmäärusest 2020/2151, 17. detsember 2020, millega kehtestatakse eeskirjad Euroopa Parlamendi ja nõukogu direktiivi (EL) 2019/904 (teatavate plasttoodete keskkonnamõju vähendamise kohta) lisa D osas loetletud ühekordselt kasutatavate plasttoodete ühtlustatud märgistusnõuete kohta.

³⁹ Euroopa Parlamendi ja Nõukogu direktiiv (EL) 2019/904, 5. juuni 2019, teatavate plasttoodete keskkonnamõju vähendamise kohta (ET L 155, 12.06.2019; põhjenduste punkt 28).

Tubakatoodete märgistus tuleb kanda tarbijapakendile. Lõikega võetakse üle direktiivi artikkel 7.

TubS § 12¹.

Seadust täiendatakse §-ga 12¹, milles sätestatakse tubakatoodetega kasutamiseks mõeldud plasti sisaldavate filtrite müügi- ja rühmapakendi märgistamise nõuded. Plasti sisaldavad filtrid satuvad keskkonda sobimatu kõrvaldamise tulemusena läbi kanalisatsiooni, sademevee äravoolu või muude sobimatute kanalite kaudu. Seepärast tuleks selliste ühekordselt kasutatavate plasttoodete suhtes, mis sageli satuvad keskkonda kanalisatsiooni kaudu või muul sobimatul viisil, kohaldada märgistusnõudeid. Märgiselt peaks tarbija saama teavet selle kohta, millised on jäätme muuten toote sobiva kõrvaldamise võimalused ja/või milliseid kõrvaldamisviise tuleb vältida ja/või millist mõju avaldab keskkonnale jäätme muuten toote sobimatu kõrvaldamine.⁴⁰ Märgistusnõuded tuleb kanda plasti sisaldavate tubakatoodetega kasutamiseks mõeldud filtrite pakenditele. Märgistus annab tarbijale teavet selle kohta, milline on jäätmeteks muuten filtrite puhul ebasobiv kõrvaldamisviis, samuti selle kohta, et toode sisaldab plasti, ning milline on sellega seotud prügistamise või muu sobimatu jäätmete kõrvaldamisviisi negatiivne keskkonnamõju. Märgistusnõuded võetakse üle Euroopa Komisjoni rakendusmäärusest 2020/2151, 17. detsember 2020, millega kehtestatakse eeskirjad Euroopa Parlamendi ja nõukogu direktiivi (EL) 2019/904 (teatavate plasttoodete keskkonnamõju vähendamise kohta) lisa D osas loetletud ühekordselt kasutatavate plasttoodete ühtlustatud märgistusnõuete kohta. Tubakatoodete märgistus tuleb kanda tarbijapakendile. Lõikega võetakse üle direktiivi artikkel 7.

TubS § 22 lõike 3¹ punkt 4.

Paragrahvi 22 lõike 3¹ punkti 4 sõnastust täpsustatakse. Tegemist on kehtivast sõnastusest vastuolu kõrvaldamisega. Kaubandustegevuse seaduse kehtetuks tunnistamisega kadus eeltoodud sättest viide kaubandustegevuse seadusele ning tekkis vastuolu lõike esimese lause selle lõike viimase punkti vahel. Sõnastuse täpsustus kõrvaldab eelnimetatud vastuolu.

TubS § 53 lõige 17.

Paragrahvi 53 täiendatakse lõikega 17, millega täpsustatakse plasti sisaldavate filtra tubakatoote ja tubakatootega kasutamiseks turustatava filtri pakenditele turule laskmise nõudeid. Alates 3. juulist 2021 ei ole lubatud vastava märgistuseta tooteid turule lasta. Turule laskmine on toote esmakordse Eesti turul kättesaadavaks tegemine. Lõikega võetakse üle direktiivi artikkel 7.

Normitehniline märkus

Täiendatakse seaduse normitehnilist märkust, lisades ülevõetava Euroopa Parlamendi ja nõukogu direktiivi (EL) 2019/904 andmed.

Paragrahvis 4 sätestatakse seaduse jõustumine.

Seadus jõustub üldises korras. Direktiivi ülevõtmise tähtaeg on 3. juulil 2021, mistõttu tuleks eelnõu menetlemist käsitleda kiireloomulisena.

⁴⁰ Euroopa Parlamendi ja Nõukogu direktiiv (EL) 2019/904, 5. juuni 2019, teatavate plasttoodete keskkonnamõju vähendamise kohta (ET L 155, 12.06.2019; põhjenduste punkt 28).

Erisused jõustumises

Eelnõu § 2 punktid 8, 9, 10, 11, 12, 15, 16, 21 ja 22 ehk PakS-i § 17⁴ lõike 1 punkt 11, § 17⁴ lõiked 5 ja 6, § 20 lõige 2, 2¹, 4¹, 7, § 24² ja § 24³ jõustuvad 2022. aasta 1. jaanuaril.

Eelnõu § 2 punkt 4 ehk PakS-i § 5 lõike 2 punktid 4–6 jõustuvad 2022. aasta 3. juulil.

Eelnõu § 2 punktid 19 ja 20 ehk PakS-i § 24 lõike 4 punkt 4 ning § 24 lõiked 5 ja 6 jõustuvad 2023. aasta 1. jaanuaril.

Eelnõu § 1 punkt 8 ehk JäätSi § 25² lõige 4 ja § 2 punkt 6 ehk PakS-i § 12¹ lõiked 4¹–4³ jõustuvad 2023. aasta 5. jaanuaril.

Jõustumistähtaeg on valitud arvestusega, et seaduse vastuvõtmise ja jõustumise vahele jääks piisav ajavahemik, et võimaldada normi adressaatidel muudatustega tutvuda ja arvestada uute nõuetega.

4. Eelnõu terminoloogia

Eelnõus on valdavalt kasutatud kehtivas õiguses kasutuses olevat terminoloogiat. Uusi termineid on kasutusele võetud direktiivist tulenevalt ja need on Eesti õigusesse ületoomisel taasesitatud täielikult või osaliselt järgmistena: plast, plasti sisaldava kalapüügivahendi tootja, niisutatud pühkepaberi tootja, õhupalli tootja, filtriga tubakatoote ja tubakatoodetega kasutamiseks turustatud filtri tootja, hügieenisidemete tootja, tampoonide ja aplikaatoriga tampoonide tootja, plast, ühekordselt kasutatav plasttoode, oksüdantide toimel lagunev plast, plasti sisaldav kalapüügivahend, biolagunev plast, niisutatud pühkepaber, õhupallid, filtriga tubakatoode ja koos tubakatoodetega kasutamiseks turustatav filter, ühekordselt kasutatav plasti sisaldav hügieeniside, ühekordselt kasutatav plasti sisaldav tampoon ja aplikaatoriga tampoon, korduskasutatav plasttoode, ühekordselt kasutatav plastist joogipudel, ühekordselt kasutatav plastist joogipakend, ühekordselt kasutatav plastist joogitops, korduskasutatav plasttoode, ühekordselt kasutatav plastist toidupakend, ühekordselt kasutatav plastist pakkematerjal.

Eelnõus on sätestatud täpsustatud terminite tähendus ja avatud nende sisu.

5. Eelnõu vastavus Euroopa Liidu õigusele

Eelnõu vastab Euroopa Liidu õigusele.

Eelnõukohase seadusega võetakse Eesti õigusesse üle Euroopa Parlamendi ja nõukogu direktiiv (EL) 2019/904, 5. juuni 2019 teatavate plasttoodete keskkonnamõju vähendamise kohta.

Direktiivi ülevõtmise vastavustabel on esitatud seletuskirja lisa 2. Direktiivi ülevõtmise tähtaeg on 03.07.2021.

6. Seaduse mõju

Eelnõukohasel seadusel puudub oluline mõju riigi julgeolekule ja välissuhetele, regionaalarengule ning sotsiaalne, sealhulgas demograafiline mõju.

Kavandatud muudatus 1: tarbimise vähendamise meetmed müügikohtades.

Pakendiettevõtja peab müügikohas ühekordselt kasutatavale toidupakendile, milles olev toit on mõeldud kohe tarbimiseks ja mis ei vaja töötlemist ning ühekordselt kasutatavale joogitopsile, mis on mõeldud müügipakendisse pakendamata joogi tarbimiseks, kehtestama müügihinna. Ühekordsete toidupakendite ja joogitopside hind ei või olla väiksem kui 0,50 eurot (sisaldab käibemaksu). Ühekordsete toidupakendite ja joogitopside hind peab olema müügikohas tarbijale ja lõppkasutajale nähtavas kohas ja selgesti arusaadav. Pakendiettevõtja peab müügikohas tarbijat ja lõppkasutajat teavitama korduskasutatavate alternatiivide olemasolust ja andma infot, kas ja millistel tingimustel müügikoht aktsepteerib toidu või joogi müümist korduskasutuspakendisse. Pakendiettevõtjad on kohustatud eelnimetatud nõuded täitma hiljemalt 3. juuliks 2022.

Pakendiettevõtjal tekib lisakohustus esitada andmed müügikohas tarbijatele ja lõppkasutajatele müüdavate ühekordselt kasutatavate plastist joogitopside ja toidupakendite kohta. Andmeid on vaja esitada selleks, et saaksime hinnata tarbimise vähendamist.

Hiljemalt 1. jaanuarist 2024 peab pakendiettevõtja müügikohas pakkuma tarbijale ja lõppkasutajale võimalust toitu, mis on mõeldud kohe tarbimiseks ja mis ei vaja töötlemist, ning nn „lahtiselt“ müüdavat jooki kaasa osta müüja pakutavasse korduskasutuspakendisse.

Hiljemalt 1. jaanuarist 2026 peab pakendiettevõtja, kes pakendab toitu, mis on mõeldud kohe tarbimiseks ja mis ei vaja töötlemist, ja müügipakendisse pakendamata jooki kaasa müüma korduskasutuspakendis. See tähendab, et minnakse üle korduskasutuspakendi kasutamisele.

Sihtrühm: tarbijad, kaupmehed (sh toitlustusettevõtted, festivalide korraldajad jms), kohalikud omavalitsused (79), Keskkonnaamet, Keskkonnaagentuur.

Mõju ettevõtjate tegevusele ja majandusele: toob kaasa ettevõtetele ümberkorraldused seoses ühekordsele pakendile hinna kuvamisega ja korduskasutuspakendile üleminekuga. Sellega võivad kaasneda kulud, mis on seotud korduskasutuspakendi kasutuselevõttuga ja korduskasutuspakendi ringlussüsteemi loomisega või liitumisega juba olemasoleva korduskasutuspakendi ringlussüsteemiga. Juba praegu on Eesti turul olevate näidete puhul leitud, et korduskasutuspakendile üleminek võib ettevõttele kaasa tuua kulude vähenemise. Võttes arvesse, et ühe ühekordse toidupakendi ühiku hind võib olla orienteeruvalt 0,20 eurot (biolagunevad alternatiivid võivad olla isegi kallimad (0,60 eurot)) ning kui ettevõtte müüb näiteks 1000 ühekordset pakendit kuus, siis see teeb aastaseks kuluks 0,20 euro hinna juures 2400 eurot. Eesti turul teenust pakkuvate ettevõtete näitel varieeruvad korduskasutatavate alternatiivide kasutamise liikmetasud 0-25 euronit kuus (aastas ca 300 eurot). Lisanduda võivad täiendavad kulud, mis on seotud korduskasutatavate toidukarpide pesuga. Eesti turul tegutsevate ettevõtete seas leidub pakkujaid, kes pakuvad juurde kohe ka pesuteenust, kuid on ka kokkuleppeid, milles toitlustuskoht on nõus ise korduskasutatavad toidukarbid pesema (see on eelistatud variant söögikohtades, sest nemad on harjunud ka kohapealseks kasutuseks mõeldud keraamilisi nõusid pesema). Ka tarbijatele suunatud kulud varieeruvad turul pakutavate teenuste seas. Leidub teenus, kus tarbija tasub toidukarbi renditasu, võib kasutada seda enda poolt valitud aja ning karpi tagastades saab renditasu täies ulatuses tagasi. Alternatiivsete pakkujate puhul võib olla toidukarpide pesuga seotud teenustasu ca 0,20-0,24 senti juures (see sõltub ka operaatori hinnapoliitikast, kes võib ka pesuteenust tasuta pakkuda). 2021. aasta juuni seisuga on korduskasutatavate toidupakendite ja joogitopside teenusega liitunud vähemalt 30 toitlustuskohta ning suve jooksul on ette näha sama suure arvu toitlustuskohade liitumist. Teenusega liitunud ettevõtete seas on hetkel enamuses söögikohad, kuid aktiivseid liitumisplaanide tehakse ka tanklate, kaupluste, festivalide ja spordiüritustega.

Teenust kasutatakse kõige rohkem Tallinnas, aga ka Kuressaares ja Haapsalus ning lähiajal on plaan ka teistesse Eesti linnadesse laiendada.

Mõju loodus- ja elukeskkonnale: mõjutab loodus- ja elukeskkonda eelkõige pakendijäätmete tekke vähendamisega ja seeläbi väheneb esmaste toormaterjalide kasutuselevõtt. Korduskasutuspakenditele üleminekuga väheneb prügistamine (sh mereprügi teke) ja see avaldab positiivset mõju loodus- ja elukeskkonnale, sh mereökosüsteemidele, bioloogilisele mitmekesisusele ja inimeste tervisele.

Mõju riigiasutuste ja kohaliku omavalitsuse korraldusele: riigi tasemel tekib vajadus koguda rohkem andmeid ja arendada infosüsteeme, et mõõta tarbimise vähenemist. Kui ettevõtted jätaavad tarbimise vähendamise meetmed tähtajaks täitmata, siis võib Keskkonnaametil (ja soovi korral ka kohalikel omavalitsustel) suurendada töökoormus nõuete mittetäitjate kontrollimiseks. Mitmetel riigiasutustel, sh kohalikel omavalitsustel vähenevad prügistamisega seotud kulud, kuna korduskasutatavatele alternatiividele üleminek toob kaasa üleüldise jäätmetekke vähendamise ja sellega seotud prügistamise vähenemise.

Mõju olulisus: muudatus avaldab olulist mõju ühekordselt kasutatavate toodete vähendamisele ehk aitab vähendada jäätmeteket ning hoiab kokku esmaseid toormaterjale. Sealhulgas väheneb prügistamine ning see toob kaasa riigiasutustele ja kohalikele omavalitsustele pikemas perspektiivis kulude kokkuhoiu. Kuna direktiivi nõuded toovad kaasa tootjatele kulude kasvu, siis on ühekordselt kasutatavate plasttoodete tarbimise vähendamisega võimalik vähendada ka tootjate kulusid, kuna väheneb prügi hulk, mille kulusid tuleb katta. Muudatusega minnakse lineaarselt tarbimiselt üle ringsele, kestlikumale tarbimisele.

Kavandatud muudatus 2: pakendiettevõtja kohustus tagada oma müügikoha territooriumil pakendijäätmete liigiti kogumine.

Pakendiettevõtja on kohustatud müügikoha territooriumil tagama pakendijäätmete liigiti kogumise võimaluse pakendatud kauba lõppkasutajal ja tarbijal. Tarbijal peab olema võimalus tagastada pakend vähemalt asukohta, kus vastav pakend talle kättesaadavaks tehti. Sisuliselt on tegemist olemasolevate pakendiseaduse nõuete täpsustamisega. Juba praegu on pakendiettevõtjatel kohustus enda turule lastud pakendid tarbijatelt tagasi võtta, kuid kui pakendiettevõtja on kohustused üle andnud taaskasutusorganisatsioonile, ei pruugi pakendite tagasivõtmine toimuda müügikoha territooriumil. Selleks, et vähendada kiirelt tarbitavate toodete pakendite sattumist segaolmejäätmete hulka või keskkonda, on vaja, et pakendijäätmete liigiti kogumine on tagatud ka müügikohtade territooriumil. Kokkukogutud pakendijäätmed on võimalik pakendiettevõtjal üle anda taaskasutusorganisatsioonile, kellega on sõlmitud leping pakendiseaduse nõuete täitmiseks.

Sihtrühm: pakendiettevõtted (4000), tarbijad, taaskasutusorganisatsioonid (4), kohalikud omavalitsused (79), Keskkonnaamet ning Tarbijakaitse ja Tehnilise Järelevalve Amet.

Mõju ettevõtjate tegevusele ja majandusele: kavandatud muudatus mõjutab ettevõtete kulusid. Lisakulusid toob pakendijäätmete vastuvõtutaristu soetamine ja haldamine. Samas on juba praegu müügikohtades enamasti prügikastid olemas, kuid vähesed müügikohad koguvad pakendijäätmeid eraldi muudest jäätmetest. Müügikohal on oma territooriumil kokku kogutud jäätmed lubatud üle anda taaskasutusorganisatsioonidele, kes tegelevad pakendijäätmete kokku kogumise ja ringlusse suunamisega. Müügikoht on kohustatud vastu võetud pakendijäätmed liigiti koguma, st neid ei ole lubatud vastu võtta segaolmejäätmetena.

Mõju loodus- ja elukeskkonnale: mõjutab loodus- ja elukeskkonda eelkõige pakendijäätmete tõhusama kokkukogumise kaudu ja seeläbi suurema hulga pakendijäätmete ringlusse suunamisega, mis vähendab esmaste toormaterjalide kasutuselevõttu. Sealhulgas väheneb kavandatava meetmega prügistamise tõenäosus, kuna tarbijatele luuakse jäätmete äraviskamiseks rohkem võimalusi.

Mõju riigiasutuste ja kohaliku omavalitsuse korraldusele: kavandatavate tegevusega kaasneb järelevalvekohustus kohaliku omavalitsuse üksusele. Samas aitab muudatus kaasa pakendijäätmete kogumisele kohaliku omavalitsuse üksuse territooriumil. Kohalikel omavalitsustel on tihti keeruline leida pakendijäätmete kogumiskohtade asukohti ning osad müügikohad on varem isegi keeldunud enda territooriumile kogumiskohtade rajamisest. Järelevalveõigus on ka Keskkonnaametil ning Tarbijakaitse ja Tehnilise Järelevalve Ametil.

Mõju olulisus: võib omada mõju ettevõtete kuludele, kuna kehtivate nõuete kohaselt peavad ainult taaskasutusorganisatsioonid koostöös kohalike omavalitsustega pakendijäätmete kontainerite asukohad ja äraveo planeerima. Edaspidi peab tootjavastutusorganisatsioon tegema koostööd ka müügikohtadega, et leppida kokku pakendijäätmete üleandmisel. Taaskasutusorganisatsioonide andmete kohaselt maksab ühe pakendijäätmete kogumiskoha, kus kogutakse pakendijäätmeid kolme 1,1 m³ kogumismahutiga, rajamine hinnanguliselt 500-600 eurot, millele lisanduvad edaspidised haldamiskulud. Samas on taaskasutusorganisatsioonidel võimalik pakendiettevõtete müügiterritooriumile pakendijäätmete kogumiskohtade rajamisega täita üleriigilise pakendijäätmete kogumisvõrgustiku nõudeid.

Kavandatud muudatus 3: kohalike omavalitsuste avalikel üritustel korduskasutuslahendustele üleminek.

Kohaliku omavalitsuse üksus on kohustatud tagama, et tema haldusterritooriumil toimuvatel avalikel üritustel kasutatakse toidu ja joogi serveerimiseks korduskasutatavaid anumaid ja söögiriistu. Kohaliku omavalitsuse üksus on kohustatud selle nõude sätestama oma heakorraeeskirjas või avaliku ürituse korraldamise ja pidamise korras. Kohaliku omavalitsuse üksus peab nõuded üle võtma hiljemalt 1. jaanuariks 2023 ja seejärel alustama nende nõuete täitmise kontrollimist.

Sihtrühm: tarbijad, toitlustusettevõtted, kohalikud omavalitsused ja korduskasutuslahendusi pakkuvad ettevõtted.

Mõju ettevõtjate tegevusele ja majandusele: ettevõtted peavad arvestama lisanduvate kuludega, mis on seotud korduskasutatavate alternatiivide kasutuselevõttuga. Kui ürituse korraldaja määrab kõikidele kaupmeestele ühise teenusepakkuja, tuleb lähtuda ette nähtud teenustasudest (seotud kokku kogumise ja pesuga). Samas jäävad ära muud kulud, mis on seotud prügi koristamise, äravedamise ja käitlemisega. Kuna kavandatavate muudatuste seas on ka säte, mille kohaselt ei tohi pakendiettevõtja tarbijale tasuta anda toidupakendit ja joogitopsi, siis võib korduskasutatavatele lahendustele üleminek olla tarbijale vastuvõetavam, kuna sellisel juhul on võimalik pandisüsteemi rakendades raha tagasi saada. Pandisüsteem motiveerib tarbijaid korduspakendeid tagastama, mis omakorda aitab pakendid hõlpsasti kokku koguda ning pesemisele suunata. Kavandatav muudatus ei avalda olulist mõju majandusele, kuid uute korduskasutussüsteemide loomine võib tuua juurde töökohti.

Mõju loodus- ja elukeskkonnale: kavandatav muudatus mõjutab vähesel määral positiivselt loodus- ja elukeskkonda. Kuna avalikel üritustel on enamasti jäätmete kogumine ja äravedu korraldatud, siis koristatakse keskkonda sattunud prügi vahetult pärast ürituse lõppemist. Samas

jääb tihtipeale keskkonda siiski teatud hulk prügi, mida ei suudeta kokku koguda. Seega vältides jäätmeteket, vähendatakse ka keskkonda (sh merekeskkonda) sattuvate jäätmete hulka.

Mõju riigiasutuste ja kohaliku omavalitsuse korraldusele: toob mõningal määral kaasa ajutise töökoormuse kasvu kohalikele omavalitsustele, kes peavad vajalikud muudatused tegema kohaliku omavalitsuse üksuse heakorraeskirjas või avalike ürituste korras ning seejärel ka kontrollima, et üritusel osalevad kaupmehed nõueteks kinni peaks. Kohaliku omavalitsuse üksused peavad ka praegu kontrollima avalike ürituste korrast kinnipidamist, seega olulist töökoormuse kasvu ei peaks kaasnema.

Mõju olulisus: tegemist on vajaliku muudatusega, kuna see toob kaasa põhimõttelise muutuse jäätmetekke vältimise seisukohast – mõjutab tarbijate käitumist. Muudatus vähendab ühekordselt kasutatavate toodete tarbimist ja seega vähendatakse ka selliste toodete keskkonda sattumist.

Kavandatud muudatus 4: teatud ühekordselt kasutatavate toodete ja oksüdantide toimet lagunevast plastist toodete turule laskmise piirang.

Ühekordselt kasutatavatele plasttoodetele ja oksüdantide toimet lagunevast plastist valmistatud toodetele rakendub turule laskmise piirang. Alates 3. juulist 2021 on keelatud esmakordselt turule lasta järgmisi ühekordselt kasutatavaid plasttooteid: vatitikuarred, söögiriistad (noad, kahvlid, lusikad, söögipulgad), taldrikud, kõrred, joogisegamispulgad, tavatarbijale kasutamiseks mõeldud õhupallide varred, vahtpolüstüreenist valmistatud toidu- ja joogipakendid ning joogitopsid. Plastist varrega vatitikkudele ja plastist ühekordsetele joogikõrtele kehtib erand, mille kohaselt on võimalik turule lasta meditsiinilisel otstarbel kasutatavaid vatitikke ja kõrsi. Oksüdantide toimet lagunevast plastist valmistatud toodetele kehtib üldine turule laskmise piirang. See tähendab, et alates 3. juulist 2021 ei ole lubatud sellisest materjalist tooteid turule lasta.

Sihtrühm: tarbijad, asjaomaste toodete maaletoojad ja tootjad, plastkõrte puhul piiratud liikumisvõimega inimesed (nt lihasehaiged), kõrtega mahlapakkide tootjad, Keskkonnaamet, Maksu- ja Tolliamet ning Põllumajandus- ja Toiduamet. Keskkonnaameti ning Maksu- ja Tolliameti järelevalve on seotud turule ebaseaduslikult lastud ühekordsete toodetega ning Põllumajandus- ja Toiduameti roll on tuvastada korduskasutatavad toiduga kokkupuutuvad tooted, mis tegelikkuses korduskasutuseks vajalikke migratsioonikatsesid ei läbi. Suurt mõju ei avaldu, kuna nimetatud tegevusi on võimalik kavandada iga-aastase tööplaani osana, aga ka vihjete peale reageerides.

Mõju ettevõtjate tegevusele ja majandusele: tootjatel ja maaletoojatel ei ole lubatud keelustatavate toodetega turule tulla, see tähendab, et nende toodete puhul kaob ära ka tuluallikas. Samas on võimalik edasi toota või müüa alternatiivseid tooteid. Tootjate jaoks võib see tähendada tehnoloogilisi muudatusi, millega kaasnevad lisakulud. Kui 3. juuliks 2021 ei ole tooteid Eesti turule lastud, siis see tähendab, et ettevõtted peavad leidma kliendid väljastpoolt Euroopa Liitu. Kõrtega mahlatoodete tootjad peavad tegema lisainvesteeringuid uute kõrte paigaldusseadmete paigaldamiseks, et tootmises oleks võimalik vahetada plastkõrred alternatiivsest materjalist kõrte vastu. Tootjad on andnud teada, et praegu kasutusel olevad seadmed ei sobi uut tüüpi kõrte paigaldamiseks.

Plastist joogikõrte keelustamine võib oluliselt mõjutada teatud puuetega inimeste elukvaliteeti. Teatud raskusastmega puude puhul on plastist painduva otsaga joogikõrs ainsaks võimaluseks vedelikke tarbida (alternatiivsed valikud lähevad vedelikus pehmeks, võivad füüsiliselt vigastada või põhjustada allergilisi reaktsioone). Selleks, et neil isikutel säiliks ühekordsete

plastkõrte kättesaadavus, tuleb müügikohtades võimaldada selliseid kõrsi saada. Tulenevalt asjaolust, et meditsiinilised joogikõrred on I klassi meditsiiniseadmed, ei ole võimalik nende müüki piirata. Seega kavandatavate sätetega ei kehtestata meditsiinilistele joogikõrte müügi keeldu. Sotsiaalministeeriumi haldusala kogutud info kohaselt võib Eestis ühekordselt kasutatavaid plastist joogikõrsi pidevalt vajavaid isikuid olla hinnanguliselt 30–50 ning suhtelise ja ajutise vajadusega kuni 100 isikut aastas. Lihasehaigete antud tagasiside kohaselt võib selliste kõrte vajaduse olla kolm joogikõrt ööpäevas. Seega ühekordselt kasutatavate plastkõrte vajadus aastas võiks olla *ca* 164 250 tükki. Sotsiaalministeeriumist saadud tagasisidepõhjal on haiglate ja muude hoolekandeesutuste igapäevaseks toimimiseks ka alternatiivid sobivad. Keskkonnaministeerium on Eesti Proviisorapteekide Liidu kaudu otsimas võimalusi meditsiiniliste ühekordselt kasutatavate plastist joogikõrte Eesti turule toomiseks.

Mõju loodus- ja elukeskkonnale: negatiivse mõjuga toodete keskkonda, sh veekeskkonda jõudmine hakkab järk-järgult vähenema. See toob omakorda kaasa parema elukvaliteedi nii mere- kui ka maismaa elustikule. Kui ühekordselt kasutatavaid plastesemeid jõuab vähem keskkonda, siis toiduahela kaudu avaldab see positiivset mõju ka inimeste tervisele.

Mõju riigiasutuste ja kohaliku omavalitsuse korraldusele: toob mõningal määral kaasa töökoormuse kasvu, kuna tuleb kontrollida, et peetakse kinni keelustatavate toodete turule laskmise piirangust. Eelkõige mõjutab see Keskkonnaameti, Maksu- ja Tolliameti ning Põllumajandus- ja Toiduameti tööd.

Mõju olulisus: muudatus toob kaasa olulise muutuse – keskkonda sattub vähem selliseid tooteid ja nendest tekkinud jäätmeid. Esialgu ei pruugi muutust tajuda, kuna keeld puudutab esmast Eesti turule laskmist ja seega võivad keelustatavaid tooteid edasi müüa need, kes ei ole esmased turule laskjad. Seega kasvab kavandatava muudatusega kaasnev positiivne mõju aja jooksul. Avaldab mõneti mõju puuetega inimeste elukvaliteedile, kuna praegu tavatarbimises olevad ühekordselt kasutatavad kõrred kaovad mõne aja pärast turult ning asenduvad meditsiiniliste alternatiividega. Tõenäoliselt ei jõua meditsiinilised kõrred laialdaseks kasutuseks toitlustusasutustesse, kuna eelistatakse alternatiivseid tooteid.

Kavandatud muudatus 5: plasti sisaldavatele joogipakenditele rakenduv nõue: korgid peavad pärast pudelite avamist jääma pudelite külge.

Kuni 3 liitrit mahutavad joogipakendeid, millel on plastist valmistatud korgid ja kaaned, võib turule lasta üksnes siis, kui korgid ja kaaned jäävad toote ettenähtud kasutuselapis pakendite külge. Nõue hakkab kehtima alates 3. juulist 2024 turule lastavatele kuni 3 liitrit mahutavatele plastist joogipakenditele.

Sihtrühm: joogipakendite ja jookide tootjad.

Mõju ettevõtjate tegevusele ja majandusele: toob kaasa suurte lisainvesteeringute vajaduse neile, kes toodavad joogipakendeid ja kes pakendavad jooke, kuna tootmisliinid tuleb ümber seadistada, sealhulgas võib tekkida vajadus soetada uued liinid. Sealhulgas peavad kinnitatavad korgid vastama standardile, et tagada joogipakendite, sh gaseeritud jookide pakendite sulgemissüsteemide vastupidavus, töökindlus ja ohutus. Kavandatud muudatus ei mõjuta ainult joogipudelite tootjaid, vaid üleüldiselt kuni 3-liitriste plasti sisaldavate joogipakendite tootjaid.

Mõju loodus- ja elukeskkonnale: joogipakendite külge kinnitatav kork tagab, et kõrge satub keskkonda senisest kordades vähem. Korgid on ohtlikud eelkõige oma väikese ümara kuju tõttu ja seega ahvatluseks mitmesugustele elusorganismidele, kes neid söögipooliseks peavad. Seega

väheneb oluliselt negatiivne mõju elusorganismidele ja toiduahela kaudu avaldab see positiivset mõju ka inimeste tervisele.

Mõju riigiasutuste ja kohaliku omavalitsuse korraldusele: võib kaasa tuua töökoormuse kasvu, eelkõige Keskkonnaametile (kontrollib, kas pakend vastab tehnilistele parameetritele) ja Tarbijakaitse ja Tehnilise Järelevalve Ametile (kontrollib, kas konkreetne pakend on vastavuses standardiga).

Mõju olulisus: kavandatud muudatus vähendab oluliselt keskkonda sattuvate korkide hulka. Muudatus mõjutab oluliselt ka ettevõtete kulusid, mis on seotud tehnoloogiliste investeeringutega.

Kavandatud muudatus 6: plastist joogipudelite koostises oleva ringlussevõetud plasti sisalduse eesmärkide saavutamine.

Alates 2025. aastast peab joogipudelite koostises, mille valmistamisel on peamiseks komponendiks polüetüleenitereftalaat (nn PET-pudelid), olema vähemalt 25% ringlusse võetud plasti, arvatuna kõikide asjaomase liikmesriigi territooriumil turule lastud PET-pudelite keskmisena, ning alates 2030. aastast peab joogipudelite koostises olema vähemalt 30% ringlusse võetud plasti, arvatuna kõikide asjaomase liikmesriigi territooriumil turule lastud joogipudelite keskmisena. Euroopa Komisjon võtab 1. jaanuariks 2022 vastu rakendusakti millega kehtestatakse sihtmäärade arvutamise ja kontrollimise eeskiri.

Sihtrühm: joogipudelite ja jookide tootjad.

Mõju ettevõtjate tegevusele ja majandusele: Keskkonnaministeeriumile teadaolevalt ei ole Eestis pudelite toorikute tootjaid, vaid toorikud imporditakse. Seega võib ettevõtete jaoks muutuda toorikute hind, mis sõltub vajamineva tehnoloogia ja sobiva ringlussevõetava plasti kättesaadavusest. Muudatus mõjutab oluliselt ringmajandusele üleminekut, kuna väheneb esmase toorme kasutus ning suureneb vajadus sekundaarse plasti kasutamiseks.

Mõju loodus- ja elukeskkonnale: mõju on positiivne, kuna väheneb esmase toorme kasutamine ning seega kasutatakse vähem loodusressursse. Kavandatav muudatus koosmõjus ühekordselt kasutatavatele plastpudelitele kehtestavate liigiti kogumise eesmärkidega suurendavad motivatsiooni plastist joogipudelite kokku kogumiseks ja seega satub selliseid tooteid vähem keskkonda.

Mõju riigiasutuste ja kohaliku omavalitsuse korraldusele: võib kaasa tuua töökoormuse kasvu Keskkonnaametile. Mõju riigiasutustele on selgumas, kuna Euroopa Komisjon võtab alles 1. jaanuariks 2022 vastu rakendusakti, millega selgub sihtmäärade arvutamise ja kontrollimise meetodika.

Mõju olulisus: kavandatav muudatus on olulise mõjuga. Muudatus edendab ringmajandusele üleminekut ja toob kaasa toormaterjalide kasutuse vähendamise.

Kavandatud muudatus 7: plasti sisaldavate toodete märgistusnõuded.

Plasti sisaldavad tooted, mis lastakse esmakordselt Eesti turule, peavad kandma märgistust, millega teavitatakse tarbijat plasti olemasolust tootes ja selle ebasobivast kõrvaldamisviisist ning mõjust keskkonnale. Need tooted on järgmised: 1) hügieenisidemed, tampoonid ja tampoonide aplikaatorid (märgistus peab olema kantud toote pakendile); 2) niisutatud pühkepaber, st eelniisutatud pühkepaber, mis on mõeldud isikliku hügieeni tarbeks või

kodumajapidamises kasutamiseks (märgistus peab olema kantud toote pakendile); 3) filtriga tubakatooted ja tubakatoodetega kasutamiseks turustatavad filtrid (märgistus peab olema kantud toote pakendile); 4) joogitopsid (märgistus peab olema kantud tootele).

Sihtrühm: tarbijad ning märgistusnõuetega toodete tootjad ja maaletoojad.

Mõju ettevõtjate tegevusele ja majandusele: kuna Euroopa Komisjon ei ole veel vastu võtnud rakendusmäärust 2020/2151⁴¹ ja nõude täitmise tähtaeg läheneb, ei pruugi mõned ettevõtted jõuda oma tooteid õige ajaks nõutavalt märgistada. Muudatus võib eelkõige mõjutada neid tootjaid ja maaletoojaid, kelle toodete laojäägid on suured ning kes ei suuda laos olevaid nõuetekohase märgistuseta tooteid turule lasta enne 3. juulit 2021. Samas on Euroopa Komisjon rakendusmäärusega 2020/2151 teinud märgistuse korral erandi, millega lubatakse märgistamata tooteid turule lasta ka pärast 3. juulit 2021, kui märgistusnõuded on täidetud kleebisega. Kleebisega tooteid võib turule lasta kuni 4. juulini 2022. Muudatuse mõju avaldub kõige rohkem märgistusnõuete jõustumisele eelneval ajal, kuna tootjad peavad oma tootmisliinidel trükiseadmed ümber seadistama. See võib kaasa tuua ühekordsed kulutused. Kavandatav muudatus majandust oluliselt ei mõjuta. Muudatus mõjutab positiivselt vee-ettevõtteid, kuna märgistus suurendab tarbijate teadlikkust, millega kaasneb selliste toodete ebasobiva kõrvaldamise vähenemine ja seega vähenevad nendest toodetest tingitud kanalisatsioonivõrgu ummistused.

Mõju loodus- ja elukeskkonnale: kavandatav muudatus avaldab olulist mõju loodus- ja elukeskkonnale. Märgistusnõuded parandavad tarbijate teadlikkust ja seeläbi saab tarbija tooteid teadlikumalt tarbida ning nõuetekohaselt kõrvaldada.

Mõju riigiasutuste ja kohaliku omavalitsuse korraldusele: muudatus võib kaasa tuua töökoormuse kasvu. Töökoormust suurendab eelkõige märgistusnõuete ja turule laskmise kontrollimine. Muudatus mõjutab eelkõige Keskkonnaametit ja Maksu- ja Tolliametit.

Mõju olulisus: muudatus on olulise mõjuga nii tootjatele kui ka tarbijatele. Tootjatele on investeeringutega kaasnevad mõjud ühekordsed, kuna pärast esmast märgistusnõuete täitmist saab uuendatud seadistusi edaspidises tootmises kajastada. Kavandatav muudatus suurendab tarbijate teadlikkust tootes sisalduvast plastist ning seega on tarbijal võimalik teha teadlikumaid valikuid. Tarbija teadlikkuse kasvuga võib plasti sisaldavate toodete tarbimine väheneda, seega võib see mõjutada oluliselt tootjate müüginumbreid ning motiveerida tootjaid üle minema kestlikumate toodete tootmisele.

Kavandatud muudatus 8: laiendatud tootjavastutusega kaasnevad kulud.

Laiendatud tootjavastutuse süsteemid tuleb luua plasti sisaldavate isiklikuks tarbeks mõeldud niisutatud pühkepaberite, õhupallide ning filtriga tubakatoodete ja koos tubakatoodetega kasutamiseks mõeldud filtrite jaoks ning plasti sisaldavatele kalapüügivahenditele. Lisaks peab juba olemasolev tootjavastutussüsteem pakenditele katma direktiivi nõuete täitmisest tulenevad lisakulud järgmise plasttoodete korral: toidupakendid, painduvast materjalist valmistatud pakid ja pakkematerjalid, kuni kolm liitrit mahutavad joogipakendid, joogitopsid ning õhukesed ja eriti õhukesed kilekotid. Sarnaselt olemasolevale tootjavastutussüsteemile tuleb ka uute toodete puhul katta direktiivis sätestatud kulud.

⁴¹ KOMISJONI RAKENDUSMÄÄRUS (EL) 2020/2151, 17. detsember 2020, millega kehtestatakse eeskirjad Euroopa Parlamendi ja nõukogu direktiivi (EL) 2019/904 (teatavate plasttoodete keskkonnamõju vähendamise kohta) lisa D osas loetletud ühekordselt kasutatavate plasttoodete ühtlustatud märgistusnõuete kohta.

Plasti sisaldavate toidupakendite, painduvast materjalist valmistatud pakkide ja pakkematerjalide, kuni kolm liitrit mahutavate joogipakendite, joogitopside ning õhukeste ja eritiõhukeste kilekottide tootjad peavad kandma lisaks järgmised kulud:

- 1) teadlikkuse suurendamise meetmetega seotud kulud;
- 2) avalikesse kogumissüsteemidesse äravisatud asjaomastest toodetest tekkinud jäätmete kogumise, sh taristu ja selle käitamise ning nende jäätmete edasise veo ja käitlemise kulud;
- 3) asjaomastest toodetest tekkinud prügi koristamise ning selle edasise veo ja käitlemise kulud.

Isiklikuks tarbeks mõeldud plasti sisaldavate niisutatud pühkepaberite ja õhupallide tootjad peavad kandma järgmised kulud:

- 1) teadlikkuse suurendamise meetmetega seotud kulud;
- 2) asjaomastest toodetest tekkinud prügi koristamise ning selle edasise veo ja käitlemise kulud;
- 3) andmete kogumise ja aruandluse kulud.

Plasti sisaldava filtriga tubakatoodete ja tubakatoodetega kasutamiseks turustatavate filtrite tootjad peavad kandma järgmised kulud:

- 1) teadlikkuse suurendamise meetmetega seotud kulud;
- 2) asjaomastest toodetest tekkinud prügi koristamise ning selle edasise veo ja käitlemise kulud;
- 3) andmete kogumise ja aruandluse kulud;
- 4) avalikesse kogumissüsteemidesse äravisatud toodete kogumise, sh taristu ja selle käitamise ning nende jäätmete edasise veo ja käitlemise kulud.

Plasti sisaldavate kalapüügivahendite tootjad peavad kandma järgmised kulud:

- 1) kulud, mis on seotud plasti sisaldavate kasutuselt kõrvaldatud kalapüügivahendite liigiti kogumise ning nende edasise veo ja käitlemisega;
- 2) kulud, mis tulenevad plasti sisaldavate kalapüügivahendite suhtes direktiivi artiklis 10 osutatud teadlikkuse suurendamise meetmetest.

Uued tootjavastutussüsteemid tuleb luua hiljemalt 31. detsembril 2024, kuid enne 4. juulit 2018 kehtestatud laiendatud tootjavastutuse süsteemide ja plasti sisaldavate filtriga tubakatoodete ning tubakatoodete kasutamiseks mõeldud filtrite puhul alates 5. jaanuarist 2023.

Tulenevalt Euroopa Komisjoni suuniste hilinemisest, mis peaks täpsustama direktiiviga reguleeritavaid plasttooteid, ei ole täpselt teada, milliste toodetega kaasnevaid kulusid tootjatel kandma tuleb hakata. Direktiivi artikli 8 lõike 4 kohaselt ei tohi tootjate kulud ületada kulusid, mis on vajalikud teenuste kulutõhusaks osutamiseks, ja need tuleb määrata kindlaks läbipaistval viisil asjaomaste osalejate vahel. Prügikoristamise kulude puhul piirdatakse avaliku sektori asutuste või nende nimel tehtava tegevusega. Vajadusel töötatakse välja arvutusmetoodika, mis võimaldab prügikoristamise kulusid proportsionaalsel viisil kindlaks määrata. Kuna praegu ei ole võimalik kulusid läbipaistval viisil kindlaks määrata, siis eelnõukohase seadusega kulude suurust ei sätestata. Kulude väljaselgitamiseks töötatakse koos asjaomaste osalejatega vajaduse korral välja arvutusmetoodika.

Sihtrühm: tootjad, pakendiettevõtted, taaskasutusorganisatsioonid (4), kohalikud omavalitsused (79), Transpordiamet, Maa-amet, Keskkonnaamet ja Riigimetsa Majandamise Keskus.

Mõju ettevõtjate tegevusele ja majandusele: olemasoleva tootjavastutussüsteemi puhul sõltub lisanduvate kulude suurus sellest, kui palju turule lastud ühekordselt kasutatavaid plasttooteid jääb olemasoleva pakendijäätmete kogumissüsteemiga kokku kogumata. Ettevõtetel on võimalik kulusid ajas vähendada, kui tõhustatakse olemasolevat pakendijäätmete kogumissüsteemi, edendatakse tarbijate teadlikkust või võetakse kasutusele korduskasutatavad

alternatiivid, millega vähendatakse jäätmeteket selliselt, et ühekordseid plasttooteid keskkonda ega avalikesse prügikastidesse ei satuks. Sõltuvalt ühekordsete plasttoodete leidumisest keskkonnas või avalikes prügikastides määratakse ettevõtete kulud, seega tuleb nende sisaldust perioodiliselt mõõta ning sellest tulenevalt vähenevad või suurenevad ettevõtete kulud.

Uute tootjavastutussüsteemide puhul ei ole tootjatel kohustust toodetest tekkivaid jäätmeid liigiti koguda (v.a kalapüügivahendid). Seetõttu tekivad kulutused üksnes eelnimetatud kulude katmisel. Plasti sisaldavate kalapüügivahendite tootja peab kandma kulud, mis on seotud turule lastud ja kasutuselt kõrvaldatud plasti sisaldavate kalapüügivahendite kogumisega ja ringlusse suunamisega. Nendest toodetest tekkinud prügi koristamiskulusid on võimalik tootjatel vähendada, kui kasvab tarbija teadlikkus ja väheneb nende toodete sattumine keskkonda.

Mõju loodus- ja elukeskkonnale: kavandatav muudatus avaldab suurt mõju loodus- ja elukeskkonnale. See meede motiveerib tootjaid panustama tarbijate teadlikkuse suurendamisele, mis aitab vähendada toodetest tekkinud jäätmete osakaalu keskkonnas. Kui tootjad võtavad kasutusele korduskasutatavad alternatiivid, väheneb nii üldine jäätmete kui ka keskkonda sattunud toodete hulk.

Mõju riigiasutuste ja kohaliku omavalitsuse korraldusele: praegu peavad riigiasutused ja kohalikud omavalitsused katma avalike prügikastide ja keskkonda sattunud prügi koristamise kulud. Seega kavandatav muudatus vähendab avaliku sektori kulutusi. 2020. aastal olid riigiasutuste prügi koristamise ja vedamisega seotud kulud järgmised: Keskkonnaametil 61 289 eurot, Riigimetsa Majandamise Keskusel 98 000 eurot, Maa-ametil 123 378,54 eurot ja Transpordiametil 160 000 eurot. Direktiiviga hõlmatud toodetega seotud kulusid on võimalik hinnata siis, kui Euroopa Komisjoni suunistest on selgunud täpsustused direktiivi reguleerimisalasse kuuluvate toodete kohta (eriti on seda vaja ühekordsete toidupakendite kohta). Seejärel on võimalik koostöös puudutatud isikutega välja töötada meetodika kulude kindlakstegemiseks ja vajaduse korral teha uuring, mis selgitab välja avalikesse prügikonteineritesse visatud ja keskkonda sattunud ühekordselt kasutatavate plasttoodetest tekkinud jäätmete koguse.

Mõju olulisus: muudatus mõjutab oluliselt olemasolevate kulude ümberjaotumist, mis on seotud avalike prügikastide ja koristatud prügi kulude kandmisega avaliku sektori poolt. Kavandatava muudatusega motiveeritakse tootjaid tõhusamalt korraldama ühekordsete plasttoodete turule laskmist ja nende kokku kogumist.

Kavandatud muudatus 9: plastist joogipudelite liigiti kogumise eesmärkide saavutamine.

Hiljemalt aastaks 2025 tuleb ühekordselt kasutatavaid kuni 3 liitrit mahutavaid plastist joogipudeleid koguda liigiti kaalu põhjal 77% ulatuses ja 2029. aastaks 90% ulatuses samadel aastatel turule lastud sama liiki joogipudelite kogusest.

Sihtrühm: pakendiettevõtted, taaskasutusorganisatsioonid (4) ja Keskkonnaagentuur.

Mõju ettevõtjate tegevusele ja majandusele: ei avalda olulist mõju. Eestis on joogipudelite tagatisrahasüsteem loodud juba 2005. aastal ning seetõttu ei ole vaja luua uusi süsteeme. Eesti Pandipakend OÜ andmetel koguti 2020. aastal kokku ja suunati ringlusse 90% turule lastud tagatisrahaga plastpakenditest⁴². Kuigi hetkel ei ole tagatisrahaga kaetud kõik turule lastavad plastist joogipudelid, on 2029. aasta eesmärgi täitmine teostatav juba praegu.

⁴² <https://eestipandipakend.ee/uudised/eesti-pandipakend-suunas-taaskasutusse-rekordilised-266-miljonit-pakendit/>.

Mõju loodus- ja elukeskkonnale: pigem väheoluline mõju, kuna Eestis ei satu juba praegu tänu hästi toimivale joogipudelite tagastussüsteemil suurel hulgal plastist joogipudeleid keskkonda. Projekti BLASTIC⁴³ raames (2016-2018) leiti Eesti jõgede uuringutes, et katsealustes jõgedes leitud plasttoodete seast moodustasid PET pudelid kuni 2%.

Mõju riigiasutuste ja kohaliku omavalitsuse korraldusele: avaldab mõju Keskkonnaagentuurile, kes peab hakkama esitama Euroopa Komisjonile aruannet kogumismäära täitmisest. Kuna koguda tuleb rohkem andmeid, on vajalik ka pakendiregistri arendus, et plastpakendite hulgast tuvastada plastist joogipudelid.

Mõju olulisus: pigem väheoluline mõju, kuna Eestis on juba toimiv süsteem joogipudelite kogumiseks ning 2025. aasta sihtmäär on saavutatud. Süsteemiga saab liita teatud joogipudelid, mis praegu ei ole tagastussüsteemiga hõlmatud.

Kavandatud muudatus 10: teadlikkuse suurendamise meetmed.

Tootjad, kes lasevad turule direktiiviga hõlmatud ühekordselt kasutatavaid plasttooteid ja plasti sisaldavaid kalapüügivahendeid, on kohustatud tarbijate teadlikkust kasvatama ja motiveerima neid vastutustundlikult käituma, et saavutada nendest toodetest tekkiva prügi vähenemine.

Teavitustegevus peab andma infot:

- 1) korduskasutatavate alternatiivide kättesaadavusest, kõnealuste ühekordselt kasutatavate toodete ja plasti sisaldavate kalapüügivahendite korduskasutamise süsteemidest ja nende jäätmete käitlemise võimalustest ning direktiivi 2008/98/EÜ artikli 13 kohase keskkonnahoidliku jäätmekäitluse parimatest tavadest;
- 2) ühekordselt kasutatavate plasttoodetega ja plasti sisaldavate kalapüügivahenditega prügistamise ning nende jäätmete muu sobimatu kõrvaldamise mõjust keskkonnale, eriti merekeskkonnale;
- 3) ühekordselt kasutatavatest plasttoodetest tekkinud jäätmete sobimatu kõrvaldamisviisi mõjust kanalisatsioonivõrgule.

Ühekordselt kasutatavate pakendite, pakkematerjalide, joogipakendite, joogitopside ja plastkandekottide kohta suurendatakse teadlikkust taaskasutusorganisatsioonide korraldatud teabekampaaniate kaudu. Teabekampaaniate maksumus peab moodustama vähemalt 2% taaskasutusorganisatsiooni käibest (varem 1% käibest). Avalikkuse ja tarbijate teavitamisel tuleb kasutada üleriigiliselt levivaid meediakanaleid, maakonna ja kohalike omavalitsuste ajalehti, välireklaami. Lisaks peavad pakendiettevõtjad müügikohtades tarbijatele edastama infot korduskasutatavatest alternatiividest. Pakendiettevõtja, kes müüb lõppkasutajale või tarbijale ühekordselt kasutatavaid plasttooteid jagab sealhulgas müügikohas teavet ühekordselt kasutatavate plasttoodete prügistamise ning nende jäätmete muu sobimatu kõrvaldamise mõjust keskkonnale, eriti merekeskkonnale.

Probleemtoodete korral (niisutatud pühkepaberid, tubakatoodete filtrid ja tubakatoodetega kasutamiseks mõeldud filtrid ning plasti sisaldavad kalapüügivahendid) ei nõuta teadlikkuse suurendamise meetmena üleriigilist teabekampaania korraldamist, kuna teave ei tohi olla mingil juhul selline, mis innustaks tarbijat kasutama ühekordselt kasutatavaid plasttooteid. Arvestades toodete laadi ja kasutusotstarvet on kõige asjakohasem läheneda puhkealadele, rahvusparkidesse ja randadesse paigaldatavate stendide kaudu, mis juhivad tähelepanu ühekordselt kasutatavate plasttoodetega ja plasti sisaldavate kalapüügivahenditega

⁴³ <https://cdn.sei.org/wp-content/uploads/2017/12/blast-monitoring-report-final.pdf> (lk 24).

prügistamise probleemile, selle vähendamisele ning nende jäätmete mõjust keskkonnale. Probleemtoodete kasutajatele kättesaadavaks tehtava teabe loetelu ning esitamise viisid ja kord lisatakse valdkonna eest vastutava ministri määruksesse.

Ühekordselt kasutatava plasti sisaldava hügieenisideme ning tampooni ja aplikaatoriga tampooni maaletooja ning nende toodete müügikoht peavad tarbijat teavitama korduskasutatavate alternatiivide kättesaadavusest ning jäätmete mittenõuetekohase kõrvaldamise negatiivsest mõjust keskkonnale ning kanalisatsioonivõrgule. Maaletooja toote reklaam peab sisaldama teavet, et tegemist on tootega, mis sisaldab plasti ning mille mittenõuetekohasel kõrvaldamisel on negatiivne mõju keskkonnale ja kanalisatsioonivõrgule. Kuivõrd selliste toodete reklaami niikuinii kavandatakse, ei too see nõutud info lisamisega kaasa lisakulusid.

Sihtrühm: tootjad, pakendiettevõtted, taaskasutusorganisatsioonid (4) ja Keskkonnaamet.

Mõju ettevõtjate tegevusele ja majandusele: teabekampaaniate tegemine toob ettevõtetele lisakulusid. 2019. tegevusaasta andmete põhjal tuleks neljal taaskasutusorganisatsioonil teadlikkuse kasvatamisesse suunata kokku ca 400 000 eurot (2% aasta käibest). Müügikohtades teavitamine olulisi kulusid kaasa ei too.

Mõju loodus- ja elukeskkonnale: ühekordsete toodete tarbimise vähendamine ja tarbijate teadlikkuse suurendamine mõjutab loodus- ja elukeskkonnale positiivselt. Ühekordselt kasutatavad plasttooted on keskkonda sattudes ohuks elusorganismidele, kes neid söögiks peavad või neisse kinni jäävad. Seega väheneb oluliselt negatiivne mõju elusorganismidele ja toiduahela kaudu avaldab see positiivset mõju ka inimeste tervisele. Projekti BLASTIC⁴⁴ raames (2016-2018) leiti Eesti jõgede uuringutes, et katsealustes jõgedes leiduvate plasttoodete seast moodustasid tubakatoodetes kasutatavad filtrid 50–76%. Seega on tarbijate teadlikkuse kasvatamine väga tähtis loodus- ja elukeskkonna säilimiseks.

Mõju riigiasutuste ja kohaliku omavalitsuse korraldusele: kavandatava muudatusega ei kaasne suuri muudatusi riigiasutuste jaoks. Juba praegu peab Keskkonnaamet kontrollima nõuete täitmist taaskasutusorganisatsioonides, sh kontrollitakse, kas teadlikkuse suurendamiseks on ette nähtud (kasutatud) summad nõutud määras.

Mõju olulisus: kavandatav muudatus on olulise mõjuga, kuna suureneb tarbijate teadlikkus jäätmetekke vähendamise vajalikkusest ja prügistamisega seotud negatiivsest keskkonnamõjust ning negatiivsest mõjust kanalisatsioonivõrgule. Väheneb prügistamine ning seeläbi vähenevad jäätmete koristamise kulud nii riigiasutustel, kohalikel omavalitsustel, aga ka tootjatel, kes peavad katma oma toodetest tekkinud jäätmete koristamise kulud.

Kavandatud muudatus 11: kõrgendatud määraga rahatrahv. Kõrgendatud rahatrahvi määraga väärted on ette nähtud eelkõige Eestile siduvate Euroopa Liidu õigusest tulenevate kohustuste täitmiseks, sealhulgas tagada keskkonna ja inimeste tervise kaitse kõrge tase. Karistumäärade tõstmisega maandatakse riski, et keskkonda kasutatakse rikastumiseks ära.

Sihtrühm: kõrgendatud rahatrahvi määraga väärtegade toimepanijad, kohtuvälised menetlejad (Keskkonnaamet, Tarbijakaitse ja Tehnilise Järelevalve Amet, Maksu- ja Tolliamet, linna- ja vallavalitsused), kohtud.

⁴⁴ <https://cdn.sei.org/wp-content/uploads/2017/12/blastik-monitoring-report-final.pdf> (lk 24 ja 27).

Sotsiaalne mõju: eeldatav positiivne mõju seisneb selles, et isikud võivad suurema karistuse ähvardusel käituda õiguskuulekamalt. Samas arvestades kõrgendatud määraga rahatrahvi erandlikkust ning valdkonnaspetsiifilisust, ei ole ühiskonna mõttes tegemist olulise mõjuga.

Mõju ettevõtjate tegevusele ja majandusele: eeldatav positiivne mõju seisneb selles, et isikud võivad käituda seaduskuulekamalt ning hoiduda väärtegade toimepanemisest, kuna väärteo eest ette nähtud rahatrahv võib kujuneda senisest suuremaks. Paraneb isikute õiguskuulekus ning läbi selle kaebaõige ja ebaproportsionaalse ettevõtlusvabaduse riive ning konkurentsimoonus.

Mõju elu- ja looduskeskkonnale: positiivne mõju, kuna isikud võivad suurema karistuse ähvardusel käituda õiguskuulekamalt ja seetõttu vähenevad ka olulise negatiivse keskkonnamõjuga rikkumised.

Mõju riigiasutuste ja kohaliku omavalitsuse korraldusele: muudatus mõjutab vähesel määral asutuste ülesandeid ja töökorraldust. Kõrgendatud määrad ei muuda samas üldiseid väärteomenetluse läbiviimise põhimõtteid. Edaspidi on menetlejal karistuse määra kindlaks tegemiseks vaja rakendada senisest suuremat kaalutusõigust, mis võib vähesel määral suurendada menetlejate töökoormust.

Tulenevalt suuremast kaalutusõigusest ja kõrgematest trahvimääradeist võib suurenedagi kohtuvälise menetleja otsuste peale kohtule esitatud kaebuste arv. Samas ei kohaldata üldiselt kõrgeimat kehtivas õiguses võimalikku määra. Kuna väärteomenetlus toimub samadel põhimõtetel nagu seni, on kokkuvõtvalt mõju väheoluline.

Mõju olulisus: Kokkuvõtvalt tagatakse muudatusega tõhusad, proportsionaalsed ja hoiatavad karistused. Muudatustega ei tohiks kaasne da otsest halduskoormuse kasvu ettevõtjatele ega kodanikele, kuivõrd ettevõtjad ja kodanikud peavad seaduses sätestatud nõudeid järgima sõltumata sellest, kas nõuete rikkumise eest on ette nähtud süüteokoosseis või milline on ähvardava trahvi suurus. Võib eeldada, et suurem karistusähvardus võib mõjutada ettevõtjaid tänasega võrreldes tõhustama oma sisemist korraldust vältimaks (kas või ettevaatamusest) võimalikku väärteovastutust. Suuremate rahatrahvide määramine ei too vältimatult kaasa suuremaid väärteokaristusi, lisaks võib kõrgem määr motiveerida isikuid panema väärteogusid vähem toime.

7. Seaduse rakendamisega seotud riigi ja kohaliku omavalitsuse tegevus, eeldatavad kulud ja tulud

Seaduse rakendamine lisab riigile kulusid. Keskkonnaamet ning Maksu- ja Tolliamet peavad kontrollima turule lastud tooteid. Seda on osaliselt võimalik teha üldise tööplaani osana. Samas on Keskkonnaamet väljendanud vajadust ühe töökoha juurde loomiseks, mis toob kaasa kulude kasvu. Ametkonnad peavad veenduma, et pärast 3. juulit 2021 ei jõuaks Eesti turule uusi keelustatavaid tooteid, sh ei lastaks turule märgistuseta tooteid, mille puhul direktiiv on märgistuse ette näinud. Seoses vastutussätete ja karistusmäärade kehtestamisega ei ole tulusid ja kulusid võimalik tõsikindlalt prognoosida, kuna need ei too vältimatult kaasa väärteokaristusi, lisaks võib vastutussätte olemasolu motiveerida isikuid väärteogusid mitte toime panema.

Alates 3. juulist 2024 võib Tarbijakaitse ja Tehnilise Järelevalve Ametile joogipakendi külge kinnituvate korkide kontrollimine (kontrollib, kas konkreetne pakend ja selle külge kinnituv kork on vastavuses standardiga) kaasa tuua lisakulusid. Samas ei ole kõnealused kulutused olulised, kuna nende kontrollimise saab ette nähta üldises tööplaanis.

Lisanduvate andmete kogumise ja esitamise kohustus Euroopa Komisjonile avaldab mõju Keskkonnaagentuurile. See nõuab ka pakendiregistri ja probleemtooteregistri arendust, et plastpakendite hulgast tuvastada plastist joogipudelid, aga ka toidupakendid ja joogitopsid. Samas ei ole muudatused suured, seega suuri kulutusi registrite muutmisega ei kaasne.

Keskkonnaametile lisandub kulu infosüsteemi KOTKAS arendusega, kuna direktiivi nõuete ülevõtmisega tekib uus kohustus koguda andmeid kasutuselt kõrvaldatud või hüljatud plasti sisaldavate kalapüügivahendite kohta ja plasti sisaldavate kalapüügivahendite jaoks luuakse uus jäätmekood. Samas ei ole tegemist suure muudatusega, seega suuri kulutusi registri muutmisega ei kaasne.

Keskkonnaministeeriumi Infotehnoloogiakeskus on hinnanud Keskkonnaministeeriumi haldusalasse jäävate infosüsteemidega kaasnevate arendusvajaduste kulusid ning välja toonud, et arendustööd tuleb teha pakendiregistris ja probleemtooteregistris ning nende orienteeriv maksumus on hinnanguliselt 24 000 eurot (summa käibemaksuga). Tööde maksumust ei ole võimalik katta 2021. aastaks eraldatud IT-vahenditest (2021 eraldatud summa ei ole piisav).

Seaduse rakendamisega kaasnevad kohalike omavalitsuse üksustele kulud avalike ürituste järelevalve ja müügikohtades pakendikonteinerite olemasolu kontrollimisega. Samas jäätmetekke vähendamise ja pakendite kokku kogumise hõlbustamisega võivad kohalike omavalitsuste üksuste prügikoristamise kulud väheneda. Sealhulgas vähenevad avalike prügikonteinerite ja keskkonda viidud jäätmete koristamisega seotud kulud, kuna edaspidi peavad tootjad katma oma toodetest tekkinud jäätmete koristamisega seotud kulud (nii avalike prügikonteinerite haldamise kui ka keskkonda viidud jäätmete koristamise kulud). Praegu peavad riigiasutused ja kohalikud omavalitsused katma avalike prügikastide ja keskkonda sattunud prügi koristamise kulud. 2020. aastal olid riigiasutuste prügikoristamise ja vedamisega seotud kulud järgmised: Keskkonnaametil 61 289 eurot, Riigimetsa Majandamise Keskusel 98 000 eurot, Maa-ametil 123 378,54 eurot ja Transpordiametil 160 000 eurot. Direktiiviga hõlmatud toodetega seotud kulusid on võimalik hinnata siis, kui Euroopa Komisjoni suunistest on selgunud täpsustused direktiivi reguleerimisalasse kuuluvate toodete kohta (kõige suurem teadmatuse esineb ühekordsete toidupakendite korral). Seejärel on võimalik koostöös puudutatud isikutega välja töötada metoodika kulude kindlakstegemiseks ja vajaduse korral teha uuring, mis selgitab välja avalike prügikonteinerite ja keskkonnas esinevate ühekordsete plasttoodete koguse. Vajadus uuringu tegemiseks võib kaasa tuua kulu riigile ning edaspidi kordusuuringud kulu tootjatele.

Seaduse rakendamisega kaasnevad kulutused, mis on seotud plastist joogipudelites oleva ringlusse võetud plasti sisalduse kontrollimisega. Kuna Euroopa Komisjon võtab alles 1. jaanuariks 2022 vastu rakendusakti, milles selgub sihtmäärade arvutamise ja kontrollimise metoodika, siis ei ole kulude täpset suurust hetkel võimalik hinnata.

Seaduse rakendamisega kaasnevad Keskkonnaametile ja kohalikele omavalitsustele kulud, mis on seotud müügikohades pakendikonteinerite olemasolu kontrollimisega, kuid see ei too kaasa põhimõttelisi muudatusi töökorralduses.

8. Rakendusaktid

Eelnõukohase seadusega lisatakse JäätSi ja PakSi üks uus volitusnorm. JäätSi § 25² lõike 4 ja PakSi § 12¹ lõike 4³ kohaselt kehtestab keskkonnaminister määrusega metoodika JäätSi § 25² lõigetes 1 ja 2 ning PakSi § 12¹ lõikes 4¹ sätestatud kulude ühetaoliseks arvutamiseks. Volitusnormiga kehtestatava määrusega võetakse üle direktiivi artikkel 8 lõige 4, millega tuleb kehtestada vastav arvutusmetoodika. Määrusega kehtestatakse täpsemad

tingimused prügikoristamise kulude arvutamiseks. Tegemist on valdkonnaspetsiifilise küsimusega, mis ei puuduta teiste ministeeriumite valitsemisala, mistõttu on kohane anda volitus ministri määruse kehtestamiseks. Tegemist on korraldusliku ja tehnilise iseloomuga normi kehtestamisega, mistõttu ei ole kohane selle seadusega reguleerimine. Määrus hakkab sisaldama tingimusi, millest lähtuvad arvutuste tegemisel asjaomased tootjad ja pakendiettevõtjad.

Oluline on märkida, et seaduse eelnõuga koos ei ole võimalik esitada rakendusakti kavandit ja piirduda tuleb üksnes selle andmiseks vajaliku volitusnormi põhjendustega. Euroopa Komisjon on ei ole veel täpsemaid juhiseid kehtestatud. Vastav direktiivi punkti tuleb liikmesriigil kohaldada alates 5. jaanuarist 2023, mis on ka volitusnormi jõustumise kuupäevaks.

Direktiiviga tuleb viia kooskõlla keskkonnaministri 22. juuli 2013. a määrus nr 57 „Probleemtoote kasutajale kättesaadavaks tehtava teabe loetelu ning teabe esitamise viisid ja kord“, Vabariigi Valitsuse 28. veebruari 2019. a määrus nr 13 „Probleemtooteregistri põhimäärus“, keskkonnaministri 02. juuli 2007. a määrus nr 49 „Probleemtoodetest tekkinud jäätmete täpsustatud nimistu“, keskkonnaministri 23. märtsi 2005. a määrus nr 19 „Pakendi tagatisraha suurus“, Vabariigi Valitsuse 9. augusti 2018. a määrus nr 72 „Pakendiregistri põhimäärus“ ja keskkonnaministri 14. detsembri 2015. a määrus nr 70 „Jäätmete liigitamise kord ja jäätmenimistu“¹. Määruste muutmise eelnõude kavandid, vastavalt 1, 2, 4, 6, 7 ja 8 on seletuskirja lisas 1.

9. Seaduse jõustumine

Seadus jõustub üldises korras. Direktiivi ülevõtmise tähtaeg on 3. juulil 2021, mistõttu tuleks eelnõu menetlemist käsitleda kiireloomulisena.

Jõustumistähtaeg on valitud arvestusega, et seaduse vastuvõtmise ja jõustumise vahele jääks piisav aeg, et normi adreassaadid saaksid muudatustega tutvuda ja arvestada uute nõuetega.

Erisused jõustumises:

Eelnõu § 2 punktid 8, 9, 10, 11, 12, 15, 16, 21 ja 22 ehk PakS-i § 17⁴ lõike 1 punkt 11, § 17⁴ lõiked 5 ja 6, § 20 lõige 2, 2¹, 4¹, 7, § 24² ja § 24³ jõustuvad 2022. aasta 1. jaanuaril.

Eelnõu § 2 punkt 4 ehk PakS-i § 5 lõike 2 punktid 4–6 jõustuvad 2022. aasta 3. juulil.

Eelnõu § 2 punktid 19 ja 20 ehk PakS-i § 24 lõike 4 punkt 4 ning § 24 lõiked 5 ja 6 jõustuvad 2023. aasta 1. jaanuaril.

Eelnõu § 1 punkt 8 ehk JäätSi § 25² lõige 4 ja § 2 punkt 6 ehk PakS-i § 12¹ lõiked 4¹–4³ jõustuvad 2023. aasta 5. jaanuaril.

10. Eelnõu kooskõlastamine, huvirühmade kaasamine ja avalik konsultatsioon

Eelnõu esitatakse kooskõlastamiseks eelnõude infosüsteemi EIS kaudu Maaeluministeeriumile, Majandus- ja Kommunikatsiooniministeeriumile, Sotsiaalministeeriumile, Haridus- ja Teadusministeeriumile, Rahandusministeeriumile, Justiitsministeeriumile ja Riigikantseleile ning arvamuse avaldamiseks järgmistele isikutele:

Eesti Keskkonnaühenduste Koda, Eesti Ringmajandusettevõtete Liit, Eesti Kaupmeeste Liit, Eesti Keemiatööstuse Liit, Eesti Plastitööstuse Liit, Eesti Kaubandus-Tööstuskoda, Eesti Väike- ja Keskmiste Ettevõtjate Assotsiatsioon, Hotellide ja Restoranide Liit, SA Stockholmi Keskkonnainstituudi Tallinna Keskus (SEI Tallinn), Eesti Toiduainetööstuse Liit, MTÜ Pakendiringlus, MTÜ Tootjavastutusorganisatsioon, MTÜ Eesti Taaskasutusorganisatsioon,

MTU Topsiring, OÜ Earth Care, Eesti Keskkonnajuhtimise Assotsiatsioon, Balti Keskkonnafoorum, OÜ Eesti Pandipakend, Eesti Linnade ja Valdade Liit, Eesti Põllumajandus-Kaubanduskoda, Eesti Trüki- ja Pakenditööstuse Liit, E-Kaubanduse Liit, MTÜ Ida-Eesti Jäätmehoolduskeskus, MTÜ Jäätmehoolduskeskus, MTÜ Kesk-Eesti Jäätmehoolduskeskus, Riigikontroll, Eesti Lihasehaigete Selts, Puuetega inimeste Koda, Eesti Biokütuste Ühing, Eesti Energia, Eesti Keskkonnauuringute Keskus, Eesti Looduskaitse Selts, Eesti Maaülikool, Eestimaa Talupidajate Keskliit, Tallinna Tehnikakõrgkool, Tallinna Tehnikaülikool, Tallinna Ülikool, Tartu Ülikool, Terviseamet, Eesti Kunstiakadeemia, Eesti Kalaliit, Eesti Kaugpüüdjate Liit, Kalanduse Teabekeskus, Kalurite Liit, Rimi Eesti Food AS, Alexela AS, Eesti Laulu- ja Tantsupeo Sihtasutus, MTÜ Klubi Tartu Maraton, Tartu Linnavalitsus, Tubakatootjate Eesti Assotsiatsioon MTÜ, Sinihele OÜ, Trewe Naturals OÜ, Saarevõrk OÜ, Eesti Pandipakend, Riigimetsa Majandamise Keskus, Tallinna Jäätmekestus, Creatum OÜ, Media House OÜ, Rud Pedersen Group, Ursus OÜ, Philip Morris Eesti OÜ, Maxima Eesti OÜ, Ragn-Sells AS, Let's Do It Foundation, Viljandi pärimusmuusika festivali esindajad, Tartu Loodusmaja, Telliskivi festivalide korraldajad, Kalamaja päevade korraldajad, Live Nation Estonia, Pakendikeskus AS, Intsikurmu Festivali korraldajad, Vastutustundliku Ettevõtluse Foorum, Noorte Nõukoda, ViitaNet osaühing, Saare Frydendahl OÜ, Stonefish OÜ, Saarevõrk OÜ, Annilo AS, Salmo & Luts OÜ, Vobla Fishing, Bobo kalastustarbed (OÜ DEVORAN), Leigiv OÜ, Kalastuspood OÜ, Bigfish OÜ, mittetulundusühing Tori Sadama ja Kalurite Ühing, Mittetulundusühing EESTI KALURITE LIIT, Eesti Kutseliste Kalurite Ühistu, Läänemaa Rannakalanduse Selts, Eesti Kalapüüdjate Ühing, Eesti Traalpüügi Ühistu, mittetulundusühing Saarte Kalandus, Tulundusühistu Pärnu Rannakalurid, Virumaa Rannakalurite Ühing, mittetulundusühing Liivi Lahe Kalanduskogu, Mittetulundusühing Hiiukala, Harju Kalandusühing, Pakkemeister, Kaupmees & Ko AS, Meie Toidukaubad, Grossi Toidukaubad, Multipack, Anobion Hulgimüügi OÜ, Tellitoitkoju.ee, Bolt, Wolt, Eugesta Eesti AS, Astri Grupp, Vapiano Eesti, RITMeester, Aiko Henry Austrin, MTÜ Hoia Eesti Merd, Advokaadibüroo LEXTAL, Advokaadibüroo COBALT.

Kuna eelnõu sisaldab tehnilisi norme Euroopa Parlamendi ja nõukogu direktiivi (EL) 2015/1535, millega nähakse ette tehnilistest eeskirjadest ning infoühiskonna teenuste eeskirjadest teatamise kord (ELT L 241, 17.9.2015, lk 1-15) tähenduses, esitatakse eelnõu kooskõlastamiseks Euroopa Komisjonile ja teistele liikmesriikidele.

Laekunud tagasiside ja märkustega arvestamise tabel on seletuskirja lisas 3.

Huvirühmade kaasamiseks lisaks kirjalikule suhtlusele korraldatud kohtumised _____

Algatab Vabariigi Valitsus „....“ 2021

allkirjastatud digitaalselt